

ÚVOD	3 - 9
1. SOCIÁLNO-EKONOMICKÁ ANALÝZA A IDENTIFIKÁCIA,	10
1.1. Popis obce a základné geografické údaje	10 – 14
1.2. Obyvateľstvo – miera ekonomickej aktivity	14 - 15
1.3. Dôchodková situácia obyvateľstva	15
1.4. Evidovaní nezamestnaní	15
1.5. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov	15 - 16
1.6. Zdravotné a sociálne služby	17
1.7. Stavebníctvo a bytová výstavba	17 - 19
1.8. Vývoj počtu a štruktúra podnikateľských subjektov	19 - 21
1.9. Analýza poľnohospodárstva a rozvoj vidieka	21 - 23
1.9.1. Lesné hospodárstvo	23
1.9.2. Rozvoj vidieka	24 - 27
1.10. Analýza stavu životného prostredia	27
1.10.1. Vodovodná a kanalizačná sieť	27 - 32
1.10.2. Odpadové hospodárstvo	32
1.10.3. Ovzdušie a klimatické zmeny	32
1.11. Vybavenosť obce dopravnými a technickými vybaveniami	32
1.11.1. Cestná infraštruktúra	33
1.11.2. Energetika	33 - 34
1.11.3. Telekomunikačná a informačná infraštruktúra	34
2. STRATEGICKÁ VÍZIA	34
2.1. Technická infraštruktúra	34 - 35
2.2. Rozvoj vodohospodárskej infraštruktúry	35
2.3. Zásobovanie obce energiou a úspora energie	36
2.4. Rozvoj telekomunikačnej infraštruktúry	36
3. CESTOVNÝ RUCH, KULTÚRA, ŠPORT A VZŤAHY	36 - 54
3.1. Vybudovanie systému verejnoprávnych partnerstievni	54
3.2. Osveta, výchova a vzdelávaní v súlade s potrebami	54 - 55
3.3. Rozvíjať vidiecky turizmus v kombinácii s agroturizmom	55
3.4. Zlepšenie podmienok pre rozvoj MSP v oblasti služieb	55 - 56
3.5. Zachovať kultúrno-historické dedičstvo	56
3.6. Skvalitniť informačný a orientačný systém	56 - 59
3.7. Rozvoj cezhraničnej spolupráce	57
4. PODPORA A ROZVOJ PODNIKANIA	57
4.1. Stabilizácia a rozvoj existujúcich výrobných kapacít	57 - 58
4.2. Optimalizácia obecnej štruktúry a kvality subjektov	58
4.3. Vybudovanie a rozvoj dopravnej infraštruktúry	58
4.4. Dobudovanie a rozvoj inžinierskych sietí	59
4.5. Rozvoj telekomunikačných sietí	59
4.6. Efektívne umiestňovanie nezamestnaných na trhu práce	59

4.7. Posilňovanie sociálneho kapitálu	60
5. POĽNOHOSPODÁRSTVO A VIDIECKY ROZVOJ	60
5.1. Zabezpečenie racionálneho obrábania PPF	60
5.2. Podpora dynamického rozvoja prvovýroby a priemyslu	61
5.3. Ochrana PPF	61
5.4. Rozvoj turizmu a agroturizmu vo vidieckom priestore	61 - 62
6. SOCIÁLNA OBLASŤ A ZDRAVOTNÍCTVO	62
6.1. Zvýšenie kvality sociálnych služieb	62
6.2. Dosiahnutie aktívnej účasti na starostlivosti o zdravie	62 - 63
7. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	63
7.1. Ochrana a racionálne využívanie vôd, zabezpečenie pitnej vody	63 - 64
7.2. Minimalizácia vzniku odpadov, ekologické nakladanie s odpadmi	64
7.3. Ochrana racionálne využívanie pôd	64 - 65
7.4. Ochrana ovzdušia	65 - 66
7.5. Enviromentálna osвета, výchová a vzdelávanie	66
8. VZDELÁVANIE A ŠKOLSTVO	66
8.1. Rozvoj vzdelávania	66 - 67
8.2. Zvýšenie vzdelanostnej úrovne občanov	67
9. VÝSTAVBA V OBCI	68 - 70
10. FINANČNÉ ZABEZPEČENIE	70
11. RÁMEC OPATRENÍ VLÁDY	70 - 79
11.1. Oblasť legislatívy	79
11.2. Oblasť inštitucionálnej podpory	80 – 85
11.3. Integrovaný regionálny operačný program 2014 – 2020	85 - 91
ZÁVER	92

ÚVOD

Tvorba Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce vychádza zo Zákona NR SR č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a je strednodobým programovým dokumentom, ktorý určuje hlavné smery rozvoja obce do roku 2020 - je východiskom pre rozvojové aktivity obce.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja poskytuje komplexný pohľad na súčasný stav hospodárskeho a sociálneho rozvoja a stanovuje strategické ciele, rozvojové priority a strategické oblasti, v súlade s cieľmi:

- Národného strategického referenčného rámca Slovenskej republiky 2014 – 2020,

- Programom rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 so zameraním na územný rozvoj,

- Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja na roky 2014 – 2020,

- Integrovaný regionálny operačný program 2014 – 2020.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja vypracoval Ing. Ondarišín Ján a kolektív v súčinnosti so starostom obce, obecným zastupiteľstvom a ďalšími partnerskými právnickými a fyzickými osobami inštitúciami, úradmi, vrátane tretieho sektora.

Z metodického hľadiska práce sme vychádzali:

- z platnej legislatívy
- zo skúseností spracovateľského tímu získaných pri programovaní predvstupových a štrukturálnych fondov založených na metodike uvedenej v Manuáli projektového cyklu Európskej komisie.

Spracovanie PHSR sa z metodického hľadiska riadilo najmä:

- zákonom č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja.

Na základe zákona č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov sa samosprávny kraj pri výkone samosprávy sa stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov.

Jedným z hlavných nástrojov, ktorým kraj zabezpečuje regionálny rozvoj je Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR kraja). Spracovanie PHSR kraja sa riadi zákonom č. 539/2008 o podpore regionálneho rozvoja.

PHSR kraja predstavuje strednodobý strategický dokument, ktorý je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii. Pri jeho

vypracovaní sa uplatňuje princíp partnerstva, čo znamená spoluprácu s príslušnými najdôležitejšími socioekonomickými partnermi v regióne.

Pri vypracovaní PHSR na roky 2015 - 2020 sme vychádzali z týchto základných právnych noriem a dokumentov záväzných v SR a EÚ:

zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov

- zákon č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon)
- zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení
- zákon č. 350/1994 Z.z. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon)
- zákon č. 384/1997 Z.z. o divadelnej činnosti
- zákon č. 61/2000 Z.z. o osvetovej činnosti
- zákon č. 183/2000 Z.z. o knižniciach
- zákon č. 88/2001 Z.z. o sociálnej pomoci
- zákon č. 193/2001 Z.z. o podpore na zriadenie priemyselných parkov
- zákon č. 223/2001 Z.z. o odpadoch
- zákon č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov
- zákon č. 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky
- zákon č. 446/2001 Z.z. o majetku vyšších územných celkov
- zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu
- zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny
- zákon č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve
- zákon č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy
- zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti
- zákon č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve
- zákon č. 579/2004 Z.z. o záchranej zdravotnej službe
- zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách
- zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja
- zákon č. 28/2009 Z.z. o telesnej kultúre
- zákon č. 184/2009 Z.z. o odbornom vzdelávaní a príprave
- zákon č. 206/2009 Z.z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty
- zákon č. 513/2009 Z.z. o dráhach
- zákon č. 514/2009 Z.z. o doprave na dráhach
- zákon č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní
- zákon č. 91/2010 Z.z. o podpore cestovného ruchu
- zákon č. 56/2012 Z.z. o cestnej doprave

Pri spracovaní Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja kraja sa zohľadňovali už jestvujúce programovacie a plánovacie dokumenty:

- celoštátnej,
- regionálnej a lokálnej úrovne,
- ako aj cezhraničné a európske strategické dokumenty.

Kľúčom v procese tvorby stratégie je sociálna a občianska mobilizácia. Ľudia z celého spektra oblastí a záujmov v obci – obyvatelia obce, športovci, turisti, ľudoví umelci, učiteľia, mamičky na materskej dovolenke, dôchodcovia. Vytvorením dobrých

podmienok pre tvorivosť, otvorenie mysle, podnecovanie sa k ľudskosti a partnerstvu.

Základom Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je teda OBČAN, presnejšie povedané aktívny občan nastavujúci rozvoj svojej obce. Prvými krokmi tvorby PHSR je zostavenie kvalitných, relevantných a výpovedných analýz a popri tom výber a oslovenie členov pracovného tímu. Je nevyhnutné zorientovať tím v základnej metodike, spôsobe práce, vnútorných pravidlách, harmonograme spoločnej práce a pod. Preto z viacerých metodík tvorby PHSR preferujeme *metodikú „od vízie ku stratégii“*. Základom je *tvorba vízie obce v danom strednodobom horizonte*. Zadanie pre pracovný tím znie: „detailne mi popíšte svoju predstavu o obci o 10 - 15 rokov. Po definovaní vízií nasleduje ďalší krok – *tvorba SWOT analýz*. Druhým krokom problémovej analýzy je vzájomné porovnávanie váhy a vzťahov medzi najvážnejšími problémami. V praxi sa najviac osvedčuje tzv. *logická matica*, prípadne metóda *stromu problémov*. Metóda stromu problémov má svoje nedostatky a jej využitie v problémovej analýze odporúčame iba so skutočne skúseným metodikom.

Výstupom dobre urobenej problémovej analýzy je zadefinovanie tzv. „*klúčových problémov*“, ktoré *tvoria chrbticu celej stratégie*. Na záver formulujeme *globálny problém*, ktorý v sebe obsahuje a spája všetky kľúčové problémy. Pomocnými postupmi pri tvorbe stratégie je jednoduchá *analýza potenciálu územia a disparít rozvoja*, v ktorých konkrétnejšie prepájame výstupy auditu územia a problémovej analýzy.

Stratégia

Ak máme detailne a dostatočne analyzované všetky problémy, pristupujeme ku ďalšiemu kroku – *stanoveniu cieľov a ich štruktúry*. Formulovanie cieľov od globálneho cieľa stratégie cez strategické, všeobecné k špecifickým cieľom je v prípade kvalitne urobenej problémovej analýzy už iba jednoduchým preformulovaním problémov na jednotlivých úrovniach do podoby cieľov.

Súčasťou spracovania stratégie je aj preformulovanie a úprava vízie rozvoja obce. Strategická časť je v kocke tvorená systémom rozvojových cieľov obce ako základného východiska pre spracovanie realizačnej časti PHSR.

Po stanovení vízie a cieľov rozvoja pristupujeme k *hľadaniu riešení - PROGRAMOVANIU*. Ak sme schopní dostatočne analyzovať problém na všetkých jeho úrovniach, hľadanie čiastkových riešení problému je formulovanie riešení vcelku nie veľmi zložitý proces. Začíname od návrhov riešení pri najmenších príčinách problému a pokračujeme ku dôsledkom, až na samý vrchol – ku problému. V prípade dobrého štruktúrovania analýzy problému a následne strategickej časti sme bezprostredne po hľadaní riešení schopní *definovať aktivity ktoré musíme urobiť aby sme problém odstránili a priority a opatrenia, ktoré prijmeme, aby sme sa dostali čo najbližšie k želanému stavu – vízii a naplnili jednotlivé úrovne cieľov*.

Program tvorí premyslené a detailné usporiadanie krokov, ktoré nám spôsobujú zmenu. Ďalším metodickým krokom je teda *logické usporiadanie všetkých jednotlivých aktivít, úloh, opatrení, priorít strategických a špecifických cieľov do jedného celku*.

Východiskom pre vytvorenie systému Priorít a Opatrení je štruktúra Strategických a špecifických cieľov, pričom úrovni strategických cieľov zodpovedá úroveň priorít a úrovni špecifických cieľov zodpovedá úroveň opatrení. V zásade na úrovni obcí, najmä menších obcí každému strategickému cieľu zodpovedá jedna priorita, zatiaľ čo na naplnenie špecifického cieľa býva často potrebných niekoľko

opatrení. Veľmi často je programová štruktúra ešte delená podľa prioritných oblastí, ktoré boli formulované ešte v štádiu spracovania SWOT analýz.

Ak má plniť PHSR funkciu použiteľného rozvojového dokumentu, pre každé opatrenie a úlohu *stanovujeme presnú kvalifikáciu a kvantifikáciu* - kto to urobí, kedy to urobí, s kým a čo nás to bude stáť. Určujeme zodpovednosť, nositeľa aktivity, časový harmonogram plnenia a finančnú špecifikáciu každej položky. Týmto sa zapodieva *implementačná časť PHSR*. Jej súčasťou je Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie realizácie PHSR, kľúčovou je však *Realizačný rámec opatrení*, ktorý jednak kompletizuje strategickú a programovú štruktúru a jednak definuje finančné zdroje potrebné a dostupné pre realizáciu PHSR a definuje základné monitorovacie ukazovatele a pokiaľ možno ich aj kvantifikuje. Na základe tejto analýzy sa definuje aj *Finančný rámec opatrení*. Pri tvorbe Realizačného rámca opatrení je nevyhnutná spolupráca expertov, ktorí majú prehľad o dostupnosti a vhodnosti externých a miestnych zdrojov.

Veľmi dôležitou časťou, je aj monitorovací a časový harmonogram realizácie PHSR, sledovanie plnenia dokumentu, ako základného východiska pre jeho doplnenie a aktualizáciu.

Východiskové dokumenty a podklady pri vypracovaní Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja:

- Národný strategický referenčný rámec SR 2014 – 2020
- Program rozvoja vidieka 2014 – 2020 so zameraním na územný rozvoj
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja na roky 2014 – 2020
- Integrovaný regionálny operačný program 2014 – 2020, schválený Európskou komisiou dňa 18.12.2014

Štatistické informácie, správy, hodnotenia a stanoviská partnerských organizácií:

- Štatistický úrad SR
- Iné právnické a fyzické osoby
- Vlastné zdroje z prieskumu

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je základný programový a výkonný dokument, spracovaný za účelom riešenia súčasných závažných ekonomických a sociálnych problémov za efektívneho využitia všetkých zložiek jeho miestneho potenciálu (ekonomického, prírodného i demografického).

Poslaním Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce (ďalej len Plán rozvoja) je navrhnuť systematickú a funkčnú trvalú rozvojovú stratégiu zameranú na realizáciu sociálneho a ekonomického rozvoja obce pri využití vnútorných finančných zdrojov a štrukturálnych fondov EÚ. Má logickú štruktúru, keď na základe vykonanej analýzy formuluje ciele a stratégiu ďalšieho rozvoja obce.

Účel vypracovanie PHSR:

- 1. Povinnosť mať PHSR obce stanovuje zákon.**

2. PHSR je prostriedok, ako získať viac bodov pri žiadostiach o financovanie najmä z EÚ fondov a zvyšuje väčšiu šancu na zisk externých finančných prostriedkov.
3. Dokument slúži na dobrú prezentáciu práce obce a obecného zastupiteľstva pred občanmi obce, ale i mimo nej.
4. Zhrnú sa informácie o tom, čo ľudia v obci naozaj chcú.
5. Stanovenie si jasných, konkrétnych cieľov a priorít rozvoja obce a zadefinovanie ciest ako ich dosiahnuť, ktoré zásadne napomáha riadenému a trvalo udržateľnému rozvoju obce.
6. PHSR ako strednodobý záväzný program schválený zastupiteľstvom je nástrojom na zachovanie jednotnej línie rozvoja obce aj pri zmenách vedenia obce a politických zmenách.

Plán rozvoja obce pozostáva z nasledujúcich častí:

- sociálno-ekonomickej analýzy obce a identifikácie možností rozvoja formou súhrnnej analýzy,
- stratégiu rozvoja jej priorít a opatrení potrebných na ich naplnenie,
- finančného zabezpečenia,
- organizačného zabezpečenia realizácie Plánu rozvoja obce.

Súhrnnou analýzou i strategickou časťou sa prelínajú globálne i špecifické ciele, ktoré sú rozpracované do konkrétnych opatrení.

Prvá analytická časť dokumentu obsahuje popis obce s jej základnými geografickými údajmi a hlavnými socioekonomickými charakteristikami, ktoré charakterizujú dynamiku sociálneho a ekonomického rozvoja obce. Súčasťou je súhrnná analýza rozvojového potenciálu, ktorá v rámci globálnych a špecifických cieľov, ako aj silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození dáva súhrnný pohľad na reálnu situáciu obce a jej rozvojové možnosti.

Druhá hlavná časť dokumentu je orientovaná na formulovanie strategického rozvoja. Globálne ciele sú rozpracované do špecifických cieľov, ktoré majú stabilizačný alebo rozvojový charakter. Stabilizačné ciele a súvisiace opatrenia sú zamerané na riešenie súčasného nepriaznivého až kritického stavu v jednotlivých oblastiach tak, aby nedošlo k ďalšiemu prehĺbovaniu jestvujúcich problémov. Opatrenia viažuce sa na rozvojové ciele sú zamerané na aktivizáciu vnútorných potenciálov v obci a na podporu ich dlhodobého rozvoja až do roku 2020.

Rozhodnutím ministra výstavby a regionálneho rozvoja č. 3/2007 bol stanovený Zoznam pólov rastu pre Národný strategický referenčný rámec na roky 2007 – 2013. Základným podkladovým dokumentom pre spracovanie zoznamu bola Konceptia územného rozvoja SR 2001.

Obce boli zadelené do nasledovných 5 kategórií:

- inovačné póly rastu,
- kohézne póly rastu v záujmovom území inovačných pólov rastu,
- kohézne póly rastu mimo záujmového územia inovačných pólov rastu,
- obce, ktoré nie sú pólmi rastu ležiace v záujmovom území inovačných pólov rastu,
- obce, ktoré nie sú pólmi rastu mimo záujmových území.

Obec Kusín bola zaradená v súhrnom prehľade štruktúry sídiel v kraji Košice medzi – „Obce, ktoré nie sú pólmi rastu ležiace v záujmovom území inovačných pólov rastu“.

Finančné zabezpečenie hovorí o zdrojoch financovania, ktoré sú zo zdrojov EÚ a vnútorné (štátne, vlastné a iné).

Z analýzy sociálno-ekonomickej situácie obce vyplynuli nasledovné rozhodujúce silné stránky:

- výhodná geografická poloha obce v rámci regiónu Michalovce a Košického kraja,
- dobré prírodné podmienky michalovského regiónu a Rekreačnej oblasti Zemplínska šírava,
- výhodná poloha obce v regionálnom záujme pre rozvoj cestovného ruchu, turistiky, cykloturistiky a agroturistiky,
- blízkosť Vihorlatských vrchov a CHKO Vihorlat s možnosťou turistického a rekreačného vyžitia,
- blízkosť Senianských rybníkov,
- voľné plochy pre rozvoj drobného priemyslu a zavádzanie nových výrobných odborov,
- pôdny fond pre využitie prírodného bohatstva,
- kladný prístup predstaviteľov samosprávy, štátnej správy, tretieho sektora k rozvojovým aktivitám v obci,
- Pozemkové spoločenstvo Hrádok so sídlom v Kusíne,
- Nový Kusín, občianske združenie,
- TJ Kusín,
- PZ Kusín,
- Jednota dôchodcov,
- Územný plán obce Kusín v štádiu rozpracovania.

Určujúcimi slabými stránkami obce sú:

- nedostatočná mikroekonomická adaptácia obce na podmienky trhového hospodárstva,
- zlepšenie služieb a obslužnosti,
- nevyhovujúca technická infraštruktúra najmä dobudovanie miestnych komunikácií a chodníkov,
- zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva,
- nedostatočne využité prostredie pre cestovný ruch, turistiku, vodné športy,
- nedostatok voľných finančných zdrojov pre rozvoj obce,
- stagnujúca úroveň kultúrneho kapitálu,
- nevyhovujúci stav informačnej infraštruktúry,
- slabnúci ľudský kapitál,
- záporné saldo migrácie.

V dôsledku závažných slabých stránok a nedostatočného akceleračného vplyvu silných stránok na sociálno-ekonomický rozvoj, obec nie je schopná vlastnými silami riešiť výrazné problémy a pre realizáciu hlavného cieľa i rozvojovej stratégie je potrebná pomoc štátu i EÚ.

Vychádzajúc zo záverov analýzy sociálno-ekonomickej situácie dlhodobým cieľom rozvoja obce je harmonický vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj územia, využitím hospodárskeho, demografického a prírodného potenciálu obce. Hlavným cieľom je zastaviť pokles hospodárskej a sociálnej úrovne obce a postupne zabezpečiť jej rast s cieľom dosiahnuť úroveň vyspelejších obcí Slovenska.

Plnením hlavného cieľa sa dosiahne rozvoj ekonomického potenciálu a ľudských zdrojov, ktoré sú podmienkou pre odstránenie existujúcich disparít.

Realizáciou opatrení, ktoré sú rozpracované v strategickej časti materiálu, konkrétnych projektov, ako aj súvisiacich kľúčových aktivít sa zabezpečí najmä:

A: v oblasti ekonomického rastu

- zvýšenie ekonomickej výkonnosti obce,
- rozvoj malého a stredného podnikania,
- zvýšenie konkurencieschopnosti,
- zvyšovanie produktívneho potenciálu.

B: v oblasti zamestnanosti

- vytváranie efektívnych pracovných miest v súlade s požiadavkami trhu práce,
- podporovanie tvorbu produktov cestovného ruchu a jeho marketing,
- zvýšenie stupňa finalizácie produkcie.

C: v oblasti zlepšenia vybavenosti obce a životného prostredia

- vybudovanie chýbajúcej infraštruktúry na úroveň porovnateľnú s priemerom v SR,
- dostavba dopravnej infraštruktúry,
- zlepšenie informovanosti návštevníkov,
- rozvoj sociálnej infraštruktúry a tretieho sektora v súlade s trendmi EÚ,
- rozvoj podnikateľského prostredia a súvisiacej infraštruktúry,
- rozvoj cestovného ruchu,
- zabezpečenie udržateľnosti hodnotných území a ich rozširovanie v zmysle zákona 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny,
- využitie potenciálu ekologicky čistého životného prostredia.

D: v oblasti rastu životnej úrovne

- zlepšenie dôchodkovej situácie občanov v obci,
- zlepšenie kvality života obyvateľov obce,
- zlepšenie informovanosti obyvateľov o inovatívnych programov a vymoženosti,
- možnosť úspory energií a nákladov,
- rozvoj ľudských zdrojov,
- odstránenie geografickej izolovanosti,
- zabezpečenie dopravnej prístupnosti a obslužnosti územia,
- zlepšenie dostupnosti zdravotníckych a sociálnych služieb.

1. SOCIÁLNO-EKONOMICKÁ ANALÝZA A IDENTIFIKÁCIA MOŽNOSTI JEJ ROZVOJA

1. Popis obce a základné geografické údaje:

Obec:	KUSÍN				
Kód ZUJ	522686	Ičo: 00325392	Región: Zemplín	Rozloha v ha	980
Kraj	Košický			Nadmorská výška	120 m n.m.
Okres	Michalovce				

Dôvody obstarania Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja

Riešenie úlohy vyplýva z potreby vypracovať pre obec Kusín dlhodobú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja. Cieľom spracovania Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je získať záväzný dokument pre ďalší rozvoj.

Názov obce: Kusín
Okres: Michalovce
Kraj: Košický
Výmera k. ú.: 980 ha
Počet obyvateľov: 333

Na základe toho PHSR obce v záujmovom území plne rešpektuje:

- opatrenia pre zachovanie významných genofondových lokalít flóry, fauny a ekologický významných segmentov,
- rekreačno-športové využitie vo väzbe na územie Rekreačnej oblasti Zemplínska šírava,
- prepojenie na CHKO Vihorlat,
- využitie blízkosť Senianských rybníkov,
- Kostol gréckokatolícky barokovo-klasicistický, rímskokatolícky kostol,
- Územný plán obce Kusín, rozpracovaný.

Vymedzenie riešeného územia

Katastrálne územie obce Kusín leží na južnom úpätí Vihorlatských vrchov, v údolí potoka Kusín. Obec Kusín leží v severnej časti Východoslovenskej nížiny na južnom úpätí Vihorlatu, ktorého strmé zalesnené svahy tvoria severnú časť chotára, stredná časť je odlesnená pahorkatina, ktorá na juhu prechádza do Podvihorlatskej priekopovej prepadliny. Kataster obce hraničí s okolitými obcami – Klokočov, Jovsa a vojenským výcvikovým priestorom Valaškovce. V južnej časti chotára je Zemplínska šírava.

Zemplínska šírava je dvanásť najväčšia jazerná plocha v Európe a má mimoriadne priaznivé podmienky na kúpanie, vodné športy a rybolov. Žije tu i veľa

chránených druhov vodného vtáctva a rastlinstva. Hladina v zime zamŕza, takže je tu možnosť prevádzať aj niektoré zimné športy. Tvorí prírodnú hranicu severnej strany Východoslovenskej nížiny a základňu turistických trás Vihorlatu. Okolie poskytuje široké možnosti pre pešiu turistiku vo Vihorlate. Južné svahy Vihorlatských vrchov a severný okraj Východoslovenskej nížiny sú pokryté vinicami. Je možné zúčastniť sa tradičných ošeráček. Zemplínska vinohradnícka obec sa prvýkrát spomína v roku 1249. Východoslovenská nížina predstavuje plochu 2 600 km². Priľahlé pohoria tvoria súčasť danej oblasti a výrazne sa podieľajú na tvorbe klímy v riešenom území. Klimatické a hydrologické charakteristiky sú ukazovateľom ekologickej kvality posudzovaného územia a dôležitým prvkom pre definovanie nových ekostabilizačných prvkov. Klimaticky patrí riešené územie do teplej oblasti, podoblasti mierne vlhkej, okrsok teplý, mierne suchý s chladnou zimou. Zemplínska šírava je dôležitou oblasťou letného cestovného ruchu, na jej brehoch sa nachádza sedem rekreačných stredísk:

- Biela hora, známa aj pod názvom Prímestská, na západnom brehu v blízkosti mesta Michalovce
- Hôrka, známa aj ako Slniečny Lúč, južne od obce Vinné
- Medvedia hora, pri obci Kaluža
- Kaluža, pri obci Kaluža
- Kamenec, pri obci Kaluža
- Klokočov, pri obci Klokočov
- Paľkov, medzi obcou Klokočov a obcou Kusín

História sídla

Obec sa spomína od roku 1418 ako Kwzyn, z roku 1808 ako Kusín, z roku 1920 ako Kušín, z roku 1927 ako Kusín, maďarsky Kuszín, Harapás. Patrila panstvu Michalovce – Jasenov. V období rokov 1526 do roku 1700 Bitka pri Moháči mala veľký vplyv na vývoj obce. V roku 1526 predstavovala dôležitý medzník v našich dejinách – uhorské vojsko bolo vtedy porazené Turkami a na kráľovský trón zasadol rod Habsburgovcov. Obec Kusín v tomto období administratívne patrila do Užskej stolice (dnes je už rozdelená slovensko-ukrajinskou štátnou hranicou – jej prevažne hornatá časť sa rozprestiera na území Ukrajiny, Slovensku patrí len menšie územie s mestečkami Sobrance a Veľké Kapušany). Stoličným centrom bol pôvodne Užský hrad, neskôr sa ním stalo mesto Užhorod. V erbe stolice sa nachádzala postava mladého šľachtica, ktorý v pravej a ľavej ruke držal po 3 klasy obilia. Koncom 16. storočia patrila Kusín – ako súčasť panstva Jasenov – medzi stredne veľké dediny. V roku 1599 sa tu nachádzalo 21 obývaných poddanských domov a príbytok šoltýsa. Poddaní sa venovali najmä poľnohospodárstvu – obrábali pôdu a chovali hospodárske zvieratá (hovädzí dobytok, kone, ošípané, ovce, kozy) či hydinu (sliepky, husi, kačky). V 16. storočí tu bolo rozšírené aj vinohradníctvo (najlepšia úroda hrozna bola zaznamenaná v roku 1560 – vyprodukovať sa vtedy podarilo celkovo 3 150 holieb vína). Remeslom (mlynárstvom, kováčstvom alebo kolárstvom) sa v obci, resp. v blízkom okolí zaoberalo iba niekoľko ľudí. V roku 1607 sa v Michalovciach stretli dvadsiati siedmi šľachtici z okolia, aby prijali určité normy správania sa svojich poddaných (platilo to teda aj o poddaných z Kusína). Výsledkom bolo 16 bodov – morálnych nariadení, ktorých dodržiavanie mali kontrolovať určení zemepáni (v prípade ich porušenia boli stanovené rozličné sankcie – finančné či rôzne iné). Podľa týchto ustanovení sa mali poddaní napr. každú nedeľu a vo sviatočné dni zúčastňovať bohoslužieb, nesmeli pracovať v nedeľu, po deviatej hodine večer (po večierke) sa nemali potulovať alebo predávať alkohol, nesmeli do svojich domov vpúšťať kartárov či hráčov s kockami, po zotmení mali chodiť

s lampášom, sedliaci nesmeli chytať ryby alebo zajace, mäsiari boli povinní starať sa o dostatok mäsa v dedine alebo remeselníci, ktorí išli na jarmok, museli počas tzv. suchých dní zaplatiť clo. V každej dedine sa tiež mala nachádzať škola, musel byť vystavaný kostol a vyčlenený cintorín. Okrem toho si obyvatelia mali každoročne voliť richtára, ktorému by sa zodpovedali za svoje činy. Prísne tresty boli stanovené aj pre bohorúhačov – človek, ktorý sa takto previnil, mal byť posadený do klady a pranierovaný pred vstupom do kostola. Obec v rokoch 1711 – 1848 V roku 1711 bol uzavretý Satmársky mier – zmluva medzi Habsburgovcami a povstalcami obsahovala všeobecnú amnestiu pre účastníkov povstania, vrátenie ich majetkov (ale až po zložení prísahy vernosti panovníkovi) a garantovala nezmenenú platnosť náboženských zákonov. V monarchii tým začalo obdobie postupnej konsolidácie vnútropolitckej situácie. Začiatkom 18. storočia (konkrétne v roku 1715) bývali v Kusíne členovia štyroch poddanských domácností (nízky počet dedinčanov bol zapríčinený častými útekmi, resp. veľkou úmrtnosťou). „Hlavami“ týchto rodín boli František Fedorcsak, Andrej Fenczik, Mikuláš Hlavanics a Lukáš Kozak (podľa národnosti išlo o Slovákov, resp. „Ruthénov“). Obec v rokoch 1848 – 1918 až do roku 1918 sa názov obce v písomnostiach uvádzal v podobách „Kuszin“, „Kusyn“, od roku 1907 pod oficiálnym názvom „Harapás“. Administratívno-správne patrila dedina krátky čas do tibavského a zalužického slúžnovského okresu Užskej župy, neskôr dlhšie obdobie do sobranského slúžnovského okresu. V roku 1848 uhorský snem zrušil v krajine poddanstvo – zanikli tým roboty a iné poddanské povinnosti, bývalí urbáriálni poddaní dostali do spoločného vlastníctva tzv. urbársky majetok. O niekoľko rokov neskôr pôvodne urbárska pôda prešla do vlastníctva jednotlivých roľníkov. Šľachta si vlastníctvo pôdy udržala i v tomto období a pozemky obhospodarovala vo vlastnej réžii – dovedy existujúce panské hospodárske celky („majere“) sa však postupne začali meniť na „panské veľkostatky“. Všetci obyvatelia sa oficiálne stali osobne i majetkovo slobodnými. K zmenám v Užskej župe – v porovnaní s inými časťami Uhorska – dochádzalo len veľmi pomaly. Sedliakom bola ponúknutá možnosť odkúpiť si pôdu, ktorú dlhé roky obhospodarovali, a chudobnejší obyvatelia (bývalí želiari a podželiari) začali pracovať ako robotníci na poľnohospodárskych veľkostatkoch v okolí, resp. na statkoch tunajších bohatších gazdov. V roku 1851 rozsiahle majetky v obci – tak, ako predtým – vlastnili členovia rodín Waldsteinovej, Drapeckej a Semereovej. Kusínčania mohli v tomto období využívať i služby pošty – najbližší poštový úrad sa však nachádzal až v Michalovciach, resp. Sobranciach. Podľa katastrálnej mapy obce z roku 1863 sa jednotlivé časti chotára volali „Babej“, „Černa voda“ (potok), „Do blatca koncom“, „Do černej vody koncom“, „Dohan“, „Dolu koncovki“, „Drinik“, „Drinini“, „Hradok“, „Hreble“, „Hrun“, „Kleno hrun“, „Kolibov krjak“, „Libna potok“ (potok), „Lišakovec“, „Maly jarok“, „Na kutach“, „Niže mosta“, „Ostri“, „Perekop“, „Pod bohačom“, „Pod drininami“, „Postredna“, „Prihlavki“, „Rakocki kamen“, „Romočov“, „Stary paseki“, „Stupiska“, „Ubrežskij pešnik“, „Valalski potok“ (potok), „Vyše mostka“, „Za blatcom“ a „Za humne“ (všetky chotárne časti boli na mape zapísané azbukou). Obec v rokoch 1939 – 1944 Hlahol chrámových zvonov dňa 14. marca 1939 oznámil vznik nového Slovenského štátu. Konali sa tiež verejné zhromaždenia, na ktorých inteligencia (notári, farári, učitelia) oboznamovala občanov so zmenenou spoločenskou situáciou. O 9 dní neskôr armáda horthyovského Maďarska zaútočila na najvýchodnejšiu časť Slovenska, čím začala tzv. Malá vojna. Po skončení bojových akcií bol 4. apríla 1939 podpísaný Protokol o hraničnej čiare medzi Slovenskom a Maďarskom – podľa neho maďarský štát získal aj 41 obcí v okrese Sobrance (samotný okres potom zanikol a obec Kusín bola pričlenená k okresu Michalovce). Po vyhlásení samostatného

štátu si prívrženci Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSL'S) a členovia Hlinkovej gardy (HG) ešte viac upevnili svoje mocenské pozície na regionálnej i celoštátnej úrovni – oponenti režimu boli preverovaní a prenasledovaní. Dňa 1. septembra 1939 hitlerovské Nemecko napadlo Poľsko, čím začala druhá svetová vojna. V súvislosti s vypuknutím vojnového konfliktu viacerí muži (i z Kusína) žiadali Všeobecnú poradnú oslobodzovaciu komisiu pri Okresnom úrade (OÚ) v Michalovciach o odklad nástupu na činnú vojenskú službu (vojenského ťaženia proti Poľsku sa totiž zúčastnili aj vojaci michalovskej posádky). Cez okres tiež prechádzali nemecké vojenské transporty a kolóny. Od 1. januára 1940 bol Kusín (ako súčasť okresu Michalovce) pričlenený k novovytvorenej Šariško-zemplínskej župe so sídlom v Prešove. V tom istom roku sa znova uskutočnilo sčítanie obyvateľstva – v Kusíne bývalo 406 ľudí, v národnostnej a náboženskej štruktúre sa nič podstatné nezmenilo. O politických, národnostných, náboženských a hospodárskych pomeroch v okrese podával nadriadeným orgánom pravidelné hlásenia michalovský okresný náčelník. Zo situačných správ Štefana Velgosa, ktoré v mesiacoch máj – august 1941 podal na Ústredie štátnej bezpečnosti v Bratislave, sa môžeme napr. dozvedieť, že v okrese „nebola zaznamenaná žiadna rozvratná protištátna činnosť“ – náčelník upozornil i na „zvýšené znepokojenie židovského obyvateľstva“. V hlásení za mesiac august 1941 funkcionár konštatuje „veľkú nespokojnosť roľníctva s nízkymi cenami obilia“ (cena pšenice totiž klesla o polovicu – cena jedného páru čižiem potom zodpovedala cene dvoch metrických centov pšenice). K zhoršeniu životných podmienok obyvateľstva prispela aj katastrofálna neúroda poľnohospodárskych plodín v tom istom roku. Oslobodenie Začiatkom augusta 1944 Župný úrad v Prešove vydal vyhlášku, podľa ktorej bol v obciach Šariško-zemplínskej župy nariadený zákaz nočného vychádzania. Od 4. augusta 1944 bolo územie župy označené za operačné pásmo, koncom tohto mesiaca úrady prikázali jednotlivým dedinám ubytovať nemeckých vojakov v čase potreby (predstavitelia obcí boli zároveň informovaní o tom, že ak nemeckí vojaci chcú od miestneho obyvateľstva potraviny či krmoviny, musia predložiť povolenie od nemeckých armádnych zásobovacích skladov). Koncom septembra 1944 notárske úrady v rámci ochrany civilného obyvateľstva (na základe úradného prípisu z vyšších miest) nariadili v jednotlivých dedinách zhotoviť vhodné kryty, zatemniť všetky okná, ďalej zakázali lúpať kukuricu, pohybovať sa mimo obydlí po zotmení a vyháňať dobytok do záhrad a polí po súmraku. Každá domácnosť si okrem toho musela pripraviť vodu, piesok, lopatu, sekeru, „kľuku“, rebrík a iné potrebné náradie na hasenie prípadného požiaru. Dňa 28. októbra 1944 obsadili niekoľko podvihorlatských dedín (medzi nimi aj Kusín) partizáni – velenie nemeckej armády na uvedenú skutočnosť odpovedalo represiami (30. októbra 1944 napr. maďarskí vojaci podpálili v Kusíne 12 domov a 70 humien). Obec Kusín bola oslobodená vojakmi sovietskej Červenej armády dňa 25. novembra 1944. Vojnové udalosti dodnes pripomína pamätník ôsmim obyvateľom Kusína, ktorí boli nezmyselne zabití na Bielej hore (pri Michalovciach) v novembri 1944 (išlo o Pavla Brezoviča, Juraja Džubu, Františka Halapiho, Andreja Hlaváča, Jána Hlaváča, Juraja Hrica, Michala Plešu a Pavla Prokopa).

Pamiatky:

Kostol gréckokatolícky barokovo-klasicistický z roku 1865, a rímskokatolícky kostol Sedembolestnej Panny Márie, Pamätník vypáleniu obce umučeným občanom obce Kusín.

Archeologické nálezy

Archeologické nálezy potvrdzujú, že obec existovala v praveku a v stredoveku. V katastri obce Kusín poloha „Hradek“, archeológovia lokalizujú „slovanské hradisko“ z obdobia včasného stredoveku. Archeologička Zemplínskeho múzea v Michalovciach: „Nad obcou Kusín, v lesoch Vihorlatu, bol v 70-tych rokoch 20. storočia uskutočnený prieskum a pokusný výskum na mieste predpokladanej lokality z obdobia včasného stredoveku. Povrchovým zberom i z pokusných sond sa podarilo získať praveký črepový materiál z mladšej doby bronzovej a zlomky slovanskej keramiky.

1.2. Obyvateľstvo – miera ekonomickej aktivity

Demografická krivka v obci má stagnujúci charakter.

V obci je menší rozvoj bytového fondu, malého a stredného podnikania, aktivity v oblasti cestovného ruchu sú doposiaľ malým prínosom rozvoja obce.

Rozhodujúcim faktorom ekonomickej prosperity územia s ohľadom na prírodne atraktivity bude rozvoj cestovného ruchu, malého stredného podnikania, rozvoj služieb. Tieto aktivity sú podmienené vybudovaním, resp. dobudovaním technickej infraštruktúry a masívnej podpore vidieckej rekreácie a turizmu.

Vývoj počtu obyvateľov

Počet obyvateľstva obce z hľadiska dlhodobého vývoja možno charakterizovať ako stagnujúci sa sídelný útvar so znižujúcim počtom obyvateľstva.

Podľa vývoja vekovej štruktúry predproduktívne, produktívne, poproduktívne obyvateľstvo možno konštatovať, že v obci dochádza k postupnému znižovaniu podielu mladej populácie a naopak zvýšeniu podielu produktívnych vekových skupín. Toto zhoršenie vekovej štruktúry môže mať za následok pokles reprodukčných schopností populácie a jej starnutie.

Vzhľadom na funkciu sídla v oblasti turizmu a rekreácie má veľký význam počet dočasne prítomného obyvateľstva, ktoré má nároky na dopravu i služby občianskej vybavenosti.

Prirodzená reprodukcia- prirodzený pohyb

Prirodzený pohyb obyvateľstva je vyjadrením prirodzenej reprodukcie, je dôležitou kategóriou z hľadiska sledovania demografických kritérií a tvorí základný podklad pre spracovanie prognózy vývoja. Prirodzený pohyb vplyva na zmenu počtu, vekovej a pohlavnej štruktúry obyvateľov obce, prognóza v počte obyvateľstva je klesajúca.

Ekonomická aktivita obyvateľstva

Ekonomická aktivita patrí medzi základnú sociálno-ekonomickú klasifikáciu triedenia obyvateľstva. Obyvateľstvo sa triedi na ekonomicky aktívne a neaktívne.

Ekonomicky aktívne je obyvateľstvo, ktoré sa aktívnym spôsobom podieľa na hospodárskom živote. Obyvateľstvo zaoberajúce sa živnostenskou činnosťou sa považuje za ekonomicky aktívne.

Ekonomicky neaktívne je obyvateľstvo nezávislé, s vlastným zdrojom obživy a závislé, bez vlastného zdroja obživy, napr. ženy na materskej dovolenke, ženy v domácnosti, invalidi a pod.

Obyvateľstvo v obci je považované za ekonomicky aktívne. Celková vysoká ekonomická aktivita obyvateľstva súvisí s jeho vekovou štruktúrou, pre ktorú je charakteristické vysoké zastúpenie produktívnej zložky obyvateľstva.

Pohyb za prácou

V súvislosti s rozvojom hospodárstva SR v budúcnosti možno očakávať migráciu

obyvateľstva z vidieka do miest. S ekonomickou aktivitou obyvateľstva úzko súvisí pohyb za prácou. Pohyb za prácou mimo obec, trvalého bydliska je jedným z faktorov vyrovnávajúcich zdroje a potreby pracovných síl a je podmienený prioritne, rozsahom a štruktúrou poskytovaných v mieste bydliska. Intenzívny pohyb za prácou, ktorý sa prejavuje vo veľkom rozsahu dochádzky a odchádzky za zamestnaním poukazuje na úzke pracovné väzby na sídelným útvar Michalovce.

1.3. Dôchodková situácia obyvateľstva:

Z analýz vývoja počtu obyvateľov SR je úplne jasné, že dochádza k zvyšovaniu priemerného veku a následne aj k zvyšovaniu indexu starnutia. Za následok pribúdania počtu dôchodcov z 11,6 % na 20 %, ako aj úbytok produktívneho a predproduktívneho obyvateľstva zo 17,1 % na 13 %.

V súvislosti s uvedenými súčasnými tendenciami vývoja obyvateľov u nás, jeho starnutia. Je možné predpokladať tento vývoj s urýchlením postupu starnutia na nadväzným negatívnym dosahom na verejný rozpočet. Uvedené zmeny vo vekovom zložení vidieckeho obyvateľstva sa odrážajú aj v ekonomickom zaťažení jeho obyvateľstva v poproduktívnom veku.

1.4. Evidovaní nezamestnaní:

Rast zamestnanosti ovplyvnil aj nezamestnanosť. V dôsledku nerovnomerného rozvoja potenciálu jednotlivých regiónov existujú značné regionálne rozdiely. Nezamestnanosť je spôsobená poklesom dopytu pracovných síl v dôsledku nepriaznivej ekonomickej situácie hospodárskej základne a znižovania počtu voľných pracovných miest. Medziročne sa počet evidovaných nezamestnaných zvyšuje. Väčšina nezamestnaných je z obyvateľstva, ktoré nemá kvalifikačné vzdelanie.

1.5. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov:

Budovanie a rozvoj školskej infraštruktúry je predpokladom vyššej kvality vzdelávania a vyššej miery vzdelanosti obyvateľstva na danom území. Vzdelanejšie obyvateľstvo významnejšie prispieva k ekonomickému rastu a k rastu životnej úrovne. Vzdelanostnú úroveň a schopnosť uplatnenia na trhu práce je možné ovplyvniť cieľenými rekvalifikačnými programami.

Využitím prostriedkov z fondov dôjde k zlepšeniu situácie všetkých nezamestnaných obyvateľov obce.

Európsky sociálny fond (ESF) - je hlavným finančným nástrojom, ktorým Európska únia transformuje svoje strategické ciele v oblasti politiky zamestnanosti do konkrétnych aktivít zameraných na zlepšenie odbornej kvalifikovanosti, ďalej na systémy vzdelávania a následný rast pracovného potenciálu občanov Spoločenstva. Fond bol založený Zmluvou z Ríma (25. 3. 1957) a je najstarším štrukturálnym fondom EÚ.

Pomoc z ESF je nasmerovaná na:

- zaradenie nezamestnaných a znevýhodnených sociálnych skupín do pracovného života;
- boj proti dlhodobej nezamestnanosti;
- uľahčenie integrácie mladých ľudí do pracovného procesu;
- adaptáciu pracujúcich na procesy modernizácie v priemysle;

- vyrovnanie príležitostí pre ženy a mužov;
- integráciu postihnutých osôb do pracovného života.

ESF prispieva k prioritám Spoločenstva, pokiaľ ide o posilňovanie hospodárskej a sociálnej súdržnosti prostredníctvom zlepšovania možnosti zamestnania sa a pracovných príležitostí, o podporu vysokej úrovne zamestnanosti a zvyšovanie počtu a kvality pracovných miest. Robí tak prostredníctvom podpory politík členských štátov, ktoré sú zamerané na dosiahnutie plnej zamestnanosti a kvality a produktivity práce, na podporu sociálnej inklúzie vrátane prístupu znevýhodnených osôb k zamestnaniu a na zníženie národných, regionálnych a miestnych rozdielov v zamestnanosti.

Pri plnení uvedených úloh ESF podporuje priority Spoločenstva, pokiaľ ide o potrebu posilnenia sociálnej súdržnosti, zvyšovania produktivity a konkurencieschopnosti a podporovania hospodárskeho rastu a trvalo udržateľného rozvoja. ESF pritom zohľadní príslušné priority a ciele Spoločenstva v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, zvyšovania účasti ekonomicky neaktívnych osôb na trhu práce, boja proti sociálnemu vylúčeniu, najmä vylúčeniu znevýhodnených skupín, akými sú osoby so zdravotným postihnutím, a podpory rovnosti medzi ženami a mužmi a nediskriminácie.

Päť oblastí politík ESF:

- rozvoj a presadzovanie aktívnej politiky trhu práce,
- podpora rovnakých príležitostí pre všetkých v prístupe na trh práce, s osobitným dôrazom na tých, ktorým hrozí vylúčenie zo spoločnosti,
- presadzovanie a zlepšovanie odbornej prípravy, vzdelávania a poradenstva ako súčasť politiky celoživotného vzdelávania,
- podpora kvalifikovanej, vzdelanej a prispôsobivej pracovnej sily, inovácie a flexibilnej organizácie práce, rozvoj podnikavosti a podmienok umožňujúcich vytváranie pracovných miest a podpora znalostí a rozvoj ľudského potenciálu vo výskume, vede a technike;
- osobitné opatrenia na zlepšenie prístupu žien na trh práce a ich účasti na ňom, vrátane ich rozvoja ich pracovnej kariéry, prístupu k novým pracovným príležitostiam a zakladania podnikov a na zníženie vertikálnej a horizontálnej segregácie na základe pohlavia na trhu práce.

ESF predstavuje spôsob vytvárania väčšieho množstva a lepších pracovných miest. Európsky sociálny fond (ESF) je jedným zo štrukturálnych fondov EÚ založený s cieľom znižovať rozdiely v oblasti prosperity a životnej úrovne v medzi členskými štátmi a regiónmi EÚ a tak podporovať hospodársku a sociálnu súdržnosť.

Cieľom ESF je podpora zamestnanosti v EÚ. Napomáha pripravenosti zamestnancom a firmám v rámci členských štátov EÚ čeliť novým, globálnym výzvam.

- Financovanie je rozdeľované medzi členské štáty a regióny, a to hlavne medzi tie, ktorých hospodársky vývoj postupuje pomalšie.
- Je kľúčovým prvkom stratégie EÚ týkajúcej sa rastu a zamestnanosti pri zameranej na skvalitnenie života občanov EÚ poskytnutím lepších kvalifikácií a lepších vyhládok na zamestnanie.

1.6. Zdravotné a sociálne služby:

V riešenom území sa nenachádza zdravotnícke zariadenie. Počas letnej turistickej sezóny, nie sú poskytované služby pre rekreantov a návštevníkov zdravotnými hliadkami. Obyvatelia využívajú odborné zdravotnícke zariadenia v Michalovciach. Budovanie a rozvoj sociálnej infraštruktúry napomáha povzniesť poskytovanie sociálnej starostlivosti a služieb na kvalitatívne vyššiu úroveň, čo prispieva ku skvalitneniu života občanov závislých na zariadeniach sociálnej starostlivosti. Budovanie a rozvoj zdravotníckej infraštruktúry vedie k vyššej úrovni poskytovania zdravotnej starostlivosti a služieb, čím sa vytvára základ pre zlepšenie zdravia a kvality života obyvateľstva. V okresnom meste Michalovce je poskytovaná Činnosť špeciálnej lekárskej praxe, lekárom so živnosťou v obci Kusín, čo prispieva k zlepšeniu zdravotnej kondície občanov.

1.7. Stavebníctvo a bytová výstavba:

Urbanistická kompozícia je proces, v ktorom sú všetky hmotné i nehmotné zložky sídelného útvaru, súčasne s riešením funkčno-prevádzkových a organizačných predpokladov, integrované v jednotiacom estetickom poriadku. Najvýznamnejšiu úlohu hrá pri tom estetický aspekt, ktorý nemožno nahradzovať racionálnym riešením funkčných, prevádzkových, komunikačných a iných vzťahov.

Sídelný útvar treba chápať ako hmotný a priestorový celok, ktorého jednotlivé časti majú byť organicky navzájom previazané. Všetky hmotné i nehmotné zložky sídelného útvaru, súčasne s riešením funkčno-prevádzkových a organizačných predpokladov, majú byť harmonicky zjednotené v jednotiacom estetickom poriadku. Ide o estetickú usporiadanosť foriem a súčasné vylúčenie nesúvislých rušivých momentov.

Prestavbu a výstavbu v okolí jadra riešiť tak, aby sa nenarušila kultúrno-historická, a urbanistická kvalita jadra a jeho urbanistický pôdorys. Jadro si v rámci riešenia vyžaduje zvýšenú pozornosť k urbanistickým hodnotám a bude nutné jeho modernizáciu. Je potrebné vybudovanie nájomných obecných bytov.

Existujúci systém treba zachovať dodržaním uličnej čiary a kompozície sídla, ako aj charakteru zástavby v blokoch jednotlivých objektov radovej zástavby.

Je nevyhnutné zachovávať panorámu sídla a zakomponovať ho do prírodného prostredia. Okrem toho bude potrebné:

- zmodernizovať znehodnotený a nevyužívaný bytový fond,
- rekonštrukcia budovy obecného úradu,
- vybudovanie 6-bytovej jednotky na nájomnými bytmi, v pôvodnej Materskej škôlke,
- vysporiadanie pozemkov pre výstavbu IBV,
- dodržať priestorové usporiadanie sídla, ktoré vychádza z rozloženia hmôt v pôdoryse, z výškového usporiadania a spojenia s celým okolím,
- do jadra situovať funkčne aktivity nevyvolávajúce nároky na veľkoplošné asanácie, ktoré možno situovať v existujúcich plošných a priestorových podmienkach s cieľom morálnej a fyzickej rekonštrukcie jadra,
- nelokalizovať tu zariadenia, ktorých plošné a objemové nároky presahujú mierku a štruktúru zástavby jadra,
- novú zástavbu prispôbiť výškovej hladine okolitých objektov ako aj mierku a tvarosloviu okolitej zástavby,
- riešiť prieluky, ktoré je možné využiť na výstavbu,

- v súvislosti s týmto riešením navrhujeme postupovať s konkrétnym stavebno-technickým zameraním a vyhodnotením jestvujúcich funkcií objektov a na tomto podklade navrhnuť možný spôsob prestavby a dostavby,
- lokalizáciu prevažnej časti občianskej vybavenosti umiestňovať na hlavnej kompozičnej osi, a to v pôvodnej trase, aby sa posilnil jej kultúrno-spoločenský charakter,
- zachovať štýl klasickej dediny s pôvodným zameraním na vinohradníctvo a ovocinárstvo,
- na hlavnú kompozičnú os umiestňovať zariadenia obchodu a služieb, prípadne administratívy tak, aby bola atraktívna aj pre pasantov.

V rámci urbanisticko-výtvarných pomerov je potrebné rešpektovať štruktúru pôvodne zastavaných častí sídla a hlavne v ich centrálnych polohách im ponechať výraz pôvodnej zástavby, prípadne nenásilnou dostavbou a modernizáciou starších objektov doceliť kvalitu, ktorá by s ňou korešpondovala.

Okrem zachovania architektonicko-urbanistických pomerov je zároveň potrebné zachovať a kompozične umocniť solitéry s historickou hodnotou. Pri novej výstavbe a modernizácii treba rešpektovať v týchto lokalitách architektonický tvar domu typický pre toto prostredie.

Vzhľadom na súčasnú hladinu a charakter zástavby navrhujeme podmienky realizácie novej zástavby :

- v architektúre sa musí rešpektovať hmotné usporiadanie, kompozícia a mierka s okolitou súčasnou zástavbou,
- objekty pre novú individuálnu bytovú výstavbu budú 1 - 2 podlažné so šikmou strechou a podkrovím, ktorých horizont by nemal prevyšovať súčasnú hladinu striech okolitej zástavby.

V najbližšom návrhovom období bude potrebné zamerať sa na riešenie týchto problémov:

- znížiť obsah odpadu bytového fondu, neuvažovať s celoplošnými asanáciami,
- vybudovanie nájomných obecných bytov,
- zvýšiť rozsah modernizácie, opráv a údržby jestvujúceho bytového fondu,
- využívať rôzne netradičné formy získavania bytov, ako prístavby, nadstavby, podkrovné byty a pod.,
- vytypovať vhodné lokality pre novú bytovú výstavbu, v súlade s rozpracovaným Územným plánom obce,
- humanizácia obytného prostredia,
- zabezpečiť širšiu škálu druhov a foriem bývania vzhľadom na diferenciaciu potrieb a možnosti rôznych sociálnych skupín obyvateľstva.

Modernizácia bytového fondu, ako i nová výstavba podporia tendencie smerujúce k stabilizácii súčasnej štruktúry. Riešená zóna sa v ňom prezentuje rekreačným charakterom s nosnou funkciou obytnou.

V zásadách urbanistickej koncepcie sa hovorí:

1. sídlo považovať za súčasť štruktúry HSA Michalovce s bezprostrednou nadväznosťou na rekreačný ráz krajinného územného celku,
2. rekonštrukcia budovy obecného úradu, vybudovanie nájomných obecných bytov a novej IBV,
3. pri ďalšom rozvoji považovať za hlavné kritéria rekreačnú a obytnú funkciu, nové objekty realizovať formou sústredených IBV v súlade s urbanistickým návrhom,

4. občiansku vybavenosť doplniť o zariadenia podľa návrhu,
5. rekreačné zariadenia v sídle umiestňovať a povoľovať reprofiliáciu obytných objektov pre individuálnu rekreačnú a chalupársku, umožniť ju aj formou ubytovania v súkromí,
6. rozvoj lesnej a hospodárskej výroby,
7. rozvoj cestovného ruchu a vidieckeho turizmu,
8. podpora a rozvoj malého a stredného podnikania.

OBČIANSKA A TECHNICKÁ VYBAVENOSŤ:

- Predajňa potravinárskeho tovaru
- Pohostinské odbytové stredisko
- Futbalové ihrisko
- Knižnica
- Verejný vodovod
- Verejná kanalizácia
- Kanalizačná sieť pripojená na ČOV
- Rozvodná sieť plynu
- Komunálny odpad
- Využívaný komunálny odpad
- Zneškodňovaný komunálny odpad
- Knižnica

Všeobecná verejná správa:

- Obec Kusín – obecný úrad,

Špecifická a technická vybavenosť:

- Kostol gréckokatolícky, a aj rímskokatolícky kostol, Dom smútku, cintorín.

1.8. Vývoj počtu a štruktúra podnikateľských subjektov:

Komerčnú vybavenosť reprezentujú zariadenia, ktorých kapacitný rozsah a druhovú štruktúru reguluje trh na základe dopytu a ponuky. Do komerčnej vybavenosti patrí sféra obchodu verejného stravovania, ubytovania a služieb. V tejto oblasti občianskej vybavenosti sa ako prvá začala transformácia ekonomiky na trhové hospodárstvo. Cieľom procesu bolo podporiť rozvoj malého a stredného podnikania a vytvoriť predpoklady pre rozvoj pestrej ponuky v oblasti služieb a tým vytvoriť nové pracovné príležitosti.

V obci je zastúpenie:

- Milan Záhorčák ZAMI, Ostatné účelové stravovanie
- Gabriela Rachelová, Sprostredkovanie obchodu s rozličným tovarom
- Ing. Emil Kušnir, Nešpecializovaný veľkoobchod
- Kamil Čornej INTEX, Ostatný maloobchod v nešpecializovaných predajniach
- Matúš Halapi, ostatná osobná pozemná doprava i. n.
- Pozemkové spoločenstvo Hrádok so sídlom v Kusíne, Ťažba dreva
- Erik Hadžurik, Výroba ostatná stavebnostolárska a tesárska i. n.
- Pavol Popovič, Výroba gumených pneumatík a duší; protektorovanie

- o oprava pneumatík
- o Ján Šepták, Výroba ostatná stavebnostolárska a tesárska i. n.
- o Rastislav Rejta, Obrábanie
- o Emil Semjan MOBILLAND, Oprava iných osobných potrieb a potrieb pre domácnosti
- o Gabriela Jarinová GAJANA, Zemné práce
- o Štefan Lupták, Elektrická inštalácia
- o Valentina Dlužaninová, Kadernícke a kozmetické služby
- o Martin Havrilik, Ostatné stavebné kompletizačné a dokončovacie práce
- o Matěj Hura, Ostatné stavebné kompletizačné a dokončovacie práce
- o Mgr. VLADIMÍR BUČKO ZEMPLÍN MEDIA, Reklamné agentúry
- o TJ Kusín, Činnosti športových klubov, Futbalové ihrisko,
- o Nový Kusín, o.z., Obecný úrad Kusín 130, Činnosti záujmových organizácií
- o Rehabka s.r.o., Činnosti špeciálnej lekárskej praxe

Zamestnanosť

Hospodársky rast Slovenska meraný tempom rastu HDP prevyšuje priemer krajín EÚ. Napriek nižšej konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky predsa len postupne dochádza k pozitívnym zmenám, a tak sa približujeme k štruktúre ekonomík vyspelých krajín Európy. Klesá podiel poľnohospodárstva, stabilizuje sa podiel stavebníctva a priemyslu a stúpa podiel služieb na tvorbe HDP.

Mládež v pohybe je komplexným balíkom politických iniciatív v oblasti **vzdelávania a zamestnanosti** mladých ľudí v Európe. Táto iniciatíva, ktorá bola odštartovaná v roku 2010, je súčasťou stratégie Európa 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu.

Ciele - Cieľom iniciatívy Mládež v pohybe je zlepšiť vzdelávanie a zamestnateľnosť mladých ľudí a zvýšiť mieru ich zamestnanosti (v súlade so všeobecnejším cieľom na úrovni EÚ, podľa ktorého by miera zamestnanosti pre populáciu v produktívnom veku (20 – 64 rokov) mala dosiahnuť 75 %) prostredníctvom:

- prispôsobenia vzdelávania a odbornej prípravy potrebám mladých ľudí;
- propagácie účasti na štipendijných programoch EÚ v zahraničí;
- podpory vnútroštátnych opatrení zameraných na zjednodušenie prechodu zo školy do zamestnania.

Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta

Podľa Komisie táto iniciatíva pomôže EÚ dosiahnuť jej cieľ týkajúci sa zamestnanosti do roku 2020: **75 % mieru zamestnanosti mužov a žien vo veku 20 – 64 rokov**. Táto iniciatíva, ktorá začala v roku 2010, je súčasťou stratégie Európa 2020 zameranej na podporu inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu v najbližších 10 a viac rokoch. Program takisto prispieva k plneniu ďalších cieľov EÚ do roku 2020, napríklad znížiť mieru predčasného ukončenia školskej dochádzky pod 10 %, zvýšiť počet mladých ľudí s vysokoškolským alebo ekvivalentným vzdelaním na aspoň 40 % či znížiť počet osôb, ktorým hrozí chudoba a sociálne vylúčenie aspoň o 20 miliónov.

Z hľadiska ponuky pracovnej príležitosti a zamestnanosti riešenom území je nedostatok pracovných príležitostí. Tento stav je spôsobený predovšetkým celkovo slabým ekonomickým rozvojom, nízkou kúpyschopnosťou obyvateľstva a nedostatkom kvalitných podnikateľských zámerov. Z vyššie uvedených údajov vyplýva predovšetkým tá skutočnosť, že značná časť pracovných príležitostí je sústredená do maloobchodnej, reštauračnej a turistickej i agroturistickej činnosti, to znamená do hospodárskych činností, ktorých ekonomická výnosnosť je bezprostredne závislá od príjmových možností miestnych obyvateľov.

1.9. Analýza poľnohospodárstva a rozvoj vidieka:

Pôda je jednou z najdôležitejších zložiek prírody a krajiny a je základom poľnohospodárskej a lesnej produkcie. Je odrazom fyzickogeografických pomerov územia a podlieha neustálym vývojovým zmenám, ktoré sú vyvolané rozličnými vnútornými a vonkajšími činiteľmi. Pôda plní významnú enviromentálnu funkciu ako zložka krajiny z regulačným detoxikačným a hygienickým čistiacim významom, čím ochraňuje iné zložky životného prostredia.

Z celkovej výmery 2 441 tis. ha je na území Slovenska 56 % pôd s dobrou kvalitou, s horšou kvalitou je 36 % a 8 % pôd je nevhodných pre poľnohospodárske využitie. Pôdotvornými procesmi vznikli na území prevažne hnedé pôdy – hnedá pôda podzolovaná, hnedá pôda kyslá, hnedá pôda kyslá oglejená. V alúviách vodných tokov sa vyskytujú nivné pôdy – nivná pôda oglejná, a ilimerizovaná pôda oglejovaná. Jedná sa o pôdy hlinité a piesočnatohlinité, miestami bez skeletu a slabo skeletnaté.

Ochrana biologickej diverzie a obnoviteľných zdrojov má kľúčové miesto v slovenskej enviromentálnej politike. Slovensko je zmluvnou stranou Dohovoru o biologickej diverzite od roku 1994. Ochranu ekosystémov, voľne žijúcich druhov živočíchov a voľne rastúcich druhov rastlín a genetickej diverzie upravuje zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Zákon definuje kategórie chránených území (CHÚ) pre zabezpečenie ochrany biotopov a druhov národného a európskeho významu.

Z celkovej výmery 1 132 160 ha (23,14 % územia SR) osobitne chránených území predstavujú lesy viac ako 80 % z čoho vyplýva dôležitosť lesných ekosystémov v týchto územiach. Poľnohospodársky využívané plochy zaberajú asi 35 000 ha z chránených území. Spôsob hospodárenia (obmedzujúce podmienky) v týchto oblastiach je stanovený zákonom 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Katastrálna výmera je 979 ha,

Na katastri obce pôsobí Pozemkové spoločenstvo Hrádok so sídlom v Kusíne.

Kusín je podhorskou obcou, z tohto dôvodu cca 40 % výmery tvoria lesné pozemky a ďalších 25 % trvalo trávnaté porasty.

Erózia pôdy

Najzávažnejším problémom degenerácie poľnohospodárskej pôdy v SR je pôdna erózia. Potencionálne ohrozená poľnohospodárska pôda procesmi vodnej erózie predstavuje 43,3 %. Potenciál veternej erózie pôdy v SR je relatívne nízky, extrémne ohrozených je iba 1,3 %, vysoká intenzita erózie prebieha na 1,9 %, strednou intenzitou je ohrozovaných 3,0 % výmery.

Pôdy flyšového pásma sú náchylné na vodnú eróziu. Ohrozenie pôd vodnou eróziou sa zvyšuje pozemkovými úpravami, najmä pri zväčšovaní výmeru honov. Tým na niektorých miestach dochádza k odstráneniu pôdoochranej krajnotvornej a ekologickej dôležitej zelene. Výmoľová erózia poškodzuje nespevnené a nedostatočne udržiavané poľné cesty, ktorých pôdu vymýva až po podložie. Erózia veľmi rýchlo znehodnocuje i pozemky na miestach zosúva pôdy, na ktoré je flyšové územie bohaté, náchylnosť pôd na eróziu je mierne až stredne mierna. Vplyvom poveternostných podmienok dochádza k abrázii brehov Zemplínskej šíravy.

Hydrologické a hydrogeologické pomery

Súčasný hydrologický režim sa výrazne odlišuje od pôvodného režimu. Výsledky analýz jasne poukazujú na výrazne zmenené podmienky

vodohospodárskeho potenciálu riešeného územia, čím sa znížila aj jeho hydromorfnosť a vododržnosť.

Celková dĺžka vodných tokov v Slovenskej republike dosahuje 49 774,8 km. Upravené brehy vodných tokov dosahujú dĺžku 7 898 km. V dĺžke 2 769 km majú vybudované ochranné hrádze pred povodňami, ktorými sa vo výmere 3 984 km² zabezpečuje plocha pred storočnými vodami.

Pramenný potenciál vody v Slovenskej republike je cca 400 m³/sec, no územím preteká cca 3 300 m³/sec. Vodný fond prameniáci na území Slovenska má tiež široký rozptyl od vysokohorského, cez stredohorské, až po nížinné. Vzhľadom na klimatické zmeny sa čoraz častejšie vyskytujú povodňové prietoky ohrozujúce stavby, hodnota a životy obyvateľstva. Zdroje podzemných vôd sú rozložené nerovnomerne v závislosti od geologických pomerov. Prírodné zásoby podzemných vôd predstavujú v SR 146,7 m³/s, z ktorých je 51,7 % využiteľných. Vplyvom rozkolísaných zrážkových pomerov dochádza k redukcii zásob podzemných vôd. V zmysle zákona o vodách č. 364/2004 Z. z. sú definované štyri chránené územia:

- a) Chránené vodohospodárske oblasti,
- b) Ochranné pásma vodárenských zdrojov,
- c) Citlivé oblasti,
- d) Zraniteľné oblasti.

Z hydrologického hľadiska územie obce tečie potok Kusín, ktorý je v Dolnom Zemplíne, v juhovýchodnej časti okresu Humenné a v severovýchodnej časti okresu Michalovce. Má dĺžku 5,2 km, je tokom VII. rádu a ústi do vodnej nádrže Zemplínska šírava. Pramení vo Vihorlatských vrchoch, v podcelku Vihorlat, na východnom svahu Kyjova (821,1 m n. m.) v nadmorskej výške približne 595 m n. m. Na hornom toku tečie juhovýchodným smerom územím Vojenského obvodu Valaškovce a priberá dva ľavostranné prítoky, najprv z juhozápadného svahu Lopuššana (645,3 m n. m.), potom prítok (355,6 m n. m.) z južného svahu Lopuššana. Následne sa stáča a pokračuje severojužným smerom až k sútoku s pravostranným prítokom z juhovýchodného svahu Jasenického vrchu (589,6 m n. m.). Ďalej sa opätovne stáča na juhovýchod, vstupuje do Východoslovenskej pahorkatiny, do podcelku Podvihorlatská pahorkatina a zľava priberá významný prítok (3,9 km) z juhovýchodného svahu Lopuššana. Odtiaľ potom tečie juhojuhovýchodným smerom, preteká obcou Kusín a sprava priberá prítok prameniáci severozápadne od obce. Napokon tečie na krátkom úseku severojužným smerom a južne od obce sa v nadmorskej výške 113,7 m n. m. vlieva do Zemplínskej šíravy.

Vodná plocha nádrže (3 500 ha) od priehradného telesa po napájací kanál pri obci Petrovce nad Laborcom až po cestný most v obci Lúčky. Zákaz lovu rýb z priehradného telesa vodnej stavby a je funkčných objektov. V časti VN od sádok pri obci Kusín naprieč vodnou nádržou na prístupovú cestu v obci Lúčky je vyčlenených 600 ha vodnej plochy ako chránený areál (štvrtý stupeň územnej ochrany). V tejto lokalite platí zákaz lovu rýb. V ostatných častiach revíru platí tretí stupeň územnej ochrany. Na tomto rybárskom revíri platí režim „bez privlastnenia si úlovku“, to znamená, že rybár si lovenú rybu nesmie privlastniť.

Poľnohospodárstvo:

Transformácia a reštrukturalizácia poľnohospodárstva spojená s prudkým znižovaním počtu pracovníkov v posledných rokoch s dosahom hlavne na nízko kvalifikovanú pracovnú silu má výraznú segmentáciu pracovných trhov

s prehlbovaním nerovností na trhu práce. Predpokladá sa aj ďalší pokles stálych pracovných miest v poľnohospodárstve na úkor krátkodobých sezónnych pracovných úväzkov. V obci sa obyvateľstvo v malej miere venuje vinárstvu a ovocinárstvu.

1.9.1. Lesné hospodárstvo:

V riešenom katastrálnom území sa lesné spoločenstvá vyskytujú na severných svahy kopca sú súvisle zalesnené, južné expozície majú lesostepný charakter. Prechod medzi nimi tvoria početné druhy krovín, ako drieň, ruža galská, ruža bedrovníková, javor tatársky, drač obyčajný, brest hrabolistý.

Stromový a krovinatý porast poskytuje dobré podmienky rozmanitému vtáctvu, z ktorého najvzácnejší bol orol kráľovský, žiaľ, v súčasnosti ho už nevídať.

V uvedenej lokalite rastie mnoho druhov vzácných teplomilných a suchomilných rastlín, ako spoločenstvá kostravy dalmáckej, nátržníka piesočného, ale i ponikleca veľkokvetého a ďalšie. Severnejšie položené lesné porasty predstavujú kategóriu ochranného lesa, v ktorom sa nevykonávajú žiadne lesnícke činnosti, aby nedošlo k poškodzovaniu vegetačných a pôdnych krytov. Úpätie južných svahov zaberajú vinice, na ktoré nadväzujú trávno-krovinaté spoločenstvá. K najvzácnejším patria spoločenstvá s bohatým zastúpením vzácných teplomilných a suchomilných druhov – kostrava, kanil, poniklec, cesnak žltý. Tieto prírodné rezervácie predstavujú vzácnosti, na ktorých sa stretáva panonská a karpatská flóra a slúžia okrem zachovania genofondu aj kultúrno-výchovným cieľom. Základnou zložkou stromového poschodia sú dubovo- hrabové porasty v podrade sa vyskytuje lieska obyčajná, vtáčí zob, hloh, hrab obyčajný a iné. Miestami vytvára aj čisté hrabiny. Lesný komplex je charakteristický masovým výskytom chránenej a ohrozenej bledule jarnej. Z pôvodných súvislých drevinných porastov a krovinných formácií zasahujúcich pôvodne celé riešené územie, zachovala sa dnes okrem tejto súvislej lesnej vegetácie aj rozptýlená i skupinová stromová a krovinná zeleň. Ide prevažne o druhovú skladbu v zastúpení buk, dub, hrab, miestami javor, borovica, v brehových porastoch potokov najmä jelša, vrby a miestami lieska. Plnia najmä pôdoochrannú funkciu. Prechod medzi lesom a PPF nie je všade jednoznačný a presne ohraničený. Terasy, kde pastviny neboli dlhšiu dobu ošetrované, začínajú postupne zarastať drevinami a krovinami. Prechod medzi ostatnými zložkami krajiny a lesom je pozvoľný. Pozemkové spoločenstvo Hrádok so sídlom v Kusíne sa venuje ťažbe dreva na ploche 346,13 ha. V obci pôsobí aj PZ Kusín.

1.9.2. Rozvoj vidieka:

Obec možno charakterizovať ako polyfunkčné sídlo s kumuláciou nasledovných funkcií:

- obytná,
- rekreačná,
- prírodno-ochranná,
- lesohospodárska,
- priemyselná.

Polohou obce je väzba na Zemplínsku šíravu a na CHKO Vihorlat, predurčuje sídlo k rozvoju širokého spektra aktivít v oblasti turizmu, rekreácie, služieb, malého a stredného podnikania.

V obci prevláda vidiecke osídlenie. Vidiecke prostredie patrí medzi územie, ktoré si vyžaduje osobitnú ochranu a starostlivosť, pretože doterajší vývoj životných

podmienok viedol k degradácii tejto častí sídelnej štruktúry. Obec a obyvateľstvo, ktoré žije na tomto území predstavuje podstatný potenciál duchovného a hmotného bohatstva spoločnosti, ktorý má zmysel práve v tomto prostredí. Obec je prevažne monoštruktúralne orientovaná. Tradičné remeslá sú na ústupe, služby nie sú dostatočne rozvinuté.

Rozvoju obce je potrebné venovať pozornosť vzhľadom k jej polohe a osídleniu. Obec má veľmi dobré, nie plne využité možnosti pre rozvoj. Jej veľkou šancou je rozvoj cestovného ruchu, vidieckej turistiky, agroturistiky, vinárstva, ovocinárstva, malého a stredného podnikania založené na miestnych špecifikách, kultúrnom a prírodnom dedičstve. Ich realizáciou sa podmieni možnosť využitia miestnej pracovnej sily.

Zvýšenú starostlivosť je potrebné venovať ochrane životného prostredia pre zachovanie prírodných krás obce, kultúrnych pamiatok a príťažlivosť pre turistov. Pozornosť je potrebné venovať zabráneniu vzniku čiernych skládok, vytváraním organizovaných skládok, ako aj rozvoju agroturistiky z hľadiska krajinotvornej funkcie obce.

Národná politika v rozvoji vidieka

Globálnym cieľom národnej Koncepcie rozvoja vidieka SR je udržateľný rozvoj vidieckych oblastí.

Kľúčové národné priority sú:

1. Rozvoj ekonomických aktivít vhodných pre vidiek.
2. Ochrana životného prostredia a kultúrneho fondu.
3. Zvýšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva.

Implementačná stratégia

Pre implementačnú stratégiu v oblasti rozvoja vidieka je definovaných 8 strategicky dôležitých oblastí:

- Zabezpečenie pokračovania poľnohospodárstva v znevýhodnených oblastiach a zlepšenie príjmovej situácie poľnohospodárov hlavne v menej priaznivých oblastiach a tým pôsobiť proti ich odchodu z týchto oblastí.
- Udržanie prírodného potenciálu krajiny a ochrana biodiverzity realizáciou stanovených poľnohospodárskych postupov.
- Rozvoj konkurencieschopnosti a enviromentálne šetrnej poľnohospodárskej výroby.
- Zvýšenie úrovne kvality spracovania, pridanej hodnoty, marketingu a rozvoja produktov poľnohospodárskej výroby.
- Diverzifikácia činností a vytváranie podmienok pre stabilizáciu osídlenia vidieckeho priestoru a uchovanie kultúrneho dedičstva.
- Stabilizáciu vlastných štruktúr v poľnohospodárstve a rozvoj trhu s pôdou.
- Zvýšenie absorpčnej kapacity cez odborné vzdelávanie subjektov vidieka.

Rozvojové potreby vidieka

Oblasť ekonomiky vidieka:

- Vyššie úrovne investícií do modernizácie poľnohospodárskych systémov.
- Vyššie úrovne investícií do modernizácie potravinársko-spracovateľských systémov.
- Nové investície do pridanej hodnoty poľnohospodárskych výrobkov.
- Propagácia a podpora výroby nových typových/regiónálnych výrobkov.

- Nové investície do zmeny/zlepšenia poľnohospodárskych systémov, ktoré znížia ich vplyv na životné prostredie.
- Propagácia a podpora a vytvárania spoločných odbytových organizácií výrobcov.
- Vyššie úrovne investícií do ťažby a spracovania dreva.
- Propagácia a podpora vytvárania a fungovania združení vlastníkov lesov.
- Zabezpečenie programov vzdelávania za účelom odstránenia deficitov v odborných, profesionálnych a manažérskych schopnostiach v poľnohospodárstve, potravinárstve, lesnom hospodárstve.
- Propagácia a podpora rozvoja malých a stredných podnikov vo vidieckych sídlach.
- Propagácia a podpora v oblasti vinohradníctva a ovocinárstva.
- Propagácia a podpora rozvoja finančných systémov pre splnenie špecifických úverových požiadaviek poľnohospodárstva, potravinárstva a nových foriem vidieckych podnikov.
- Vyššie úrovne investícií do výskumu a vývoja nových tovarov a trhov.

Oblasť vidieckeho prostredia:

- Zachovanie poľnohospodárskych činností vo vidieckych znevýhodnených oblastiach.
- Podpora poľnohospodárskych činností chrániacich životné prostredie a udržanie enviromentálnych hodnôt krajiny.
- Vyššia podpora ochrane životného prostredia.
- Udržanie a ochrana biodiverzity a uchovania kultúrneho dedičstva.
- Udržanie stavu vinogradov a opätovný rozmach pestovania révy a ovocia.
- Vyššia podpora starostlivosti o zvieratá.
- Nové investície do prevencie lesných požiarov a iných foriem neúmyselných škôd.
- Podpora lesníckych činností chrániacich životné prostredie a udržanie enviromentálnych hodnôt krajiny.
- Nové investície do rozvoja programov na ochranu pred záplavami.

Oblasť vidieckej komunity

- Propagácia a podpora rozvoja podnikov využívajúcich remeselné zručnosti na vidieku v spojení s historickým dedičstvom.
- Propagácia a podpora rozvoja spoločností zameraných na agroturistiku.
- Propagácia a podpora vytvárania a rozvíjania schopnosti miestnych spoločenstiev a spoločenských organizácií prinášať „zdola nahor“ prístup do plánovania a realizácie rozvojových projektov na vidieku.
- Nové investície do zabezpečovania vzdelávania, ktoré poskytne obyvateľom vidieka, predovšetkým nižšieho veku, žiadané zručnosti.
- Vytváranie podmienok pre tvorbu pracovných príležitostí.
- Diverzifikácia vidieckej ekonomiky a znižovanie jej závislosti na prvovýrobe vo vinohradníctve a ovocinárstve.
- Vyššie úrovne investícií do zlepšenia verejných služieb vo vidieckych samosprávach.
- Vyššie úrovne investícií do tvorby a obnovy technických služieb a občianskej vybavenosti vo vidieckych samosprávach.
- Nové investície do infraštruktúry, ktorá je potrebná pre podporu vidieckej turistiky.

- Nové investície do rekonštrukcie a modernizácie historických budov na vidieku.
- Vyššie úrovne investícií do rozvoja efektívnych komunikačných a dopravných spojení medzi vidiekom a národnými/medzinárodnými trhmi.
- Vyššie úrovne investícií do zlepšenie infraštruktúry a služieb na vidieku.
- Zlepšenie prístupu k informáciám a k novým a inovačným technológiám prostredníctvom podpory vzdelávacích a informačných služieb.

Zoznam potrieb rozvoja bol zoskupený do následných strategicky dôležitých oblastí:

1. Aktivity, ktoré zlepšia konkurencieschopnosť poľnohospodárstva - vinárstva, ovocinárstva, spracovania poľnohospodárskych výrobkov a lesného hospodárstva.
2. Aktivity, ktoré pomôžu zachovať a zlepšiť životné prostredie vidieka.
3. Aktivity, ktoré budú realizovať ďalší rozvoj vidieckych oblastí, vzdelávanie a zručnosti vidieckej populácie a prispievajú k udržaniu osídlenia vidieka.

Globálny cieľ:

Zvýšiť konkurencieschopnosť poľnohospodárstva, potravinárstva a lesníctva a zlepšiť životné prostredie zavádzaním vhodných poľnohospodárskych a lesníckych postupov a kvalitu života na vidieku s dôrazom na trvalo udržateľný rozvoj.

Dôraz je kladený na:

- Zlepšenie konkurencieschopnosti agropotravinárskeho a lesného sektora prostredníctvom zvyšovania efektívnosti a kvality výroby so zachovaním princípov udržateľného rozvoja a princípov ekologizácie hospodárenia na vidieku.
- Zlepšenie stavu životného prostredia a krajiny zavedením vhodných poľnohospodárskych a lesohospodárskych postupov.
- Skvalitnenie života vo vidieckych oblastiach a diverzifikáciu vidieckeho hospodárstva v rámci vytvárania nových pracovných príležitostí, vzdelávania a obnovy a rozvoja obcí, čo prispeje k zníženiu regionálnych rozdielov vidieka na Slovensku.

PRÍSTUP LEADER

Slovenský vidiek trpí poddimenzovaním, nedostatkom miestnych zdrojov i odborného potenciálu. Sektorový prístup a nezohľadňovanie regionálnej diferenciacie pri poskytovaní podpory bude viesť ešte k väčšiemu sociálnemu a ekonomickému úpadku vidieka. Zmenu môže priniesť len zmena prístupu k rozvoju vidieka, a to od sektorovej podpory k vertikálnej integrovanej.

V metodike prístupu Leader sa uplatnením princípu „zdola – nahor“ dosahuje cielenosť a efektívnosť podpory, ktorá je potrebná v danej lokalite pre rozvoj územia. Zlučovaním miestnych subjektov do miestnych akčných skupín je zaistené sociálne „stmelovanie“ územia, kde jednotlivé subjekty budú sami „riadiť“ vlastné územie a budú vedení vecou spoločnou.

Integrovaná podpora rozvoja vidieka môže byť účinná len vtedy, ak si subjekty na vidieku čo najskôr uvedomia, že ak chcú, aby sa zmenila ich situácia, musia mobilizovať svoje zdroje a zvoliť partnerský prístup k sociálnemu a ekonomickému

oživeniu miestnemu rozvoju.

1.10. Analýza stavu životného prostredia:

1.10.1. Vodovodná a kanalizačná sieť

Vodné hospodárstvo

Obec je zásobovaná pitnou vodou vybudovaným vodovodom prevádzkovateľom je Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s. Košice, závod Michalovce.

Kanalizačná sieť

Kanalizácia je splašková, odvádza splaškové vody z domácností a z občianskej vybavenosti v celej obci. V obci je vybudovaná celoobecná kanalizácia. Odpadové vody sú zvádzané do centrálného odvádzача na ČOV Michalovce. Prevádzkovateľom vodovodnej a kanalizačnej siete je Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s., Michalovce. Iné odpadové vody - odpadové vody z hnojísk a maštali sú samostatne zvádzané do žúmp. Ich likvidáciu zabezpečujú majitelia. Dažďové vody zachytávajú prícestné priekopy a odtekajú terénnymi priehlbéninami do rigolov. Priamym recipientom povrchových vôd v riešenom území sú miestnym potokom odvádzané.

Životné prostredie

Zdravé životné prostredie je nevyhnutnou podmienkou pre život ľudí na vidieku. Cieľom je za podpory všetkých obcí udržať a naďalej zlepšovať životné prostredie v súlade s Územným systémom ekologickej stability (ÚSES). Prostredníctvom biocentier a biokoridorov je potrebné zachovať prirodzený ráz krajiny a podporovať jej prirodzený vývoj. V súčasnom období sa nedá príliš na tento prirodzený vývoj spoliehať, ústretový vzťah ku krajine a životnému prostrediu by mal stať pre všetkých občanov samozrejmosťou.

Blízke chránené územia:

- **Územie svetového prírodného dedičstva UNESCO – Karpatské bukové pralesy,**
- **Územia európskeho významu: Chránené vtáčie územie Vihorlatské vrchy – 1. stupeň,**
- **Chránené územia národnej siete chránených území: Chránená krajinná oblasť Vihorlat – 2. stupeň, Národná prírodná rezervácia Jovsianska hrabina – 5. stupeň.**
- **Chránená vodohospodárska oblasť Vihorlat – 2. stupeň.**

Karpatské bukové pralesy sú príkladom nenarušených rovnorodých bukových pralesov temperátnej zóny, obsahujú najkomplexnejšie ukážky ich rozmanitosti v závislosti od podmienok prostredia a ilustrujú unikátnu konkurenčnú stratégiu buka, ktorá v optimálnych prírodných podmienkach spočíva vo vytváraní monodominantných porastov počas celého vývojového cyklu pralesa. Zároveň obsahujú globálne významnú prírodnú genetickú banku buka, ako aj množstvo sprievodných druhov závislých na týchto lesných biotopoch. Sú tiež jedinečným príkladom vývoja suchozemských ekosystémov a spoločenstiev v holocéne po poslednej dobe ľadovej.

Chránené vtáacie územie Vihorlatské vrchy

Zachovanie obnove ekosystémov významných pre druhy vtákov, pre ktoré je oblasť vyhlásená v ich prirodzenom areáli, ako aj zaistenie podmienok pre zachovanie populácie týchto druhov v priaznivom stave z hľadiska ich ochrany. Stav druhu z hľadiska ochrany je považovaný za priaznivý, keď údaje o populačnej dynamike druhu naznačujú, že sa dlhodobo udržuje ako životaschopný prvok svojho biotopu, prirodzený areál druhu sa nezmenšuje a existuje dostatok biotopov na dlhodobé zachovanie jeho populácie. Rozhodujúce pre zachovanie populácie druhov vtákov je preto zachovanie, prípadne zlepšenie ekologického stavu biotopov, na ktoré sú tieto druhy viazané. Výmera chráneného vtáacieho územia je 43 944 ha. CHVÚ Vihorlatské vrchy sa vyhlasuje za účelom zabezpečenia priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu: hadiar krátkoprstý (*Circaetus gallicus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*) a výrik lesný (*Otus scops*), orol kriklavý (*Aquila pomarina*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), výr skalný (*Bubo bubo*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), chriaštel' poľný (*Crex crex*), ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*), ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), ďateľ čierny (*Dryocopus martius*), muchárik bielokrky (*Ficedula albicollis*), muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*), krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*), strakoš červenochrbtý (*Lanius collurio*), škovránok stromový (*Lullula arborea*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), žlna sivá (*Picus canus*), penica jarabá (*Sylvia nisoria*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), žltouchvost lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), pŕhľaviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*) a hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*) a zabezpečenia ich prežitia a rozmnožovania.

Chránená krajinná oblasť Vihorlat. Územie je za chránené vyhlásené od roku 1973. Vyhláškou MŽP SR číslo 111 uverejnenej v Zb. zák. SR č.53 z 28. mája 1999, bolo územie v nových hraniciach ustanovené za Chránenú krajinnú oblasť Vihorlat aj na časti okresu Michalovce. Do riešeného územia zasahuje Chránená krajinná oblasť Vihorlat v katastri obce, severne od štátnej cesty Jovsa - Poruba pod Vihorlatom s pokračovaním hranice proti toku Myslina a Jovsiansky potok. V tejto časti je vyhlásená Národná prírodná rezervácia Jovsianska hrabina s piatym najvyšším stupňom ochrany v zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny.

Chránená vodohodpodárska oblasť Vihorlat

Územie je významné z viacerých hľadísk: vodohospodárskeho, lesohospodárskeho. Je hlavným zdrojom a regulátorom zásobovania vodou. Druhoradým významom je rozvoj cestovného ruchu z hľadiska potreby oddychu a rekreácie. Zvyšujúca sa návštevnosť CHKO Vihorlat ovplyvňuje aj blízkosť Zemplínskej šíravy, kde sa v čase letnej sezóny zrekreuje každoročne množstvo ľudí. Návštevníci CHKO môžu využívať náučné chodníky na Morské oko, Sninský kameň, Sninské rybníky, najvyšší vrch v chránenom pásme – Nežabec (1 023 m n.m.). V tomto chránenom území platí druhý stupeň ochrany. Vihorlat (1 076 m n. m.) je najvyšší vrch sopečného pohoria Vihorlatské vrchy. Na úbočí vrchu sa rozprestiera CHKO Vihorlat. Na severnej strane kopca sa nachádza Vojenský obvod Valaškovce, preto na vrchol nevedie žiadna oficiálna turistická značka. Z vrchu sú dobré podmienky pre závesné lietanie.

Senianske rybníky

Lokalita Senianske rybníky zahŕňa v sebe Národnú prírodnú rezerváciu, sústavu chovných rybníkov a okolité lúky. Je jednou z najvýznamnejších ornitologických lokalít v strednej Európe. Tvorí ho sústava komerčne využívaných rybníkov a národná prírodná rezervácia Senné rybníky. Územie je významné hniezdisko pre vodné a pri vode žijúce vtáky. Hniezdi tu napríklad lyžičiar biely, šabliarka modronohá, volavka biela a striebrišťa, kaňa močiarna, volavka purpurová. Tento „vtáčí raj“ medzinárodného významu sa nachádza medzi obcami Senné a lňáčovce na geologickej zníženine, tzv. „senianskej mokrade“ v nadmorskej výške 100 – 104 m a zaberá plochu 1490 ha.

Vtáčí raj - chránené vtáčie územie

Bohatstvo druhového výskytu vtákov (doteraz zameraný výskyt 145 druhov, z toho 55 hniezdiacich a pre 25 druhov je Senné jedinou alebo najvýznamnejšou hniezdnou lokalitou na Slovensku) dalo podnet na zaradenie tejto lokality medzi významné vtáčie územia (IBA - Important Bird Areas) a v roku 1990 aj medzi Ramsarské lokality. V rámci zaradenia do zoznamu ramsarských lokalít NPR Senné rybníky splnila kritéria pre jej začlenenie medzi unikátne mokrade tým, že sa v nej nachádza populácia vzácných, ohrozených a kriticky ohrozených druhov (5 druhov celosvetovo a 53 druhov celoeurópsky ohrozených).

Na Senianskych rybníkoch sa pravidelne vyskytujú značné počty jedincov rôznych druhov vodných vtákov indikujúcich význam mokrade (napr. potápka striebriстая, potápka červenokrká, kormorán veľký, volavka purpurová, volavka biela, volavka striebriстая, chavkoš nočný, lyžičiar biely, bučiak trstový, bučiačik močiarny, chriaštel vodný, šabliarka modronohá, šišila bocianovitá, brehár čiernochvostý, kalužiak červenonohý, pobrežník bojovný, rybár čierny, rybár bahenný, fúzatka trstová, slávik modrák, myšiarka močiarna, kaňa močiarna).

Národná prírodná rezervácia

Senné rybníky sa rozprestierajú na východnom Slovensku a zaberajú k.ú. obce Iňačovce v okrese Michalovce a k.ú. obce Blatná Polianka v okrese Sobrance, kde sa nachádza tzv. senianska depresia, jedna z najvýznamnejších ornitologických lokalít v strednej Európe. V roku 1974 boli Senné rybníky vyhlásené za štátnu prírodnú rezerváciu v zmysle vtedajšieho platného zákona o štátnej ochrane prírody za účelom ochrany vzácných biocenóz a vodného vtáctva na vedecko-výskumné, kultúrno-výchovné a náučné ciele o výmere 21,28 ha. V zmysle súčasnosti platného zákona o ochrane prírody a krajiny s účinnosťou od 1.1.1995 sú Senné rybníky ustanovené za národnú prírodnú rezerváciu (NPR), ktorá predstavuje mimoriadne cenné a významné územie z dôvodu výskytu vodného a pri vode žijúceho vtáctva a jedinečnú oddychovú lokalitu na jarom a jesennom migračnom ťahu. Na území NPR Senné rybníky platí najprísnejší piaty stupeň ochrany a na území ochranného pásma štvrtý stupeň ochrany.

Dnešná vtáčia lokalita Senné má rozlohu 1 440 ha a zahŕňa:

- národnú prírodnú rezerváciu
- sústavu chovných rybníkov
- okolité lúky

Možnosť nenáročného pozorovania a poznávania vtáctva láka na Senné stále viac ornitológov a milovníkov prírody z celého Slovenska aj z Európy. Po vybudovaní rybníčnej sústavy v Iňačovciach, pozostávajúcej z 28 hospodárskych rybníkov sa rybníkárstvo stalo dominantným prvkom miestnej ekonomiky. Hlavnými chovanými druhmi rýb sú kapor, amur, tolstolobik, sumec, štika a iné. Vo vyčlenených rybníkoch si prídu na svoje aj milovníci športového a rekreačného rybolovu.

Návštevníci Dolného Zemplína môžu navštíviť aj ďalšie pozoruhodné miesta prírody:

Národné prírodné rezervácie:

- Jovsianska hrabina (katastrálne územie Jovsa – 157,6 ha)
- Kopčianske slanisko (katastrálne územie Zemplínske Kopčany – 9,05 ha)
- Latorický luh I. (katastrálne územie Boňany – 40,7 ha)

Latorický luh II. (katastrálne územie Boľany – 15,1 ha)

Prírodné rezervácie:

Oľchov (katastrálne územie Ložín – 19,58 ha)

Ortov (katastrálne územie Pavlovce nad Uhom, Čierne Pole - 14,84 ha)

Raškovský luh (katastrálne územie Malé Raškovce – 12,23 ha)

Slavkovské slanisko (katastrálne územie Slavkovce – 11,77 ha)

Vinianska stráň – Senderov (katastrálne územie Vinné – 51,95 ha)

Chlmecká skalka (katastrálne územie Oreské, Chlmec – 1,10 ha)

Chránené prírodné územia:

Chránená krajinná oblasť Latorica

Krajinný priestor Laborec – Veľké Raškovce, Drahňov, Oborín

Chránené areály:

Lužný les pri Laborci (katastrálne územie Strážske – 3,88 ha)

Zemplínska šírava (katastrálne územie Jovsa, Kusín, Hnojné – 622,49 ha)

Chránené ložiskové územie, dobývacie priestory

Prieskumné územie Východoslovenská nížina I. – ropa a zemný plyn a čiastočne svojimi hranicami zasahuje do katastra obce chránené ložiskové územie Michalovce I. – keramické íly.

Faktory pozitívne ovplyvňujúce životné prostredie

Hlavným pozitívom ovplyvňujúcim životné prostredie je masív pohoria Vihorlat a vodná plocha Zemplínskej šíravy, kladný vplyv majú miestne biocentrá. Je tvorené lúčnym spoločenstvom - pasienky sprevádzané roztrúsenou vzrastlou zeleňou s ojedinelým výskytom samostatnej, alebo skupinovej krovitej a stromovej vegetácie. Zo stromového spoločenstva hlavným druhom je dub, hrab s prímiesou jelše, buka. Najvýraznejšia je tu vegetácia skoro na jar, keď na vlhkejších miestach masovo zakvitá bleduľa jarná. Po jej odkvitnutí hromadne nastupuje cesnak medvedí. Sú to dva najhlavnejšie aspektotvorné jarné druhy vlhkejších stanovišť dubových hrabín. Pre južnú časť NPR je význačný hojný výskyt Waldštejnie kuklíkovej, ktorá sa viaže na suchšie a skalnatejšie stanovištia. Prítomnosť aj tohto druhu, ktorý inde rastie prevážne na vápencových podkladoch, dodáva prírodnej rezervácii mimoriadne veľkú botanickú vážnosť. Okrem spomenutých druhov tu rastie ostrica rebienkatá, kosatec trávolistý, prilbica moldavská, svíb drieňový, klokoč peristý, a pod.

Pre udržanie, zvýšenie kvantitatívnej miery ekologickej stability, zabezpečenie rozmanitosti podmienok a foriem života v krajine, ako aj pre zachovanie, vytvorenie a udržanie optimálnej štruktúry v krajine a minimalizovanie negatívnych stretov medzi prvkami prírodného prostredia a antropogénnou činnosťou boli vymedzené genofondovo významné lokality, ktoré v danom širšie posudzovanom priestore predstavujú významné krajinné prvky:

V riešenom katastrálnom území na hlavnom potoku nachádzajú súvislé brehové porasty. Sú v celku málo narušené a plnia protieróznou funkciu ako aj funkciu miestnych biokoridorov. Významné migračné koridory živočíchov. Cez celé územie sa viaže východoslovenská, obojstranná, severojužná migračná trasa hlavne avifauny európskeho významu. Migrácia územím má celoročný charakter. Okrem

jarného a jesenného ťahu územím migrujú severské druhy aj v zimnom období. Charakter ťahu spočíva v dennom aj nočnom zosadení početných kŕdľov na plochy blízke vodným biotopom, ornú pôdu a trávne porasty. Podľa druhu migranta prelety sú nízko nad terénom – využívajú menší odpor vzduchu pre zemi. Podľa poveternostných pomerov sa tieto tiahnúce spoločenstvá zdržiavajú na území rôzne dlho. Iným typom migrácie územím je premiestňovanie druhov avifauny i vyšších stavovcov líniovými koridormi so vzrastlým porastom stromovej a krovitej etáže. Migrácia prebieha spojitě. Na miestach prerušenia línie kopírujú druhy morfológické línie v teréne. Takými to sú hrádze, kanálové i cestné priekopy a existujúce komunikácie. Na základe podkladov a terénnych pozorovaní boli jednotlivé lokality zhodnotené z biologického hľadiska a z hľadiska stavu vegetácie a vybraných skupín živočíchov.

Územný systém ekologickej stability zasahujú tieto prvky ÚSES:

- Lokálne biocentrum Vinianska stráň, na lesné a lesostepné spoločenstvá sa viažu vzácne druhy živočíchov.

- Lokálne biocentrum – severozápadná

ast Zemplínska šírava, v okolí výpustného kanála sa nachádza významné lokálne ornitologické biocentrum, ktoré predstavuje významné vtáčie územie.

- Lokálne biokoridory, utvorené miestnymi vodnými tokmi so sprievodnými brehovými porastami.

Fyto-charakteristika: výskyt vzácných rastlinných spoločenstiev lužného, dubovo-hrabového lesa, spoločenstiev mokrých a mezofilných lúk a pasienkov. V lesných porastoch je dôležité hospodáriť podľa predpisov LHP zohľadňujúcim požiadavky štátnej ochrany prírody, požadovaná výsadba pôvodných druhov drevín, zachovať brehové porasty, lúky a pasienky, vylúčiť reguláciu potokov, rozorávanie lúk a pasienkov, odvodnenie územia, akúkoľvek výstavbu, lúky a pasienky možno extenzívne využívať - kosenie a regulovaná pastva.

Faktory negatívne ovplyvňujúce životné prostredie

Hluk a vibrácie – jediným zdrojom hluku v intraviláne obce je hluk od motorových vozidiel. Objekty vybavenosti ležia v pásme pod úrovňou hladiny 55 dB(A). Podobne aj všetky novonavrhované rodinné domy, z hľadiska požiadavky na hlukové hygienické ochranné pásmo, budú vyhovovať aj vo výhľadovom období. Zaťažkávacím obdobím je letná sezóna a pohyb áut k rekreačnému stredisku Vinianske jazero. Obec je dopravne prístupná po štátnej ceste II/582. Je tu značná rezerva smerom na zníženie hluku a zároveň na zlepšenie mikroklímy v samotnej obci. K rekreačnému stredisku Zemplínska šírava, je hladina hluku 55 dB(A).

V blízkosti obce sa nachádza vojenský priestor Valaškovce. Pre záujmy obrany štátu nie sú limitované plochy pre rozvojové zámery rozvoja sídelnej štruktúry a priestorov v skúmanom území.

1.10.2. Odpadové hospodárstvo

Zber komunálneho odpadu sa realizuje do zberných nádob a do veľkokapacitných kontajnerov. Zber, preprava a zneškodnenie odpadov z predmetného územia je zmluvne zabezpečené prostredníctvom oprávnených organizácií.

Odpadové hospodárstvo riešiť podľa týchto zásad:

- asanovať existujúce nelegálne skládky,

- výrobné organizácie, ktoré produkujú špecifický odpad musia mať vlastný program likvidácie výrobného odpadu.

1.10.3. Ovzdušie a klimatické zmeny

Ovzdušie - obec sa nachádza v Stredozemplínskej ohrozenej oblasti. Negatívny vplyv na ovzdušie majú Elektrárne Vojany (EVO). K zlepšeniu stavu ovzdušia prispieva aj plynofikácia obce a používanie obnoviteľných zdrojov energie. Cieľovým stavom je dosiahnutie čistého ovzdušia a udržateľná krajina v rekreačnej oblasti Zemplínskej šíravy a jej širšieho okolia. Klimatické zmeny spôsobené zvýšenými antropogénnymi emisiami skleníkových plynov predstavujú najvýznamnejší enviromentálny problém v ľudskej histórii. Znečisťovanie ovzdušia spôsobujú vysoké energetické vstupy v podobe fosílnych palív, uvoľňujúce skleníkový plyn – oxid uhličitý (CO₂), ďalej najmä emisie oxidu dusného, amoniaku a metánu. Územím obce sa prelína najviac negatívnych vplyvov na územie, spôsobujúcich zhoršenie stavu životného prostredia. Rozhodujúce najvýznamnejšie priemyselné stacionárne zdroje znečisťovania ovzdušia sú situované severným a južným smerom. Emisie z týchto zdrojov v rámci emisií celkového diaľkového prenosu znečisťujúcich látok celoplošne ovplyvňujú do určitej miery kvalitu ovzdušia. Cez obec prechádza pomerne frekventovaná hlavná cestná komunikácia II/582, pričom emisie pochádzajúce z automobilovej dopravy (CO, NO_x, VOC), vplývajú na kvalitu ovzdušia.

Kvalita ovzdušia juhu šíravy je ovplyvňovaná predovšetkým činnosťou veľkých priemyselných zdrojov, ktoré sú ale lokalizované vo vzdialenejšom okolí. V oblasti stredného Zemplína je lokalizovaných šesť významných podnikov (Elektrárne Vojany, Cenon a Energetika Strážske, Bukocel Hencovce a SPP, Kompresorová stanica Veľké Kapušany) patriacich k 20 najvýznamnejším znečisťovateľom ovzdušia v rámci Slovenska. Štruktúra priemyslu, ktorá je tu zastúpená chemickým, drevospracujúcim priemyslom, výrobou elektrickej energie, je charakteristická vysokou energetickou náročnosťou používaných technológií so značným únikom emisií, čo v konečnom dôsledku negatívne vplyva na kvalitu ovzdušia v oblasti. Na celkovom znečistení ovzdušia sa podieľajú aj stredné a malé zdroje. Sú to predovšetkým emisie zo zdrojov, ktoré zabezpečujú dodávku tepla pre bytovo-komunálnu sféru, ale ich príspevky v porovnaní s menovite uvedenými zdrojmi sú značne menšie.

Na Slovensku boli vypracované viaceré koncepčné materiály, ktorých súčasťou je aj politika zmierňovania nepriaznivých účinkov klimatickej zmeny, a to priamo, znížením emisií skleníkových plynov alebo nepriamo obmedzovaním negatívnych vplyvov energetiky, poľnohospodárstva a ďalších ekonomických činností.

1.11. Vybavenosť obce dopravnými a technickými vybaveniami:

1.11.1. Cestná infraštruktúra

Obec je napojená na dopravný systém cestou II/582 (smer Michalovce – Kusín - Sobrance) s napojením na cestu I/50 (smer Košice - Michalovce – Sobrance - štátna hranica Ukrajina). Obec Kusín sa nachádza 15 km severovýchodne od okresného mesta Michalovce a 19 km od Sobraniec.

Obec je obsluhovaná autobusovými linkami, a autobusovými zastávkami. Verejná autobusová doprava je zabezpečovaná SAD Michalovce.

Je potrebná rekonštrukcia obecných ciest, chodníkov a autobusových zastávok. Je potrebné vybudovanie parkovacích plôch a parkovísk v celej obci.

Železničná doprava

Riešeným územím neprechádza železničná trať. Na železničnú sieť je skúmané územie obce a príslušných rekreačných zariadení napojené cez železničnú stanicu v okresnom meste Michalovce.

Letecká doprava

Na území okresu Michalovce sa nenachádza letisko. Najbližšie letisko regionálneho významu je v obci Kamenici nad Cirochou v okrese Humenné. Počíta sa s ním ako s rozvojovým prvkom, pre umožnenie ľahšieho prístupu zahraničných obchodujúcich a podnikateľov do okresu. Najbližšie vnútroštátne i medzinárodné letisko s pravidelnými letmi sa nachádza v meste Košice, vzdialenosť 67 km.

Vodná doprava

Súčasťou vodnej dopravy je aj vyhlídková okružná lodná doprava medzi rekreačnými strediskami celej Zemplínskej šíravy. Centrálny prístav je v strediskách Hôrka, prístavacie móla v strediskách Biela hora a Medvedia hora.

1.11.2. Energetika

Obec je zásobovaná elektrickou energiou z ES Michalovce. Sú využívané ako zdroje elektrickej energie transformačné stanice primárne napájané 22 kV VN prípojkami z VN vedenia č. 250. Sekundárna rozvodná el. NN sieť v obci je vzdušná na betónových podperných bodoch. Sekundárne rozvody NN sú realizované vzdušným rozvodmi na betónových stĺpoch s vodičmi AIFe a AES.

Verejné osvetlenie (VO) je umiestnené ako súčasť nn siete. Rozvod VO je realizovaný vodičom AIFe, upevneným na spodnej strane konzol NN siete. Sekundárne rozvody NN sú realizované vzdušným rozvodmi na betónových stĺpoch s vodičmi AIFe a AES.

K zlepšeniu stavu ovzdušia prispieva aj plynofikácia obce a používanie obnoviteľných zdrojov energie. Rozvody plynu v obci je napojený na zokruhované regulačné stanice plynu RS 3000 m³/h - Šírava z týchto regulačných staníc sú napojené aj obce Vinné, Kaluža, Klokočov, Kusín, Poruba pod Vihorlatom, Vyšné Remety, Remetské Hámre, Vyšná Rybnica, Úbrež, Jasenov, Ruskovce, Sobrance. Obec je plynofikovaná. Hlavný zásobovací plynovod je oceľový DN 150, o prevádzkovom tlaku 300 kPa. Zásobovanie teplom je na báze zemného plynu a čiastočne aj na báze tuhých palív. Teplá voda sa získava bojlerami napojením na elektrickú energiu, na varenie sa využíva plyn, elektrina a drevo.

Za základné energetické nosiče sú všeobecne považované klasické paliva, ako uhlie a zemný plyn. Jednou z priorít energetickej politiky Slovenska by malo byť zabezpečená energetická bezpečnosť cestou energetickej efektívnosti a zvýšením podielu využívania obnoviteľných energetických zdrojov.

Bioenergie

Zohráva v tomto procese oveľa významnejšiu úlohu ako sa jej prikladá. Jej využívanie znižuje závislosť Slovenska na dovoze primárnych energií, znižuje zaťaženie životného prostredia, prispieva k formovaniu trvalo udržateľného spôsobu

života na Zemi znižovaním produkcie CO₂, prispieva posilňovaniu regionálnej politiky a znižuje emisie so spaľovania fosilných palív. Zdroje biomasy ma energetické účely sú predovšetkým lesy. Perspektívny zdroj palivovej biomasy tvoria energetické porasty rýchlorastúcich drevín – topoľ, vrbá, agát, osika, jelša, jednoročných a viacročných energetických plodín. Energetické porasty možno zakladať na plochách nevhodných pre klasickú poľnohospodársku a lesnícku produkciu, na pôdach dočasne vylúčených z poľnohospodárskej výroby, pôdach kontaminovaných vhodných len na produkciu pre nepotravinárske účely a tiež na zdevastovaných plochách v priemyselných aglomeráciách. Pri veľmi krátkom časovom horizonte 3 – 5 rokov dosahovať priemerný prírastok okolo 10 ton sušiny ročne. Pod energetickým potenciálom rozumieme drevný odpad, ktorý vznikol v rôznych podobách. Drevný odpad je možné zhodnotiť tak materiálovo ako aj energeticky. Drevospracujúci priemysel vytvára ročne 1 410 tis. ton odpadu. Celková energetická hodnota využiteľného odpadu z drevospracujúceho priemyslu je 18,1 PJ, z toho sú 2/3 z mechanického opracovania dreva a 1/3 z čierneho výluhu. Najväčšími producentmi odpadu sú veľké drevospracujúce podniky, ktoré však tento odpad aj najčastejšie využívajú na energetické účely.

1.11.3. Telekomunikačná a informačná infraštruktúra

Obec je súčasťou Centra služieb a infraštruktúry Východ. Mobilnú telekomunikačnú sieť na území obce zabezpečuje spoločnosť Orange Slovensko, a.s., T-com, O2 Slovensko. Svoje zariadenie priamo v katastrálnom území obce nemajú. Miestny rozhlas v obci je potrebné rekonštruovať.

2. STRATEGICKÁ VÍZIA

2.1. Technická infraštruktúra:

Opatrenia:

- rekonštrukcia budovy obecného úradu,
- výstavby obecných nájomných bytov, prestavbou bývalej MŠ,
- dobudovanie obecných ciest, chodníkov, parkovísk, parkovacích plôch, autobusových zastávok,
- revitalizácia námestia,
- výstavba a rekonštrukcia verejného osvetlenia,
- rekonštrukcia obecného rozhlasu,
- protipovodňové opatrenia - potok,
- dobudovanie priestorov cintorína,
- vysporiadanie pozemkov na novú IBV – inžinierske siete,
- výstavba obecné múzeum,
- výstavba relaxačno-športovej zóny futbalového ihriska,
- dobudovanie cyklotrás, turistických chodníkov a informačných tabúl,
- výhľadové pamätať na vybavenie ciest propagačným materiálom,
- sledovať a vytipovať prednostné požiadavky na údržbu ciest,
- zabezpečenie trvalo udržateľnej mobility a zlepšenie životného prostredia v obci, zvýšenie bezpečnosti dopravy, spojenej s ochranou prírody,
- zvýšenie bezpečnosti dopravy, spojenej s ochranou prírody,
- dbať na ochranné a manipulačné pásma ciest.

Predpokladané prínosy:

- vytvorenie pracovných príležitostí pri budovaní infraštruktúry,
- zlepšenie vzhľadu obce,
- skrášlenie klasickej dediny a jej propagácia,
- zlepšenie životného prostredia,
- zvýšenie počtu obyvateľov v obci,
- zníženie dopravnej nehodovosti a jej dôsledkov,
- zníženie miery zdravotných rizík obyvateľov a ich dôsledkov,
- zvýšenie podielu v sektore dopravy a prepravy,
- zvýšenie mobility obyvateľstva a turistov.

2.2. Rozvoj vodohospodárskej infraštruktúry:

Opatrenia:

- zlepšenie vybavenosti technickou infraštruktúrou na úrovni štandardu EÚ a tým zvýšenie atraktivity územia i pre podnikateľskú sféru a návštevníkov,
- protipovodňové opatrenia,
- spevnenie obecných stok a rigolov,
- zlepšenie kvality podzemných i povrchových vôd a zníženie potenciálneho ohrozenia vôd.

Predpokladané prínosy:

- vytvorenie podmienok pre ekonomickú stabilizáciu rozvoja obce,
- pripravenosť pred povodňami,
- ochrana majetku a života,
- zvýšenie atraktivity obce pre podnikanie,
- znižovanie znečistenia podzemných a povrchových vôd,
- vytvorenie pracovných príležitostí pri budovaní infraštruktúry.

2.3. Zásobovanie obce energiou a úspora energie:

Opatrenia:

- znižovanie spotreby energie,
- zvyšovanie účinností energie,
- rekonštrukcia verejného osvetlenia,
- rekonštrukcia verejného rozhlasu,
- znižovanie strát a zvyšovanie spoľahlivostí sietí,
- informovať obyvateľov o úsporách energie.

Predpokladané prínosy:

- zlepšenie vybavenosti obce,
- zníženie nákladov na verejné osvetlenie,
- zvýšenie bezpečnosti,
- efektívne využitie investícií pre rozvoj obce,
- zvýšenie atraktivity obce pre podnikanie.

2.4. Rozvoj telekomunikačnej infraštruktúry:

Opatrenia:

- zabezpečenie komunikačných potrieb obce,
- kvalitná ponuka telekomunikačných, hlasových a dátových služieb pre spojenie vnútroštátne i zahraničné,
- zabezpečenie dostupnosti internetu,
- zavedenie moderných informačných technológií.

Predpokladané prínosy:

- zvýšenie atraktivity obce pre podnikanie, investorov,
- vyššia účinnosť propagácie a reklamy,
- rozvoj obchodovania,
- vytvorenie nových pracovných príležitostí,
- zapojenie podnikateľského, neziskového sektoru a občanov do riešenia obce,
- zlepšenie vybavenosti obce.

3. CESTOVNÝ RUCH, KULTÚRA, ŠPORT A VONKAJŠIE VZŤAHY

Strategické ciele:

Rozsah a kvalita služieb, ponuka kvalitných produktov v cestovnom ruchu, podmieniajú spokojnosť klientov a zaručujú zvýšenie návštevnosti v regióne. Zvýšenie návštevnosti zvyšuje tržby z cestovného ruchu. Pre rozvoj cestovného ruchu je preto nevyhnutné postupne budovať infraštruktúru cestovného ruchu podporou modernizácie a výstavby ubytovacích priestorov v súkromných domoch, budovaním prepojenia siete medzinárodných a regionálnych turistických cyklotrás, skvalitňovaním služieb v zariadeniach cestovného ruchu, výstavbou a modernizáciou športovo-rekreačnej infraštruktúry, turistických ciest, ubytovacích kapacít v súlade so zlepšovaním technického stavu pamiatok a skvalitňovaním celej škály ponúkaných služieb. Návratnosť vložených prostriedkov má byť zabezpečená nepriamo cez oblasť cestovného ruchu, využitím možnosti poskytovania služieb pre návštevníkov daného kultúrneho podujatia. Rozvíjanie cestovného ruchu po trasách štyroch historických ciest prechádzajúcich územím Košického kraja. Štyri historické cesty poskytujú pre každého návštevníka možnosť vybrať si to, čo ho zaujíma, to, čo pozná z domu, to, čo mu je blízke. Preto vidíme nevyhnutné zadať pre oblasť kultúry spoločenskú objednávku v ktorej by sme chceli využiť nástroje kultúry na upriamenie pozornosti verejnosti k duchovným hodnotám, ako sú veľkodušnosť k iným, konanie pre dobro ostatných, úcta ku

všetkým formám života vrátane úcty k tradíciám a odkazu predkov, ktoré dnešný komerčný prístup v kultúre zatlačil do úzadia.

Región Zemplín, rázovitý prihraničný región, bol od nepamäti studnicou prekrývania a dopĺňania rôznych kultúr. Hraničí s Poľskom, Ukrajinou, Maďarskom, na západe s regiónom Šariš a Abov. Územie Zemplína bolo osídlené od pradávnych dôb. Prvým významným centrom bolo staroslovenské hradisko Zemplín, jedno zo sídel na Veľkej Morave. V 10. storočí bol Zemplín pričlenený do Uhorska a vznikla tak jedna z prvých uhorských stolíc. Keďže ide o hraničný región, môžu tu jeho návštevníci obdivovať viaceré pozostatky obranných stredovekých opevnení. Zemplín sa rozdeľuje na Horný Zemplín, ktorého územie spadá pod Prešovský kraj a Dolný Zemplín, patriaci ku Košickému kraju. Najvýznamnejšími ekonomickými centrami sú Michalovce, Vranov nad Topľou a Humenné. Zemplín sa môže pochváliť vysokou kultúrnou úrovňou najmä v oblasti folklóru. Dodnes sa tu zachovalo typické zemplínske nárečie a výborná tradičná zemplínska kuchyňa. K obzvlášť hodnotným kultúrnym pamiatkam regiónu patria drevené gréckokatolícke a pravoslávne chrámy. Zemplín má, ako máloktorá časť Slovenska, zachovanú nedotknutú panenskú prírodu a to vo viacerých oblastiach. Na severe sa rozprestiera oblúk Karpát s bohatou faunou. Nielen vulkanológov každoročne priťahuje pohorie Vihorlat. V južnej časti Zemplína sa rozprestierajú vodné plochy ako Zemplínska šírava, Domaša a Vinianske jazero. Všetky sa, najmä v letných mesiacoch, menia na rekreačné centrá nadnárodného významu.

Ruiny hradu nad Vinným sú výrazným a dominantným v priestore nad Zemplínskou šíravou. V uvedenej súvislosti sa plánuje propagácia hradu, konzervácia resp. čiastočná rekonštrukcia, ako aj vytvorenie tradície letných hradných hier (s ukázkami stredovekých vojenských techník) i workshopov, kde by sa záujemcovia oboznámili s rôznymi stredovekými remeslami - osvojili by si základy kováčstva, tkáčstva, rezbárstva, hrnčiarstva či murárstva. Prstene, hroty šípov, pestro zdobené kachlice, poklad medených mincí, ale aj približne 200-ročný vinič.

Michalovský vinohradnícky región sa nachádza mimo podhoria Vihorlatu. Vinárske firmy sú sústredené v blízkosti Zemplínskej šíravy. V obciach Tibava, Orechová a Choňkovce pôsobia vinohradnícke a vinárske firmy, ktoré sa orientujú na produkciu štandardných odrodových a prívlastkových vín. Vynikajúce miestne klimatické podmienky s vysokým počtom slnečných dní v roku sa zaslúžili o dlhú tradíciu pestovania hrozna a dorábania vína v tejto oblasti. Množstvo ocenení tibavských vín z domácich i zahraničných fór svedčí o ich vysokej kvalite. V neďalekej Orechovej, ktorá patrí k najvýchodnejšie situovaným vinárskym obciam na Slovensku, možno natrafiť na vynikajúce vína. Odrodová skladba oblasti je pomerne pestrá. Pestujú sa tu všetky biele muštové odrody charakteristické aj pre ostatné vinohradnícke oblasti Slovenska. Za zmienku stoja tunajšie tramíny. Ich sýtu zlatožltú farbu dopĺňa buket exotiky, dulového kompótu a korenia. Chuť je hutná, ovocná, trochu ťažká. Modrým odrodám dominujú frankovka a svätovavrinské, v posledných rokoch sa však objavujú i zaujímavé cabernety. Výnimočnú kvalitu dosahuje východoslovenské zweigeltebe. Tibavský bobuľový výber z ročníka 2000 i minuloročný výber z hrozna sú snáď najlepšimi vínami z tejto odrody dorobenými v posledných rokoch na Slovensku. Oplývajú iskrou a krásnou rubínovo-červenou farbou. Aróma a chuť ríbezl'ového sirupu, dužiny egrešov a čerešní je doplnená tónmi horkej čokolády.

Pôvodný vinársky kraj sa zmenil, v obci sa vinárstvo a ovocinárstvo stalo raritou a pestuje sa iba v malom.

Vínna turistika:

Tokajská vínna cesta

Tokajská vínna cesta zahŕňa tokajské obce, pestovateľov a výrobcov vín z tejto oblasti, kultúrne i historické pamiatky, vinotéky, vinárne, poskytovateľov stravovacích a ubytovacích služieb, cestovné kancelárie, remeselníkov, združenia podieľajúce sa na rozvoji Tokajskej vinohradníckej oblasti. Tokajská vínna cesta je súčasťou slovenskej časti Tokajskej vinohradníckej oblasti. Tokajská vinohradnícka oblasť je svojou rozlohou 907 ha najmenšou vinohradníckou oblasťou na Slovensku a vo svete vôbec. Tokajská vinohradnícka oblasť sa rozprestiera v okrese Trebišov, v katastri siedmych obcí: Bara, Čerhov, Černochovo, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Veľká Trňa a Viničky. Do tejto oblasti patria i ďalšie obce ako sú Borša, Zemplín, Ladmovce a i. Medzi vína z tokajskej vinohradníckej oblasti zaradzujeme:

Tokajské špeciality - samorodné suché, sladké, tokajské výbery, tokajská esencia, tokajský forditaš a tokajský mašláš.

Tokajské vína - tokajský Furmint, Lipovina, Muškát žltý, Tokajské cuveé, akostné prívlastkové a tokajský sekt. Medzi štandardné služby producentov vín patria: predaj vín (sudových a v spotrebiteľskom balení), degustácia vín, občerstvenie, prehliadka pivníc.

Pestovatelia Michalovsko - sobraneckej oblasti:

Vinex, obec Vinné.

Spoločnosť sa zameriava na produkciu stolových a akostných vín pre lokálne potreby

Združenie Tokajská vínna cesta

Kráľovsko - chlmecká vinohradnícka oblasť

V oblasti sa pestujú sa tradičné sorty hrozna + Ryzling vlašský; Cabernet Sauvignon a iné. Významné svojím usporiadaním a technickým riešením sú pivnice v Malom Horeši. Pivnice v Malom Horeši na nachádzajú v agátovom háji a majú „krídlové“ usporiadanie.

Zemplínska šírava:

Susedná obec Klokočov je miestom sústredného cestovného ruchu. Do katastrálneho územia obce patria rekreačné strediská Zemplínskej šíravy – Klokočov, Paľkov a časť Kamenca. Na strediskách sú vybudované rekreačné zariadenia vhodné pre individuálnu rodinnú rekreáciu, detské tábory, školy v prírode. Je tu možnosť voľného kempovania a stanovania. Ubytovanie v súkromí je poskytované celoročne v obci v rodinných domoch. Rekreačné stredisko – časť Kamenca ponúka možnosť ubytovania, sú tu výhodné podmienky na kúpanie, a možnosť využitia služieb požičovne malých vodných plavidiel.

Rekreačné stredisko Klokočov - ponúka okrem výhodných podmienok kúpania vo vodnej nádrži Zemplínska šírava, stanovanie a kempovanie, možnosť využitia vo vybudovanom bazéne i v menšom detskom bazéne. Je tu možnosť využitia športového ihriska a detského ihriska. V blízkosti bazéna je poskytované stravovanie v bufetových zariadeniach.

Rekreačné stredisko Paľkov – veľká plocha je určená predovšetkým na stanovanie a kempovanie a je ideálna na rodinnú rekreáciu spojenú s vodáctvom a vodnými športami. Jediným zariadením na stredisku Paľkov je hotel Slňava.

Cestovný ruch je sústredený v páse od strediska Kamenec až po koniec strediska Paľkov v páse medzi cestou II/582 a vodnou hladinou. Sú tu pláže, ihriská, najnutnejšie sociálne zariadenia a služby. Na stredisku Klokočov je postavený nový

bazén, a taktiež na stredisku Paľkov sa zrealizoval nový bazén. Zariadenia podnikovej rekreácie a detských táborov sú umiestnené v lokalite Kruh a Viničky nad komunikáciou II/582. Väčšie zariadenie cestovného ruchu je aj na stredisku Paľkov a to východne od chrámu - Slňava.

Možnosti ubytovania v regióne obce Klokočov.

Hotel Slňava a s ním spojené stredisko Paľkov je vhodné pre rekreáciu spojenú s vodáctvom, rybárčením, kúpaním, vodnými športmi, večernou zábavou, ale sú tam aj ničím nerušené tiché zákutia. Vzdialenosť od šíravy je cca: 200m a 5m od bazénu. V priestoroch sa nachádza bar s krytou terasou, ohnisko, gril, biliard a iné zábavné zariadenia. Bar ponúka občerstvenie za priaznivé ceny, nie však na úkor kvality. Bar je vhodný aj pre neubytovaných hostí. Podávajú sa vynikajúce nápoje v pohodlí a príjemne uvoľňujúcej atmosfére s výhľadom na bazén a šíravu. Stravovanie je poskytované priamo v zariadení a to formou polpenzie, plnej penzie, alebo individuálne podľa ponuky.

Penzión Family Penzión je umiestnený v stredisku Klokočov - 150 m od vodnej nádrže a 15 km od mesta Michalovce. V ponuke je ubytovanie v siedmich apartmánach, štýlová reštaurácia, bar a ďalšie služby.

Biela hora je prvým rekreačným strediskom Zemplínskej šíravy. Od Michaloviec je vzdialené iba 3 km. Stredisko je typické množstvom súkromných chat, z ktorých niektoré ponúkajú individuálne ubytovanie. Terén strediska je mierne svahovitý, trávnatý s pozvoľným vstupom do vody. Západný okraj strediska tvorí lesopark.

Penzión** Breza ponúka návštevníkom najkomplexnejšie služby, je ladený poľovníckym štýlom. Okrem vnútorného vybavenia v areáli Penziónu** Breza sú tenisové kurty, detský bazén, detské ihrisko a výborná reštaurácia. Chatová osada Javorina, CHO Skalka, Chatová osada Hronka, ponúkajú zas kludné a veľmi zaujímavé prostredie a vynikajúcu cenu za ponúkané chatky. Chatky luxusnejšieho vybavenia CHO IVA, CHO Veronika, a CHO Dominika. Oddýchnuť si môžete taktiež vo výbornej reštaurácii u Starého Kapra.

Z doplnkových aktivít stredisko Biela hora ponúka vodné športy - požičovňa vodných bicyklov, športové vyžitie - plážový volejbal, minifutbal, minigolf, pešiu turistiku a cykloturistiku.

Hôrka je jedným z najvýznamnejších stredísk Zemplínskej šíravy. Od Michaloviec je vzdialená 8 km. Rozloha strediska je 15 ha. Stredisko Hôrka je typické najkrajšími pieskovými a štrkopieskovými plážami, je tu sústredená ponuka služieb, kultúrnych a športových zariadení. V stredisku sa nachádza hlavné Informačné centrum, prístav osobnej lodnej dopravy, veľký športový areál so 4 tenisovými kurtmi, ihriskom plážového volejbalu, streetbalu, minifutbalu, minigolfu a detským ihriskom.

V stredisku Hôrka sa nachádza Hipocentrum s ponukou výuky jazdenia, vychádzkového jazdenia a jazdy v koči, nachádza sa tu prírodná galéria drevených plastík. Svoje sídlo tu má Yacht klub s ponukou výuky jachtingu a iných vodných športov, s ponukou okružných plavieb.

Stredisko Hôrka je centrom zábavy a nočného života s rozmanitou ponukou diskoték a hudobných predstavení. Svoju tradíciu si budujú stále podujatia ako Folklorný festival Zemplína, Šíravské vodné hry a Zraz Sveta motocyklov.

Z autokempingov je ATC *** A – Hôrka najlepšie vybaveným autokempingom Zemplínskej šíravy s kuchynkami, plynovými sporákmi a kuchynskými linkami - sprchami s teplou vodou v tichom prostredí na úpätí lesoparku Vysoká Hôrka.

Jazdiareň Hipocentrum je zameraná na poskytovanie turistických služieb hlavne v oblasti jazdenia. Pre najmenej náročných zákazníkov je k dispozícii jazdenie

na vedenom koni. Dve vonkajšie jazdiarne 40x30 m a 40x60 m sú určené pre náročnejších zákazníkov, ktorý majú už nejaké jazdecké skúsenosti s koňmi a chcú si zajazdiť samostatne podľa svojich skúsenosti. Ak sa chcete naučiť jazdiť, je tu pre Vás výučba jazdy s inštruktorom, ktorý má za úlohu ukázať Vám základy jazdenia počas minimálne 7 lekcíí. Turistika na koni 5 hodín až viac dní.

Pri viacdňovej turistike sú možné hviezdicové výjazdy z nášho zariadenia, alebo zo záložného tábora, prípadne putovanie bez zakladania dlhodobejšieho tábora.

Trasa 5-hodinového putovania:

Hipocentrum, Viniansky hradný vrch, Vrch Kyjov, Vinianske jazero, Hipocentrum.

Viacdňové putovanie:

Vinianský hradný vrch, Pirnagov vrch, Vrch Vihorlat, Morské oko, Poruba pod Vihorlatom, Hipocentrum.

Trasy určujeme po dohode s klientom.

Detský jazdecký tábor - Program tábora:

- Každodenné jazdenie 1 hodina formou výuky, prípadne vychádzky / počas 7 dní,
- Deti sa počas tábora teoreticky oboznámia so starostlivosťou o koňa, prakticky si vyskúšajú kŕmenie, napájanie, čistenie koňa (srst', hriva, kopytá),
- Po teoretickom oboznámení a ukážke si vyskúšajú samostatne nasedlanie a nauzdenie koňa,
- Každý deň tábora bude vyplnený pestrou paletou kolektívnych hier a súťaží s jazdeckou tematikou, množstvo športových aktivít, vychádzok do okolia,
- Na deti tiež čaká večerný program: posedenie pri táboráku, noc odvahy, karneval, hľadanie pokladu,
- Možnosť návštevy okolia Zemplínskej Šíravy, Vinného jazera,
- V prípade záujmu - možná turistická vychádzka na Vinianský hrad, okolia Trnavy pri Laborci,
- Možnosť využiť tenisový kurt, detské ihrisko, letné kino, ihrisko na plážový volejbal, stánky s občerstvením na stredisku Lúč (cca 500 m),
- " Návšteva" koní na pastvinách, ustajnených koní a žriebät, jazdeckej haly a hospodárskych zvierat na družstve v obci Vinné,

Každý turnus sa bude niesť v inej tematike, je na deťoch, ktorú tematiku si zvolia. Na výber majú z týchto možností:

- westernové jazdenie:

barrel racing: obiehanie barelov

pole beading: slalom medzi tyčami

- anglické jazdenie:

drezúra: predvádzanie predpísaných úloh s dôrazom na poslušnosť koňa, chody koňa, sed jazdca, správnosť a účinnosť používania pomôcok

parkúr: dráha s prekážkami pre konské jazdecké skokové súťaže.

Stredisko Medvedia hora sa nachádza na úpätí vyvýšeného výbežku - polostrova vulkanického pôvodu. Výbežok rozdeľuje stredisko na východnú a západnú časť.

V západnej časti Medvedej hory je rekreačný areál s rozlohou 3 ha s upravenou štrkovou plážou, autokempingom ATC, požičovňou vodných bicyklov.

Je tu sídlo Yacht klubu Šírava, ubytovanie ponúka Penzión* Zefír, stravovanie reštaurácia Medvedica a Zemplínsky hostinec. Vo východnej časti Medvedej hory sa nachádzajú hotely: Hotel Salaš, Hotel * Merkúr, Hotel ** Vojenská zotavovňa. Nachádzajú sa tu 2 chatové osady a detský tábor. Areál hotela ** Vojenská zotavovňa tvorí vlastná upravená pláž, detské ihrisko a športový areál s tenisovými kurtmi, volejbalovými ihriskami a minigolfom.

Zo severnej strany stredisko Medvediu horu uzatvára skupina 200 súkromných chát s ponukou ubytovania v tichom lesnom prostredí s dominantným Penziónom *** Salaš s nádhernými vonkajšími terasami a typickou vidieckou Zemplínskou chyžou, odporúčame ho navštíviť a vychutnať si výborné varené - pečené jedlá - top na širave.

Zemplínska širava a okolie ponúka množstvo rôznych ubytovacích kapacít.

V celom okolí Thermalparku Širava je k dispozícii najmenej 31 rôznych ubytovacích zariadení, ktoré ponúkajú dohromady okolo 2 228 lôžok rôznej kategorizácie a cenovej relácie. Ďalšou obrovskou výhodou je relatívna blízkosť ubytovacích zariadení od Thermalparku Širava. Zemplínska širava je navštevovaná turistami prevažne v letnej hlavnej turistickej sezóne, väčšina ubytovacích zariadení v okolí Thermalparku Širava je prevádzkovaná celoročne.

Každého turistu okrem ubytovania zaujíma aj možnosť stravovania sa v danom ubytovacom zariadení. Už teda v 18. storočí vedeli naši predkovia o potencionalne zaujímavej možnosti využiť geotermálnu vodu v časti obce Kaluža. Tá pochádza z rovnakého geologického prostredia ako voda využívaná dlhodobo v Sobraneckých

kúpeľoch, o ktorej prvé písomné zmienky sú z roku 1336.

ZEMPLÍNSKA ŠÍRAVA a jej minulosť. Vo svojom vojnovom ťažení využívala nemecká armáda aj územie Slovenského štátu. Okrem pozemných jednotiek sa na Slovensku na útok na Poľsko pripravovalo aj nemecké vojenské letectvo -Luftwaffe. Využívali aj dve poľné letiská – jedno v chotári Spišskej Novej Vsi (Zipser Neudorf) a druhé v katastri obce Vinné. Zemplínska širava ukrýva tajomstvo, o ktorom nevedeli nielen rekreanti a turisti, ale aj mnohí obyvatelia obcí v okolí východoslovenského mora. Pod jej hladinou sa nachádza poľné vojenské letisko z obdobia 2.svetovej vojny. Letisko vidieť pri poklese hladiny. Vojenské poľné letisko Vinné ležalo približne 8 kilometrov severovýchodne od Michaloviec, v časti Blatá. Presnejšie, nachádzalo sa juhovýchodne od Vinného, v priestore medzi dnešnými rekreačnými strediskami Hôrka a Medvedia hora. Pristávacia plocha je v súčasnosti zaplavená vodami Zemplínskej širavy. Pristávali tu bombardéry a dopravné lietadlá sem presunuli koncom augusta 1939 z letiska Nieder Ellguth. Konkrétne išlo o 35 útočiacich bombardérov Junkers, 4 dopravné lietadlá Dornier Do-17Z a 2 lietadlá Junkers Ju-52/3m, ktoré patrili do zostavy 2. eskadry lietadiel 3. skupiny Sturzkampfgeschwader 2. Príslušníkom a neskôr veliteľom tejto skupiny bol i známy pilot Hans-Ulrich Rudel. Prevelili sem tiež batériu kanónov, ktorá mala letisko ochraňovať.

Vinianske jazero vzniklo vytvorením umelej hrádze a privedením vody z Vinianskeho potoka do sedla na úpätí vrchov Marečkovej (401 m) a Šutovej (319 m). Celková plocha jazera je 8 ha s priemernou hĺbkou 3 m. Voda z horských potokov v lete láka na kúpanie a člnkovanie. Prírodná scenéria vytvára ideálne podmienky na pešiu turistiku v priebehu celého roka. Okolité lesy poskytujú možnosť zbierania húb. V letných mesiacoch sú tu vhodné podmienky na kúpanie a člnkovanie. V jeseni na rybolov, v zime na korčuľovanie, beh na lyžiach, turistiku a relaxačne pobyty.

Senné - rybníky

Lokalizácia / Geographical coordinates: 48° 41' N, 22° 04' E

(48° 40' 40'' - 48° 42' 10'' N, 22° 03' 30'' - 22° 05' 50'' E)

Okres/District: Michalovce, Sobrance

Obec/k.ú. / Village: Iňačovce, Blatná Polianka

Rozloha / Area: 424,6 ha

Nadmorská výška / Altitude: 100 - 102 m

Typ mokrade/Wetland type: Ts, W, 1, 2, 3, 4, 6; prevažujúce typy: 2, 1, W, 4, Ts, 6, 3
Stručná charakteristika:

Lokalita leží v Senianskej depresii, ktorá bola v minulosti rozsiahlou sezónne zaplavovanou mokradou Východoslovenskej roviny, na významnej migračnej trase vodných vtákov. Zahŕňa jeden veľký rybník s priľahlými periodicky zaplavovanými lúkami a krovitými močiarimi, ako aj 28 produkčných rybníkov. Je to jedna z najvýznamnejších hniezdných lokalít a migračných zastávok vzácných, ohrozených (vrátane globálne ohrozených) a zraniteľných vodných vtákov na Slovensku. Územie je chránené ako národná prírodná rezervácia a jej ochranné pásmo.

Kritériá a dôvody zaradenia medzi ramsarské lokality:

2 - v území žije veľké množstvo vzácných, zraniteľných a/alebo ohrozených druhov rastlín (32 ohrozených druhov) a živočíchov, predovšetkým vodných vtákov (144 druhov).

3 - lokalita má mimoriadny význam pre udržiavanie biologickej rozmanitosti severnej časti panónskej oblasti.

4 - v lokalite sa pravidelne vyskytujú významné počty hniezdiacich vodných vtákov, migrujúcich a zimujúcich vtákov.

Prírodné pomery:

Pôvod: Prírodný a umelý. Geológia: Východoslovenská nížina sa začala vyvíjať v neogéne v dôsledku tektonických poklesov. V ranom pleistocéne sa tu vyvinula výrazná tektonická depresia vyplnená usadeninami vulkanického a flyšového pôvodu. Územie je tvorené kvartérnymi mladoholocénnymi fluviálnymi sedimentami - hlinami, neogénnymi pestrými ílmi a štrkami čečehovského súvrstvia.

Geomorfológia: Reliéf riečnych nív otvorených veternej erózií s rozsiahlou mokradovou depresiou medzi agradačnými valmi; neotektonické pohyby stále prebiehajú. Pôdy: Nívné pôdy glejové a oglejené (pelitické) na veľmi ťažkých nívných sedimentoch a podľa druhu pôdy ílovité.

Hydrológia: Územie sa nachádza v povodí Laborca. Rybníky sú napájané riečkou Okna (rozloha povodia 150,7 km²) s rozdeľovacím objektom pri Blatnej Polianke a systémom kanálov, ktoré ústia do Čiernej vody. Množstvo vody odoberanej z Okny pre systém rybníkov bolo stanovené na maximálne 2,5 m³.s⁻¹. Kvalita vody: V toku Čierna voda bola zisťovaná prostredníctvom BSK₅, CHSKMn, chemických a fyzikálnych ukazovateľov a biologických/mikrobiologických indikátorov a bola kategorizovaná do II. a/alebo III. triedy (voda čistá až znečistená). Hĺbka vody: Maximálne 2 m. V hlavnom rybníku je priemerná hĺbka vody 0,7 m. V najväčšom rybníku (rezervácia) je stála voda a maximálne sezónne rozdiely výšky hladiny sú 0,4 m. Hospodárske rybníky sú napúšťané vodou podľa plánu hospodárenia. Priľahlé lúky sú sezónne zaplavované. Výška hladiny podzemnej vody dosahuje 0,5 - 0,0 m pod povrchom alebo môže byť mierne nad povrchom; priemerná výška hladiny podzemnej vody v tomto území je medzi 0,89 až 1,71 m. Klíma: Územie patrí do podoblasti mierne vlhkej, okrsku teplého, mierne suchého až mierne vlhkého, s chladnou zimou. Priemerná teplota v januári je -3°C, v júli 19,7°C, priemerná ročná teplota je 9,1 °C. Ročný úhrn zrážok v oblasti je 593 mm (304 – 1 050 mm) s maximom v júli (79 mm) a minimom v marci (31 mm).

Turistické trasy

Morské oko - Jazero Morské Oko v chránenej krajinskej oblasti Východné Karpaty leží v nadmorskej výške 618 m a je štátnou prírodnou rezerváciou s chránenou flórou a faunou. Je to najväčšie zahradené sopečné jazero na Slovensku s

rozlohou 13 ha. Vzniklo zahradením doliny Okna mohutným zosuvom so šírkou 800 m a s dĺžkou 1 900 m. Jeho maximálna šírka je 312 m, dĺžka 775 m hĺbka 26 m. Nad jeho hladinou sa vypína jedna z dominant vihorlatských vrchov - Sninský kameň, známy nádherným výhľadom na okolité vrchy a doliny. Okruh okolo Morského oka je po celom úseku cyklotrasa značená modrou farbou a začína na konečnej zastávke SAD obce Remetské Hámre (295 m n. m.), kde aj končí. Je to východiskový bod aj pre štyri turistické trasy. Dolinou potoka Okna smerom na juh od Morského oka ešte nedávno viedla železnica do Remetských Hámrov. Na konci dediny je vystavený exponát ešte pôvodného rušňa. Železničná trať bola prebudovaná na asfaltovú cestu, ktorá tvorí hlavnú prístupovú spojnicu turistickú trasu i náučný chodník z Remetských Hámrov k Morskému oku v dĺžke 9 km. Z koncového záchytného parkoviska Krivec pod Morským okom trvá pešia túra k jazeru už len 15 minút. Na 4 km trase sú osadené štyri panely, ktoré informujú návštevníkov o chránenej krajinej oblasti Vihorlat, geológii územia, Morskom oku, ako aj o okolitých lesoch. Trasa náučného chodníka je fyzicky nenáročná, lokalizovaná v peknom prírodnom prostredí Morského oka.

Morské oko – Sninský kameň

Turistická trasa je fyzicky náročnejšia, na úseku 4 km prekonáva výškové rozpätie od 618 do 1005 m n. m. Odmenou je však nádherný výhľad na krajinu údolia Cirochy, vihorlatské lesy a Východoslovenskú nížinu. Panelovou formou je podaná informácia o rastlinných a živočíšnych spoločenstvách vihorlatských lesov a o chránenom prírodnom výtvore Sninský kameň.

Značované pešie turistické trasy vo Vihorlatských vrchoch

Na zorientovanie sa v značených turistických trasách odporúčame turistickú mapu, ktorá je voľne v predaji. V nasledujúcom opise turistických trás sú uvedené pochodové časy pre smer tam medzi dvoma pomenovanými turistickými informačnými miestami.

Morské oko - Malé Morské oko - Sninský kameň - Nežabec - Strihovské sedlo – Potašňa (dĺžka trasy cca 14 km + 4 km naspäť k Morskému oku)

Morské oko - Malé Morské oko - Jedlinka

(dĺžka trasy 2,1 km) Táto trasa ponúka okružné trasy.

Morské oko, hrádza - Morské oko, Rybárka (dĺžka trasy 1,7 km)

Remetské Hámre - Lysák - Sedlo Rozdiel - Jedlinka - Tri Table - Sninský Kameň - Nežabec - Strihovská poľana - Strihovské sedlo - Pilníkova lúka - Diel - Vávrova lúka – Podhorod' (dĺžka trasy 32,9 km) Hlavná hrebeňová trasa - červená značka.

Humenné mesto - Jasenov - Jasenovský hrad - Veľká dubová - Porúbka - pod Vinianskym hradom - Vinné – Hôrka (dĺžka trasy 28,8 km) Modrá značka.

Remetské Hámre - Falašov potok - Potašňa - Krivec - Morské oko, hrádza - Morské oko, kaštielik - Morské oko, Rybárka - Pod Tromi Tablami - Tri Table - Sninský Kameň - Sninské rybníky – Snina – vlak (dĺžka trasy 20,8 km) Krivec je parkovisko pomenované podľa potoka, tu sa odstavujú autá pri vstupe do centrálnej časti CHKO Vihorlat. Možnosť naprogramovať rôzne trasy podľa časových a fyzických možností.

Remetské Hámre - Falašov potok - Pilníkova lúka - Ruská Bystrá

(dĺžka trasy 20,8 km) Zelená značka.

Krivec - Strihovská poľana

(dĺžka trasy 3,0 km) Zelená značka tvoriaca okružné trasy z parkoviska.

Pod Tromi Tablami - Nad Morským okom

(dĺžka trasy 1,0 km) Modrá miestna tvarová značka po asfaltovej zvažnici.

Snina (bus) - Zemplínske Hámre - Sninský Kameň (dĺžka trasy 9,3 km)

Krivošťaňany - Krivošťaňanka - Veľká dubová - Jasenovský hrad

(dĺžka trasy 8,0 km) Zelená značka

Jasenov, pod hradom - Chlmec – Chlm (dĺžka trasy 5,5 km)

Poruba pod Vihorlatom - Stará koniareň - Poľana - Sedlo Rozdiel

(dĺžka trasy 13,7 km) Zelená značka

Remetské Hámre - Stará koniareň (dĺžka trasy 5,5 km) Žltá značka

Potašňa - Strihovské sedlo – Strihovce (dĺžka trasy 7,0 km)

Medvedia hora - Pod Senderovom - Vinianske jazero - Pod Dlhou - Pod Vinianskym hradom - Viniansky hrad - Trnava pri Laborci

(dĺžka trasy 9,3 km) Žltá značka.

Medvedia hora - Pod Senderovom - Vinianske jazero - Viniansky hrad

(žltá turistická značka) (dĺžka trasy cca 12 km + 8 km do obce Vinné.)

Kamenec - Vinianske jazero - Senderov - Viniansky hrad

(zelená turistická značka) (dĺžka trasy cca 18 km + 8 km do obce Vinné.)

Vinianske jazero - Kamenec - Medvedia hora - Pod Senderovom - Kostolík pod Senderovom – Hôrka (dĺžka trasy cca 7,5 km) Zelená značka.

Vinné - Viniansky hrad - Jasenovský hrad

(modrá turistická značka) (dĺžka trasy cca 12 km.)

Brekov - Brekovský hrad (cca 2,5 km)

Pod Senderovom - Senderov - Kostolík pod Senderovom

(cca 1,7 km) Žltá tvarovka - odbočka na vrchol

Značkované pešie turistické trasy v Slanských vrchoch od Michaloviec:

Dargov - údolím Bačkovského potoka - hrad Parustan - Lazy

(dĺžka trasy cca 5,0 km)

Brazina - Jazero Izra - Čatorňa (hranica s Maďarskom) - Pusztafalu - hrad Fuzér

(dĺžka trasy cca 12,5 km)

Herlianske sedlo - lazy - Dargovský priesmyk - Maliniak - Jazero Izra

(dĺžka trasy cca 47,6 km)

Jazero Izra - Byšta - Slovenské Nové Mesto (dĺžka trasy 35,0 km)

Kalša - Jazero Izra (dĺžka trasy cca 6,0 km)

Jazero Izra - Veľký Milič

(dĺžka trasy cca 4,0 km) Významný vrchol s možnosťou turistiky do Maďarska.

Kuzmice - Jazero Izra - Skároš (dĺžka trasy 22,4 km).

CHKO Vihorlat

Blízkosť prírodných pomerov CHKO vytvára sopečné pohorie Vihorlat. Takmer stopercentná lesnatosť vlastného územia CHKO a dvojtretinové zastúpenie lesov v jej ochrannom pásme vytvára podmienky na hlavnú hospodársku činnosť - lesné hospodárstvo. Celé územie CHKO je popretkávané značenými turistickými chodníkmi s rôznym bodom prevýšenia

Pre pešiu turistiku v riešenom území budú slúžiť turistické chodníky:

Prepojenie CHKO Vihorlat, Sninských rybníkov, Zemplínskej šíravy a prepojenie celého východu.

Michalovský región prepojený cyklotrasami a turistickými chodníkmi, zrealizovaním na lesných cestách bude prínosom celého regiónu.

MODRÁ CYKLOTRASA - Jovsa, Poruba pod Vihorlatom, Vyšné Remety, Vyšná Rybnica, Baškovce, Choňkovce, Koňuš, Priekopa, Porúbka, Koromľa a Krčava.

Celková dĺžka: 36 km, Celkové prevýšenie 408 m, Cesty: št. cesta č. II/582, poľné a lesné cesty, účelové komunikácie. Náročná, veľmi príjemná cykloturistická trasa s peknými výhľadmi do okolia, zjazdná za každého počasia. Je určená pre cyklistov

na horských bicykloch, nakoľko takmer polovica vedie po účelových poľných cestách. Medzi obcami Jovsa - Poruba pod Vihorlatom prechádzame v krátkom úseku 5 km po štátnej ceste 2. triedy, ktorá je však málo frekventovaná. V úseku Koňuš - Priekopa nás poľná cesta nasmeruje priamo do viníc PD Choňkovce, odkiaľ je pastvou pre oči výhľad na rozsiahlu Východoslovenskú nížinu pred sebou a pohorie Vihorlatu za sebou. Pri strážnom domčeku uprostred vinice odbočíme doľava, smerom k lesu, kde je znížená kvalita orientácie, pretože na lúke nebolo možné osadiť prvky značenia. Križujeme potok a nasleduje asi najnáročnejšia etapa trasy po mäkkej lesnej ceste s hlbokými vyjazdenými koľajami. Úsek je však krátky (cca. 500 m) a menej zdatní cyklisti môžu bicykel potlačiť. vyjdeme na okraj viníc v Priekope. Vydáme sa smerom doprava popri viniciach. Po brode malého potôčika prichádzame na tvrďšiu poľnú cestu, ktorá nás zavedie až do obce Priekopa. Ďalšie kilometre vedú po asfalte po cestách 3 a 4 Triedy. až do obce Koromľa, kde pri veľmi peknom obecnom parku odbočíme doprava. Po ľavej strane je cintorín, pred nami sa otvára veľmi pekný výhľad na rovinu s vencom Slanských vrchov v pozadí a odleskom hladiny Zemplínskej šíravy. Účelová cesta pomaly klesá až ku vinohradníckemu domčeku, kde sa mení na mäkkú lesnú cestu, ale zjazdú aj za mokra. V tomto úseku viac používame brzdy až ku kraju obce Krčava, kde vychádzame na hlavnú cestu, ktorá vedie do Užhorodu. tento hraničný priechod je pre cyklistov uzatvorený. Cyklotrasa končí v Krčave odkiaľ odporúčame uzatvoriť okruh smerom na obce Sejkov, Blatnú Polianku a Hnojné ku hrádzi v Jovse. odtiaľ je už len pár kilometrov ku vodnej nádrži Zemplínska šírava.

Región Dolného Zemplína je ideálnou oblasťou pre rozvoj cykloturistiky, zvlášť pre tvorbu trás stupňa obtiažnosti rekreatívov.

Platí to hlavne pre jeho rovinnú aj pahorkatinnú časť, kde existuje relatívne hustá sieť ciest nižšej triedy (druhej, tretej triedy, spevnené a nespevnené poľné cesty) s malou frekvenciou cestnej premávky. V oblasti Východoslovenskej nížiny existuje taktiež množstvo ochranných protipovodňových hrádzí so spevnenou korunou, resp. s cestou vybudovanou na korune hrádze vhodných pre cykloturistiku.

Prepojenie cyklotrás s rekreačnými strediskami okolo celej Zemplínskej šíravy. Pre rozšírenie ponuky rekreačných aktivít bude cyklotrasy potrebné riešiť. Toto mólo bude súčasťou vyhládokovej okružnej lodnej dopravy medzi rekreačnými strediskami severnej časti a južnej časti Zemplínskej šíravy.

Zemplínska šírava

Kaluža - Vinné (hrad, Vinianske jazero) – Michalovce

Michalovce – Vinné (Vinné jazero) – Kaluža – Klokočov – Kusín – Jovsa – Hnojné – južná časť hrádze ZŠ – Lúčky – Zalužice – most – výpust zo Šíravy – rekr. str. Biela Hora – Michalovce (Biela Hora)

Duša

Michalovce – Petrovce n/L - Suché – Lesné – Pusté Čemerné – Strážske – Staré – Zbudza – Michalovce

Ondavská rovina

Trhovište - Moravany – Rakovec n/O – Nižný Hrabovec – Klčovo – hrádza Ondavy pri Parchovanoch – Tušice – Tušická N. Ves – Horovce – Trhovište

Trhovište – Bánovce n. Ondavou – Bracovce – Markovce – Malčice – Oborín – hrádza Laborca a Latorice - Sírník – hrádza Ondavy – smer Horovce – Trhovište

Senianske rybníky

Michalovce – Zemplínska Široká – Iňačovce – Senianske Rybníky – Senné – Palín – Zemplínska Široká – Michalovce

Nová zemplínska „Trasa KSK“

Klokočov – Borša (Klokočov- Michalovce - Lastomír – Sliepkovce – Stretava – Draňov (kaštieľ) – Vojany – V. Raškovce – Oborín – Brehov – Zemplín – Ladmovce – Viničky – Borša)

Ukrajinská

Michalovce – Zalužice – Lúčky (archelog. nález) – Závadka – Nižná Rybnica – Sobrance (kúpele) – Tibava (vinohrady) – Orechová (vinohrady) – Sejkov - št. hr.

Ukrajina

Ublianska

Sobrance – Tibava – Choňkovce – Podhorod' – Ruský Hrabovec– Ubl'a

Vihorlatská

Sobrance (gitarové múzeum)– Sobranecké. kúpele – Ruskovce – Jasenov – V. Rybnica – Remetské Hámre – Morské oko

Medzibodrožie

Streda n. Bodrogom – Viničky - Borša - Malý Kamenec – Veľký Kamenec –Stráže – Veľ. Horeš – Malý Horeš – Pribeník – Dobrá – Biel – Veľké Trakany – Malé Trakany – Čierna n. Tisov – Boňany – smer lanový most – južná hrádza Latorice – smer Svätá Mária – Somotor – Viničky – Streda n. Bodrogom – smer št. hr. MR Karos

Streda n. Bodrogom – Viničky - Borša - Malý Kamenec – Veľký Kamenec –Stráže – Veľké Horeš – Malý Horeš – Pribeník – Dobrá – Biel – Veľ. Trakany – Malé Trakany – Čierna n. Tisov – Boňany – smer lanový most –južná hrádza Latorice – smer Svätá Mária – Somotor – Viničky – Streda n. Bodrogom

Svätuš – Kráľovský Chlmec – Malý Horeš – Pribeník – Dobrá – Biel – Bačka – Leles – Poľany – Soľnička – Boľ – Zatin – Svinice – Svinice – Vojka – K. Chlmec

Použie

Vojany – Ižkovce - hrádza Laborca a Latorice – Beša – Čičarovce – severná hrádza Latorice – Ptrukša – Veľ. Slemence – Ruská – Kap. Kľačany – Veľ. Kapušany – Čierne Pole – Krišovská Liesková – Vojany – Draňov

Veľké Kapušany – Kráľovský Chlmec

Veľké Kapušany – Borša

Vihorlatské vrchy (Dobra voda - Borolo)

Sobrance – Ruskovce – Jasenov – V. Rybnica – Hlivištia – Ruská Bystrá (drevený kostolík) – Ruský Hrabovec – Inovce – Beňatina – Podhorod' – Choňkovce – Baškovce – Sobranecké kúpele – Sobrance

Sobrance – Tibava - Choňkovce – Koňuš – Priekopa – Porúbka – Koromľa – Husák – V. Nemecké – Orechová – Tibava – Sobrance

Východoslovenská rovina (Borolo - Trasa KSK)

Sobrance – Ostrov – Porostov – Kristy – Svätuš – Blatná Polianka – Senianske rybníky – Senné – Blatné Remety – Bunkovce – Nižná Rybnica – Sobrance

Sobrance – Veľké Trakany (Sobrance – Tibava – Orechová – Sejkov – Jenkovce – Záhor – Pinkovce – Lekárovce – Bajany – Veľké Kapušany – Budince – Ruská – Veľ. Slemence – Ptrukša – lanový most cez Latoricu –Boňany – Čierna n/T – Malé Trakany – Veľké Trakany

Trebišov - Borša (Trebišov - Hraň – Sirník – Brehov – Zemplín – Ladmovce – Viničky – Borša)

Tokajské cyklotrasy

Veľatý – Veľká Trňa - Malá Trňa – Černochovej - Veľká Bara – Malá Bara – Viničky – Borša

Viničky – Malá Bara – Veľká Bara – Černochovej – Cejkov – Streda nad Bodrogom Trebišov – Čerhov – Slovenské Nové Mesto – Borša – smer MR Sarospaták.

V obci je cyklistický oddiel, ktorý je aktívny a má záujem o spoluprácu a ďalší rozvoj v obci i regióne a zvýšenie počtu aktívnych cyklistov.

Pred sto rokmi kraľovali vo vihorlatských lesoch lesné úzkokoľajné železnice s rozchodom 760 mm, ktoré pomáhali zväžať drevo, vypálené uhlie, kameň a železiarske výrobky do Michaloviec a do Užhorodu. Vydajme sa spolu na malé putovanie históriou našich Vihorlatských vrchov.

Medzi najzaujímavejšie patrila bezpochyby úzkokoľajka Michalovce - Remetské Hámre - Morské oko s odbočkami. Trasa viedla od železničnej stanice cez roviny a podhorie až do vnútra Vihorlatských vrchov a mala cca 43 kilometrov. Táto trať s rozchodom 760 mm a parnom prevádzkou bola otvorená po vzniku Československej republiky. Využila pritom trasy troch starých uhorských konských tratí: Michalovce - Veľké Zalužice, Hnojné - Kúpele (pri Jovse) a Remetské Hámre - Morské oko.

Časť železničky bola využívaná aj na dopravu miestnej šľachty a inteligencie, ktorá podnikala výlety do lesov Vihorlatu. Máloktorý druh dopravy splynul s krajinou tak dokonale, ako to dokázala úzkokoľajka a asi nič nevyvoláva také romantické predstavy ako Vihorlatské úzkokoľajky, ktoré fungovali u nás až do začiatku 70-tych rokov 20. storočia, kým ich z lesa postupne nevytlačili ťažké nákladné automobily. V odľahlých lesoch Vihorlatu môžeme aj dnes vidieť desiatky kilometrov násypov a zvyškov koľajníc, ktoré čakajú na svoje objavenie a znovuoživenie.

Vihorlatské vrchy je najvýchodnejšie pohorie sopečného pôvodu, ktorý je tvorený 7 sopkami Vihorlat, Morské oko, Popričny, Dil, Kyjov, Sokolský potok, andezitový komplex Vinné.

Vihorlat je jednou z desiatich lokalít Karpatských bukových pralesov, ktoré sú zaradené do svetového dedičstva UNESCO. Najvyšším vrchom je vrh Vihorlat (1 076 m n. m), ktorý nám z diaľky pripomína sopku. V komplexe vulkanického pohoria Vihorlat významné postavenie majú jazerá, najznámejšie je Morské oko, okolo ktorého sú vyznačené cyklistické trasy.

Začiatkom 20. storočia majitelia lesov postavili v doline potoka Okna nad Remetskými Hámrami lesnú železnicu, tzv. "drevenka", ktorá spočiatku slúžila na odvoz panstva na loveckú chatu pri jazere Morské oko a neskôr na zvoz dreva na pílu v Remetských Hámroch.

Postupne v dvadsiatych rokoch 20. storočia boli úseky prepojené predĺžené až do Michaloviec. Viedla z lesného úseku Múr popod Vihorlat cez Porubu, Jovsu, Lúčky, Zalužice do Michaloviec. Časť odbočky do Klokočova je ukrytá pod Zemplínskou šíravou.

V roku 1939, po zabratí územia obce Maďarskom, sa úzkokoľajka predĺžila od Morského oka cez Remetské Hámre smerom na juh cez do Nižnej Rybnice. Odbočky boli aj do Vyšnej Rybnice, Jasenova a Ruskoviec.

Do Užhorodu sa drevo zväžalo na úzkokoľajke, ktoré prechádzali chotármi týchto z obcí Koňuš, Priekopa, Porúbka, Koromľa, Husák, Petrovce. Samostatne úzkokoľajku mala obec Hlivišťa. V súčasnosti na telese bývalej úzkokoľajky je dnes väčšinou asfaltová cesta. Lesné železničky, ktoré sa udržali v prevádzke až do roku 1960 a ich koľajnice boli odstránené v roku 1971.

Cieľom pre budúcnosť je vybudovať a rozvinúť odvetvie cestovného ruchu v štruktúre regionálneho hospodárstva so zameraním na zvyšovanie konkurencieschopnosti, sociálno-ekonomických príležitostí, rastu životnej úrovne a dosiahnutie kompatibility systému cestovného ruchu s krajinami EÚ. Vytvoriť podmienky pre rast kvalifikácie ľudských zdrojov v cestovnom ruchu s dôrazom na

kvalitu služieb a budovanie imidžu obce. Vybudovať a rozvíjať infraštruktúru cestovného ruchu s potrebami obce v súlade s regiónom so zameraním na kvalitatívny a kvantitatívny rozvoj zariadení cestovného ruchu a ich základných a doplnkových služieb, a taktiež vytvorenie informačného centra.

Komplex predpokladov cestovného ruchu v zmysle tradičného delenia zahŕňa prírodné predpoklady (reliéf, klíma, vodstvo, rastlinstvo a živočíšstvo), kultúrno-historické predpoklady (stavebné pamiatky, ľudová kultúra) a spoločenské predpoklady (demografické, sídelné, hospodárske, sociálne, politické, komunikačné, materiálno-technická základňa cestovného ruchu). Činitele, ktoré vstupujú ako komponenty komplexu predpokladov cestovného ruchu, hrajú pri určovaní lokalizácie objemu, časového priebehu a štruktúry rozdielnu úlohu. Z tohto hľadiska možno komponenty komplexu predpokladov cestovného ruchu rozdeliť do 3 základných skupín: 1. lokalizačné, 2. selektívne, 3. realizačné.

Z hľadiska lokalizačných predpokladov najcennejšou devízou riešeného územia je vysokohodnotná podhorská a rovinná krajina poskytujúca nevšedne turistické a rekreačné vyžitej v prírodnom prostredí osobitá nie len v celoslovenskom ale i v Stredoeurópskom kontexte. Dotknuté územie vytvára veľmi dobre lokalizačné predpoklady pre plné rozvinutie rekreácie a cestovného ruchu pri rešpektovaní priority ochrany prírody v území. Z hľadiska rekreácie a cestovného ruchu lokalita rekreačnej oblasti Zemplínskej šíravy v blízkosti CHKO Vihorlat s prepojením na okolité zaujímavosti, i historické danosti.

Z hľadiska selektívnych predpokladov má riešene územie veľmi dobré urbanizačné predpoklady CR pre rozvoj vidieckej turistiky a chalupárstva. Značné príležitosti rovnako ponúka využitie rodinných domov na turistické ubytovne, informačného centra a iné rekreačné a turistické služby. Problémom ostáva i materiálnotechnická základňa cestovného ruchu prejavujúca sa absenciou ubytovacích a stravovacích zariadení a zvlášť nedostatkom a dostupnosťou základných a rôznych doplnkových služieb pre kultúrne a športové vyžitie pasantov cestovného ruchu. Rekreačné územné celky sú založené na prepojení viacerých rekreačných priestorov, rekreačných útvarov a turistických cieľov za účelom dosiahnutia vyššieho rekreologického a ekonomického účinku. Nemusí ísť vždy o súvislé rekreačné územie. Jednotlivé rekreačné priestory môžu byť od seba vzdialene a navzájom prepojené dopravou. prírodné hodnoty – vodná nádrž Zemplínska šírava vhodné klimatické podmienky pre rozvoj cestovného ruchu i chránené ložiskové územie.

V katastri obce usadenie informačných tabúl s vyznačením trás, športového areálu, kultúrno-informačného centra, informácie pre turistov, reštauračných zariadení a s mapou regiónu.

Udržiavanie a rozvoj kultúrnych akcií pre občanov, ale aj turistov, čím je potrebné posilniť kultúrno-spoločenský charakter obce. Zamerať sa na krátkodobý cestovný ruch s celoročným využitím a s hlavnými druhmi rekreačných činností: poznávanie pamiatok, letné športy, zimné športy, agroturistika.

Nadviazanie cezhraničnej spolupráce k posilneniu priateľstva a vzájomných susedských vzťahov s Maďarskom a Ukrajinou. Využitie finančných zdrojov z programov na cezhraničnú spoluprácu, rozvoj cestovného ruchu, priemyslu, pôdohospodárstva, kultúry, športu, sociálneho zabezpečenia a ochrany životného prostredia.

Využitie športového zastúpenia v obci miestnym futbalovým oddielom TJ Kusín, a rekreačnými strediskami Zemplínskej šíravy.

Opis produktu

Zdravé životné prostredie je nevyhnutnou podmienkou pre život ľudí na vidieku. Cieľom je za podpory všetkých obcí udržať a naďalej zlepšovať životné prostredie v obci a v blízkej oblasti Zemplínskej šíravy, s využitím širokého okolia v súlade s Územným systémom ekologickej stability (ÚSES). Prostredníctvom biocentier a biokoridoru je potrebné zachovať prirodzený ráz krajiny a podporovať jej prirodzený vývoj. Podporou zavádzania nových moderných a životnému prostrediu neškodných technológií je plánované dosiahnuť celkové zlepšenie životného prostredia.

Riešené územie obce svojou prírodnou scenériou, historickým potenciálom a daným stupňom úrovne turistickej infraštruktúry vytvára podmienky pre podstatné dynamickejší rozvoj cestovného ruchu.

Pri navrhovaní produktov cestovného ruchu uplatňovaných v riešenom území, je potrebné vychádzať predovšetkým z jeho geomorfologického charakteru, z klimatických podmienok a z jeho daností.

Vychádzajúc z ÚPN-VÚC Košického kraja, aktivity cestovného ruchu v regióne z hľadiska koncepčného sú zamerané predovšetkým na:

- *Rekreačný pobyt v prírode*

- v prostredí krásnych lesov a CHKO, s možnosťou kúpania a rekreácie v rekreačnej oblasti Zemplínska šírava vo všetkých strediskách i Vinianskom jazere, so zameraním na vodné športy a využitie ihrísk, bazénov, koní, ...

- *Poznávací turizmus*

- spoznávanie prírodných krás, atraktivít a kultúrneho dedičstva, pamiatok,....

- *Vidiecky turizmus*

- využívanie chalupárstva, individuálnych chát a prenajímanie lôžok v rázovitom vidieckom osídlení, a vidiecka turistika.

Je potrebné zamerať sa na zvyšovanie príťažlivosti riešeného územia prostredníctvom kvalitných tradičných i netradičných ponúk, ktoré vychádzajú z podmienok a tradícií riešeného územia. Je možné rozvíjať rodinné dovolenky, ekologické dovolenky, zimné dovolenky, zamerané predovšetkým na agroturistiku, hipoturistiku a turistiku.

Veľmi významnú úlohu v rozvoji cestovného ruchu zohráva estetické prostredie. Preto je potrebné vytvoriť jednotný informačný systém, ktorý bude zahrňovať:

- systém označenia jednotlivých častí obce, resp. dôležitých častí obce,
- systém označenia dôležitých verejných budov, ubytovacích, reštauračných a pohostinských zariadení,
- systém označenia existujúcich zaujímavostí.

Turistické produkty ako dôležitý marketingový nástroj je možné úspešne vytvárať na základe existencie základných atribútov, predovšetkým je to dobrá technická a turistická infraštruktúra, spoľahlivý turistický informačný systém, koncepcia rozvoja CR v obci, akčný plán rozvoja cestovného ruchu v obci. Jednotlivé produkty navrhujeme v ďalšej časti tejto kapitoly rozdeliť podľa využiteľnosti na produkty:

- celoročného charakteru,
- pre zimné obdobie,
- pre letné obdobie.

Celoročné aktivity, flexibilita

a) Vidiecka rekreácia

- dovolenka a rekreácia na vidieku, vidiecka turistika - celoročný produkt v spojení s viacerými formami turistiky.

Táto forma trávenia dovolenky a voľného času je čoraz viac vyhľadávanou domácimi i zahraničnými turistami, najmä ľuďmi z rušného a znečisteného mestského prostredia. Túto formu rekreácie obľubujú predovšetkým rodiny s deťmi, preto zariadenia tohto typu odporúčujeme vybavovať nenáročnými zariadeniami pre aktivity detí, skvalitňovať podmienky pre aktívny pobyt rodín v riešenom území, skrásľovať životné prostredie obce a pod.

Samotný pobyt na vidieku je pre určité cieľové skupiny turistov žiadaným a veľmi obľúbeným. Vidiek im ponúka iný pohľad na život, poskytuje možnosť prežiť mnoho zážitkov, stáva sa pre nich zdrojom nielen oddychu a rekreácie, ale veľakrát aj zdrojom inšpirácie. Aj preto má vidiecka turistika značné predpoklady stať sa jedným z najdôležitejších rozvojových prvkov obcí.

Riešené územie má pre túto funkciu vhodné predpoklady, predovšetkým sa jedná

- o využitie staršieho a opusteného domového a bytového fondu na chalupárstvo, ale aj výstavby nových rekreačných chalúp,
- o využitie rozsiahlych lokalít individuálnych chalúp na katastrálnom území vidieckych sídiel formou prenájmu alebo poskytovania lôžok,
- o možnosť ubytovania návštevníkov v rodinných domoch.

Odporúčania, návrhy:

Vzhľad obce je jedným z najvýznamnejších faktorov, ktorý ovplyvňuje dojem turistu a zanecháva príjemný alebo negatívny zážitok. Vybudovaný a udržiavaný park, upravené záhrady, udržiavané fasády objektov s ich okolím vyvolávajú u turistu už pri prvom kontakte s obcou príjemný pocit, ktorý môže mať kladný vplyv na jeho dĺžku pobytu, frekvenciu pobytov v obci či odporúčenia známym. Toto je veľmi účinná reklama.

Preto sa odporúča:

- skrásľovať a udržiavať čistotu verejných priestranstiev,
- zo strany obce vytvoriť motivačné podmienky pre skrásľovanie súkromných zariadení a priestranstiev,
- na vybraných miestach v hlavných turistických častiach vytvoriť jednoduché komplexy pre detské hry a aktivity.

a) Rehabilitácia, regenerácia - preventívno-liečebné pobyty

V súčasnosti sa zintenzívňuje preventívna starostlivosť o zdravie organizovaním preventívno-liečebných pobytov v lokalitách vhodných pre takéto pobyty.

b) História obce – kultúrne dedičstvo

Tento produkt môže byť pri dobrom marketingu veľmi významným rozvojovým prvkom cestovného ruchu v riešenom území.

Navrhujeme

- využiť históriu obce s jej krásami a objavenými historickými faktami, na výraznejšie zviditeľnenie, spropagovanie a zatraktívnenie riešeného územia,
- na základe zmapovania, sprístupnenia a označenia existujúcich dôkazov histórie obce, vytvoriť špecifický produkt s prezentáciou historickej činnosti,
- zároveň vytvoriť špeciálne trasy pre peších turistov, cykloturistov a mototuristov, ktoré by návštevníka viedli a informovali o histórii obce a okolia,
- história vinárstva v spojení s ponukou vín, ochutnávkami, ...
- návšteva múzea a galérie v obci,

- dokumentáciu, predmety, poprípade zariadenia menších rozmerov.

Vhodnou sa javí informačné centrum v obci.

c) *Poznávanie regiónu, zábava a náhradný program*

Cieľom je obohatiť ponuku pre dovolenkujúcich hostí o zábavu a vyplnenie voľného času, aj počas nepriaznivého počasia a súčasne upozorniť na zaujímavosti, možnosti a prednosti riešeného územia v spojení s blízkym okolím. Doporučuje sa, aby boli v dovolenkových centrách ponúkané poznávacie a náučné prehliadky a vychádzky s odborným sprievodcom. Takýmto odborným spôsobom sa dovolenkujúci hostia oboznámia s územím (história, príroda, tradície, geológia, atraktivita, život na vidieku, vyspelosť ľudí žijúcich a tvoriacich na tomto území) a rozšíria sa ich poznatky k rôznym témam. Ponuky k tematickým sprevádzaným prehliadkam by mali byť koordinované a spoločne organizované so susednými obcami.

Ako veľmi potrebné sa javí doplnenie ponúk o možnosti:

- večernej zábavy,
- premietanie diapozitívov s prednáškou o obci, o faune a flóre, a kultúrnych pamiatkach, a to aj v jazyku najviac navštevujúcich zahraničných hostí,
- premietanie náučných videofilmov CHKO (fauna a flóra, história mikroregiónu, história vinárstva a ovocinárstva, čítanie kníh, oboznamovanie sa so životom významných rodákov obce, a pod.), videofilmov letnej, resp. zimnej ponuky s cieľom prípadného budúceho letného pobytu.

Zimné obdobie

Hlavnými aktivitami zimnej ponuky sú turistické a rekreačné využitie v zimnom období nedostatočne kvantitatívne a kvalitatívne rozvinutá. Podmienky, ktoré sú v riešenom území k dispozícii, je potrebné v krátkom čase primerane zhodnotiť a využiť pre zdynamizovanie cestovného ruchu. Pri ich rozvoji je potrebné rátať s ich možným celoročným využívaním.

Návrh produktov, podporujúcich rozvoj cestovného ruchu v zimnom období v riešenom území:

a) *Zimná turistika - putovanie zimnou krajinou, pozorovanie zvierat, celoročné ubytovanie,*

- návšteva vinárenských pivničiek,
- ukážka dedinských zabíjačiek spojených s ochutnávkou,
- rozšírenie ponuky ochotníckeho divadla,

b) *Verejné športové súťaže- hipoturistika*

- beh, diaľkový pochod pre deti, dospelých, pre rodiny
- Súťaže plnia funkciu nielen porovnávania sa, ale aj sociálnu funkciu, funkciu zábavy.

Letné obdobie

V súčasnej ponuke sú v letnom období k dispozícii dobré predpoklady pre:

- turistiku, agroturistiku, cyklistiku,
- kúpanie v Zemplínskej šírave a bazénoch, opaľovanie, letné športy, člnkovanie, vyhlídkové plavby, ponuka zapožičania lodičiek, vodných bicyklov, pútno miesto – Klokočovskej Panny Márie,
- pešiu turistiku,
- čiastočne cykloturistiku,

- podmienky pre možnosť spoznávať históriu riešeného územia,
- podmienky pre ďalšie voľnočasové aktivity, vybudovanie relaxačno – športovej zóny: tenis, minigolf, vzdelávacie akcie, pestovanie záľub, viacúčelových ihrísk.

V ďalšej časti tejto kapitoly uvádzame návrh niekoľkých typov produktov, ktoré je možné v riešenom území uplatniť. Uvádzané produkty vychádzajú z daností a podmienok v riešenom území, pričom sa poukazuje na možnosti rozvíjania, rozšírenia ponuky a jej význam, na obohatenie územia o potrebné vybavenie pre pokrytie potrieb turistov.

a) Dovolenky pre rodiny

Predpokladom pre rodinné dovolenky, tzn. pre rodiny prevažne s malými alebo školopovinnými deťmi sú vhodné zariadenia prispôbolené deťom. K nim patria dovolenkové ubytovacie zariadenia pre rodiny, v riešenom území sú vhodné najmä dovolenkové (rekreačné) domy. Dôležitú úlohu pri tomto druhu dovolenky zohrávajú zariadenia pre voľné chvíle a ihriská pre deti. V riešenom území môžu byť veľmi atraktívne zariadenia, agroturistika, hospodársky dvor a ihriská vo voľnej prírode, pieskoviská.

b) Zelená pre zdravie

Dôležitým prvkom je pohyb na čerstvom vzduchu v estetickom a prírodnom prostredí. Riešené územie má veľmi dobré predpoklady pre takéto pobyty.

c) Na bicykli za spoznávaním a zdravím

Produkt je zameraný na kombináciu poznávania s rekreačným využívaním bicykla. Pre jeho uplatňovanie v ponuke je potrebné rozšíriť sieť značkových cyklotrás na jestvujúcich poľných lesných cestách, ako je uvedené v odporúčaniach v kap. infraštruktúra, označiť zaujímavosti riešeného územia ležiace na trasách, vydať lokálnu mapku resp. zabezpečiť zakomponovanie cyklotrás do cykloturistickej mapy, vytvoriť návrhy cyklotúr z riešeného územia a vydať vo forme brožúry a iné.

d) Pestovanie záľub

Dnešný turista sa oveľa viac ako v minulosti snaží využiť voľný čas aj na vzdelávanie. Veľmi obľúbené sú krátkodobé kurzy jazykov, fotografovania, kurzy ručných prác, pôvodných remesiel, maľovania, základy pestovania hrozna a ovocinárstva. Pre účastníkov musí byť zabezpečené ubytovanie, stravovanie, možnosti rekreačných a športových aktivít, regenerácia.

e) Animačné programy

Tento produkt je vysoko variabilný a maximálne sa prispôbuje požiadavkám zákazníka. V rámci programov je možné zabezpečiť sprievodcovské služby.

f) Organizovanie fakultatívnych výletov

Umožňuje dosiahnutie rovnakého efektu ako pri animačných programoch. Podľa požiadaviek zákazníka sa zabezpečujú výlety do okolia. Bežnú ponuku tvoria výlety do zaujímavých častí celej Zemplínskej šíravy, CHKO Vihorlat, NP Poloniny, Sninské rybníky, s využitím náučných chodníkov, historických miest a lokalít - Michalovce, Snina, Sobrance, Humenné a pod.

Návrh rozvoja:

- podpora nových foriem vidieckej turistiky,
- ukážka pôvodných pestovateľských aktivít vo vinohradníctve a ovocinárstve,
- ukážka pôvodných remesiel,
- vybudovanie nových nenáročných rekreačno-športových zariadení pre vyžitie návštevníkov,

- dobudovanie turistickej športovej infraštruktúry,
- dobudovanie informačného systému v jednotlivých častiach.

Spokojnosť návštevníka - dovolenkára je priamo úmerná kvalite, kvantite a pestrosti ponúkaných možností poznávania, rekreácie, zábavy, ubytovania, stravovania i ochoty a srdečnosti ľudí poskytujúcich rôzne služby. Infraštruktúra rekreácie je jednou zo základných súčastí súkolia cestovného ruchu. Jej rôznorodosť, zaujímavosť a kvalita v značnej miere ovplyvňuje rozvoj cestovného ruchu.

Existujúca infraštruktúra rekreácie a športu využiteľná pre návštevníkov riešeného územia nezodpovedá potrebám dostatočného uspokojovania ich potrieb i záujmu. Avšak z hľadiska možností, ktoré riešené územie má, je pre vytvorenie, rozšírenie primeranej infraštruktúry pre tieto aktivity dostatočný priestor.

Teda ak chceme dosiahnuť zvýšenie návštevnosti a primeranú dĺžku pobytu návštevníka - dovolenkára v riešenom území, nevyhnutným opatrením je rozšírenie, skvalitnenie a pestrosť ponuky pre rekreáciu a šport, ktorá je prepojená s turistickou infraštruktúrou a supraštruktúrou.

Nevyhnutnosťou je, aby plánovanie infraštruktúry rekreácie a športu bolo systémové, prispôsobené podmienkam daného územia, odborne spracované a aby následná jej realizácia bola uskutočnená odbornými organizáciami.

Súčasnú infraštruktúru rekreácie a športu na území obce z hľadiska zámerov v rozvoji cestovného ruchu a z hľadiska možnosti a danosti riešeného územia môžeme charakterizovať ako nedostatočne kvantitatívne a kvalitatívne rozvinutú, nezodpovedajúcu potrebám a požiadavkám súčasného návštevníka, resp. dovolenkára.

Regulatívy

Pri riešení jednotlivých aktivít v obci je potrebné rešpektovať tieto regulatívy:

1) Všetky druhy ochranných pásiem - od VN el. vedenia, transformačných staníc, PHO vodných zdrojov, zdrojov minerálnych vôd, rozvodov plynu, regulačných staníc plynu, dopravných zariadení) v zmysle platných zákonov, vyhlášok a noriem SR.

2) V oblasti funkčného členenia a priestorového usporiadania:

- dodržať funkčnú hierarchiu
- využiť kvalitné prírodné prostredie a exist. stavebný fond pre rozvoj rekreácie, vidieckeho turizmu, chalupárstva, vinárstva, ovocinárstva, vodných športov.

3) V oblasti ochrany prírody:

nepripustiť nadlimitné zaťaženie jednotlivých rekreačných priestorov,

- dodržať ekostabilizačné opatrenia,
- nové rekreačné zariadenia navrhovať predovšetkým v zastavaných častiach územia a na odsúhlasených plochách,
- prednostne dobudovať technickú infraštruktúru,
- vykurovanie objektov riešiť nezávadným spôsobom,
- pri výstavbe nepripustiť nadmerné zásahy do terénu a maximálne chrániť vzrastlú i nízku zeleň.

4) Regulačné prvky priestorového a architektonického riešenia:

Architektonické riešenie objektov:

- dodržať mierku,
- objekty občianskej a rekreačnej vybavenosti,
- maximálne dve nadzemné podlažia a využiteľné podkrovie,

- strechy sedlové, valbové, manzardové so sklonom 30° až 45°, s dôrazom na použitý materiál a farebnosť striech,
- materiálovo prispôbiť navrhované objekty prírodnému prostrediu,
- rekreačné domčeky: maximálne jedno nadzemné podlažie s obytným podkrovím,
- v navrhovaných areáloch územie doplniť vysokou zeleňou, sadovými úpravami, drobnou architektúrou, oplotením, ich architektonický výraz a použitý materiál nutne zosúladiť s hlavným objektom,
- pôvodné vinice, vinné pivnice a pôvodné stavby rekonštruovať a ponechať pôvodný ráz,
- pri výbere rastlinného materiálu je nutné zohľadniť požiadavky pôdne, klimatické, expozičné,
- použiť na oplotenie predovšetkým živé stálozelené ploty.

3.1. Vybudovanie systému verejnoprávnych partnerstiev v oblasti cestovného ruchu na miestnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni.

Opatrenia:

- vybudovanie inštitucionálnej siete na podporu rozvoja domáceho a zahraničného cestovného ruchu,
- uzatvorenie medzinárodnej zmluvy s Českom, Maďarskom a Ukrajinou,
- vytvorenie inštitucionálneho rámca pre vzájomnú kooperáciu všetkých relevantných partnerov v oblasti cestovného ruchu,
- podpora rozvoja cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce,
- spracovanie Územnoplánovacej dokumentácie.

Predpokladané prínosy:

- vybudovaná sieť inštitúcií zameranej na podporu a propagáciu cestovného ruchu v obci,
- zviditeľnenie územia,
- rozvinutá a účinná cezhraničná spolupráca krajín V 4,
- úspešné získavanie finančných prostriedkov v oblasti rozvoja cestovného ruchu,
- ukončenie ÚPD a následné využitie pre obec.

3.2. Osveta, výchova a vzdelávanie v súlade s potrebami a trendmi rozvoja cestovného ruchu.

Opatrenia:

- zvyšovanie povedomia, výchovy a vzdelanostnej úrovne obyvateľstva k cestovnému ruchu a jeho príležitostiam,
- vytvorenie kvalifikovanosti v oblasti cestovného ruchu.

Predpokladané prínosy:

- vytvorenie nových školiacich inštitúcií v oblasti cestovného ruchu,

- participácia obyvateľstva na skvalitňovanie cestovného ruchu, zvyšovanie životnej úrovne a zlepšovanie hospodársko-ekonomickej bilancie obce.

3.3. Rozvíjať vidiecky turizmus v kombinácii s agroturizmom vo väzbe na kultúrno-historický potenciál, tradície a zvyklosti.

Opatrenia:

- zvyšovanie príťažlivosti vidieka,
- podpora tvorby nových komplexných produktov cestovného ruchu,
- vytváranie imidžu konkrétnych lokalít a atraktivít,
- využívanie grantových programov na rozvoj vidieckych oblastí,
- rozvoj obce výstavbou nájomných bytov.

Predpokladané výnosy:

- existencia špecifických produktov CR zameraných na agroturistiku,
- propagáciu historických, folklórnych a náboženských podujatí, zachovanie tradičných remesiel,
- zvýšený prísun turistov,
- príriv finančných prostriedkov do obce, jej zveľadovanie a budovanie atraktívneho povedomie pre trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu v obci,
- tvorba pracovných príležitostí,
- využívanie grantových programov zameraný na rozvoj vidieckej oblasti
- agroturistiky.

3.4. Zlepšenie podmienok pre rozvoj MSP v oblasti služieb cestovného ruchu.

Opatrenia:

- zabezpečenie jednotného prístupu k informáciám o možnostiach podpory MSP v cestovnom ruchu vrátane podporných programoch a štrukturálnych fondov,
- skvalitnenie propagácie obce v záujme získavania investorov a prílevu turistov,
- zvýšenie informovanosti o podporných programoch MSP,
- vybudovanie obecného múzea,
- budovanie a rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu,
- rozvoj a rozšírenie činnosti TJ a spolkových činností.

Predpokladané prínosy:

- ľahšia orientácia pre podnikateľov v oblasti podpory CR,
- príprava projektov a príriv finančných prostriedkov z grantových schém a podporných programov,
- zvýšenie úrovne poskytovaných služieb v cestovnom ruchu,
- zlepšenie športovej zdatnosti obyvateľov obce aj návštevníkov,

- zvýšenie počtu návštevníkov počas celého roka.

3.5. Zachovať kultúrno-historické dedičstvo.

Opatrenia:

- podpora živej kultúry,
- ukážka ľudových remesiel, literatúra – verejné čítanie, výtvarné umenie,
- zvýšenie počtu kníh a encyklopédií v miestnej knižnici,
- kultúrno-záujmová činnosť,
- podpora aktivít pamätníkov Jednota dôchodcov,,
- rozvoj a rozšírenie v oblasti kultúry a športu, rozvoj miestnej futbalovej skupiny, rybárov, ...
- dobudovanie priestorov na miestnom cintoríne,
- ozelenenie miestnej lokality,
- podpora CR v oblasti kultúry.

Predpokladané prínosy:

- udržanie a rozvoj tradícií, ľudová tvorivosť a iné,
- zvýšenie počtu stálych čitateľov a návštevníkov knižnice,
- zlepšenie kvality života obyvateľstva,
- rozvoj kultúry v obci,
- zvýšenie atraktivity obce z pohľadu CR,
- zvýšenie informovanosti obyvateľov o kultúrnych podujatiach,
- zlepšenie prostredia a skultúrnenie pre dôstojný odpočinok zomrelých,
- skrášlenie prostredia na miestnom cintoríne,
- skrášlenie obce vysadením zelene,
- systematická propagácia k vylepšeniu imidžu obce.

3.6. Skvalitniť informačný a orientačný systém.

Opatrenia:

- zvýšiť dostupnosť informácií o zaujímavostiach a atraktivitách služieb v obci,
- informačné stredisko počas letnej sezóny,
- smerové tabule so základnými údajmi o histórii a lokalite,
- dobudovanie siete infraštruktúry peších, turistických, cykloturistických trás,
- informačné a náučné tabule.

Predpokladané prínosy:

- existencia informačného systému zabezpečujúci veľmi rýchle, lacné a aktuálne služby pre turistov a návštevníkov obce zo všetkých oblastí súvisiaci s ich momentálnym pobytom, pohybom a potrebami.

3.7. Rozvoj cezhraničnej spolupráce.

Opatrenia:

- rozvoj komunikačných spojov, modernizácia a výstavba základne pre CR za jej súčasného prispôsobovania sa k štandardom EÚ,
- príprava medzinárodnej spolupráce s Českom, Maďarskom s Ukrajinou,
- požiadať prostriedky z Cezhraničnej spolupráce na základe uzatvorených zmlúv,
- rozvoj alternatívnej turistiky.

Predpokladané prínosy:

- zvýšenie konkurencieschopnosti trhu,
- úspešnosť pridelenia prostriedkov z fondu Cezhraničnej spolupráce,
- ekonomické prínosy – priame zdroje, nepriame zdroje,
- zlepšenie imidžu obce i regiónu.

4. PODPORA A ROZVOJ PODNIKANIA

Vytvorenie pozitívneho podnikateľského prostredia zosúladeného s prirodzenými danosťami a možnosťami obce a vývojovými trendmi. Znamená to zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja prostredníctvom ekonomického rozvoja v oblasti služieb, hospodárstve, cestovnom ruchu, a v iných hospodárskych odvetviach, rozvoj ľudských zdrojov. So zameraním na históriu pestovania vín i ovocinárstva, vybudovanie Obecného múzea.

Posilnením rekreačnej funkcie je predpoklad ďalšieho zamestnania obyvateľov v smere cestovného ruchu, súkromné ubytovanie a prevádzky spojené s poskytovaním týchto služieb. Podporiť rozvoj rekreačnej a reštauračnej činnosti s využitím jestvujúcich prevádzok a rekreačných stredísk.

Plochy výroby a služieb treba modernizovať podľa aktuálnych výhľadových potrieb s dostatočnými rezervnými plochami pre ďalší rozvoj.

4.1. Stabilizácia a rozvoj existujúcich výrobných kapacít remeslá a poľnohospodárstvo a progresívne prispôsobovanie ich profilu vývojovým trendom.

Opatrenia:

- zvýšenie využitia a vyťaženia existujúcich perspektívnych, výrobných kapacít,
- podpora existujúceho vinárstva a ovocinárstva, propagácia,
- podpora obnovy vinohradov a ovocných sádov,
- ponuka ukážky pôvodných remesiel,

- zvýšenie finalizácie výroby.

Predpokladané výnosy:

- stabilizácia existujúcej výrobnéj základne,
- udržanie zamestnanosti,
- zvýšenie zamestnanosti,
- príležitosť pre uplatnenie domácich odborníkov.

4.2. Optimalizácia obecnej štruktúry a kvality podnikateľských subjektov v oblasti výroby.

Opatrenia:

- intenzívne využívanie podporných programov pre malé podnikanie,
- vybudovanie obecného múzea,
- podpora a zvyšovanie úrovne podnikov,
- výstavba relaxačno – športovej zóny, futbalové ihrisko.

Predpokladané prínosy:

- príchod zahraničných investícií k zvýšeniu efektivity a kvality výstupov podnikov,
- zlepšenie celkovej ekonomickej situácie pre podnikateľov,
- rozvoj efektívnejšieho systému podpory začínajúcim podnikateľom.

4.3. Vybudovanie a rozvoj dopravnej infraštruktúry.

Opatrenia:

- vybudovanie chodníkov, modernizácia miestnych komunikácií a zabezpečenie adekvátneho technického stavu dopravnej infraštruktúry,
- modernizácia autobusových zastávok,
- dobudovanie cyklotrás, turistických chodníkov, tabúľ,
- revitalizácia a úprava parkových a parkovacích plôch.

Predpokladané prínosy:

- zníženie nezamestnanosti,
- mobilita turistov a domácich obyvateľov,
- skvalitnenie životného prostredia.

4.4. Dobudovanie a rozvoj inžinierskych sietí

Opatrenia:

- budovanie a rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu,
- výstavba a rekonštrukcia verejného osvetlenia,
- dostavba inžinierskych sietí k IBV.

Predpokladané prínosy:

- pripravenosť územia obce pre rozvoj podnikateľských aktivít v oblasti cestovného ruchu,
- zlepšenie a skvalitnenie životného prostredia,
- zvýšenie počtu podnikateľov a zníženie nezamestnanosti.

4.5. Rozvoj telekomunikačných sietí

Opatrenia:

- dobudovanie a nových telekomunikačných sietí,
- modernizácia telekomunikačných sietí.

Predpokladané prínosy:

- priblíženie sa moderným zahraničným investorom a obchodným partnerom,
- zlepšenie možnosti komunikácie a IT schopností,
- zvýhodnenie a zatraktívnenie obce a jej podmienok pre podnikanie.

4.6. Efektívne umiestňovanie existujúcich nezamestnaných na trhu práce

Opatrenia:

- vytvorenie komplexného systému rekvalifikácie reagujúceho na aktuálne problémy trhu,
- využitie nezamestnaných pri sezónnych prácach v rekreačnej oblasti,
- ponuka sezónnych prác v rekreačných službách,
- preškolenie a rekvalifikácie obyvateľov,
- vytvorenie efektívneho systému umiestňovania nezamestnaných na trhu práce v oblasti samozamestnávania.

Predpokladané prínosy:

- znižovanie nezamestnanosti,
- zlepšenie ekonomickej situácie obyvateľstva,
- znižovanie miery práce na trhu.

4.7. Posilňovanie sociálneho kapitálu

Opatrenie:

- podpora sociálnych infraštruktúr smerujúcich k zvyšovaniu kvality života,
- podpora využitia miestneho potenciálu na sociálno-ekonomický rozvoj (cestovný ruch, kultúra, prírodné zdroje a rozvoj MSP).

Predpokladané prínosy:

- spôsobilosť obce úspešne implementovať programy rozvoja,
- možnosti využívania finančných prostriedkov z EÚ,
- konkurencieschopnosť pri využívaní miestneho potenciálu.

5. POĽNOHOSPODÁRSTVO A VIDIECKY ROZVOJ

Poľnohospodárska činnosť v katastrálnom území je daná prírodnými podmienkami, geografickou polohou a možnosťami ekologických vzťahov. V osobitnej prílohe v zmysle vyhlášky MŽP SR 55/2001 Z.z. podrobne vyhodnotiť štruktúru poľnohospodárskeho fondu s uvedením plošných výmer, skupín BPEJ a všetkých potrebných údajov za celý kataster aby zodpovedné orgány štátnej správy mohli udeliť súhlasí na nepoľnohospodárske využitie poľnohospodárskej pôdy resp. zábery LPF. Rozvoj nasmerovať k zlepšeniu stavu vo vinohradníctve a ovocinárstve. Vybudovať miesto pre zhromaždenie pamiatok na históriu vinohradníctva v obci a okolí. Využitie historických tradičných pestovateľských postupov. Zeleň - vzhľadom na obnovenie a posilnenie ekostabilizačných prvkov zazelenenia celého územia obce. Zapojenie do aktivít obce Pozemkové spoločenstvo Hrádok so sídlom v Kusíne, ktoré sa zameriava na ťažbu dreva.

5.1. Zabezpečenie racionálneho obrábania PPF (Poľnohospodársky pôdny fond) so zohľadnením na vytvorenie trvalo udržateľnej sústavy hospodárenia.

Opatrenia:

- zabezpečenie preverenia bonity pôdy z hľadiska výrobnéj konkurencieschopnosti,
- využiť mimoriadny pôdny fond na pestovanie vínnej révy,
- obnovenie ovocinárstva, podpora pestovateľom,
- využitie histórie a danosti regiónu i pôdneho fondu,
- zabezpečenie racionálneho PPF.

Predpokladané prínosy:

- racionálne využitie pôdy,
- zvýšenie počtu pracujúcich v oblasti vinohradníctva,
- obnova pôvodných viníc, obnova ovocinárskych sadov,
- skrášlenie prostredia,
- odstránenie neefektívneho PPF.

5.2. Podpora dynamického rozvoja prvovýroby a spracovateľského priemyslu.

Opatrenia:

- podpora modernizácie a technologickej inovácie prvovýroby,

- zlepšenie podmienok pre poľnohospodárstvo, lesníctvo, hlavne vo vinohradníctve a ovocinárstve,
- podpora vzdelávania pracovníkov v agrosektore.

Predpokladané prínosy:

- zvýšenie produktivity práce a kvality potravín,
- zvýšenie povedomia o vínach a pestovanie hrozna,
- dosiahnutie konkurencieschopnosti a výrobnéj i spracovateľskej intenzity,
- znižovanie výrobných nákladov.

5.3. Ochrana PPF.

Opatrenia:

- znižovanie znečistenia pôdy a vody,
- úprava potoka a miestnych tokov,
- efektívne využitie mimoriadnych podmienok pre vinohradníctvo, ovocinárstvo,
- znižovanie vodnej a veternej erózie.

Predpokladané prínosy:

- stabilizácia hospodárenia na pôde,
- obnova pôvodných vinohradov a sadov,
- zvýšenie ochrany majetku,
- zvýšenie atraktivity prostredia,
- zabezpečenie ekologickej čistoty a kvality životného prostredia.

5.4. Rozvoj turizmu a agroturizmu vo vidieckom priestore.

Opatrenia:

- zvyšovanie vedomia vidieckeho obyvateľstva na využívanie jestvujúcich stavieb na vidieku,
- propagácia pamiatok,
- vybudovanie obecného múzea,
- výstavba relaxačno – športovej zóny,
- zabezpečenie marketingu, propagácia vidieka – vidieckeho turizmu a agroturizmu,
- dobudovanie cyklotrás, turistických chodníkov, informačných tabúl,
- dobudovanie infraštruktúry.

Predpokladané prínosy:

- efektívne využívanie vidieckej krajiny pre domácich a zahraničných hostí,
- zvyšovanie príjmov obyvateľov,
- zlepšenie životného prostredia,

- skrášlenie vidieka a obce,
- zlepšenie poskytovaných služieb,
- zvýšenie možností ponuky športu, turistiky, vodných športov,
- stabilizácia osídlenia vidieka.

6. SOCIÁLNA OBLASŤ A ZDRAVOTNÍCTVO

Zdravotnícke zariadenie sa v riešenom území nenachádza. V obci nie je praktický lekár, stomatológ ani lekárneň. Budovanie a rozvoj zdravotníckej infraštruktúry vedie k vyššej úrovni poskytovania zdravotnej starostlivosti a služieb, čím sa vytvára základ pre zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva i návštevníkov.

Občania využívajú zdravotnícke zariadenia v okresnom meste Michalovce. Činnosti špeciálnej lekárskej praxe zdravia a kvality života obyvateľstva.

Obec nemá zariadenie sociálnej starostlivosti.

6.1. Zvýšenie kvality sociálnych služieb

Opatrenia:

- spracovanie štandardov kvality a finančnej náročnosti služieb,
- poskytovanie opatrovateľskej činnosti pre starších spoluobčanov,
- vybudovanie nájomných obecných bytov,
- rekonštrukcia MŠ na sociálne byty,
- poskytovanie zdravotných hliadok počas LTS.

Predpokladané prínosy:

- spokojnosť prijímateľov služieb,
- zvýšenie počtu obyvateľov obce,
- ponuka pre sociálne slabé rodiny,
- zlepšenie celkového stavu obyvateľstva,
- zvýšenie poskytovaných služieb pre obyvateľov a návštevníkov.

6.2. Dosiahnutie aktívnej účasti na starostlivosti o zdravie.

Opatrenia:

- zlepšiť prístup občana k informáciám o ochrane zdravia,
- zlepšenie stavu poskytovania služieb pre občanov,
- rozšírenie poskytovaných služieb zdravotnými hliadkami.

Predpokladané prínosy:

- prostredie podporujúce rozvíjanie zdravého životného štýlu občana,
- poskytnutie služieb pre občanov i návštevníkov.

7. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Ochrana a skvalitňovanie životného prostredia. Vybudovanie vysokej kvality ŽP, ktorá je prirodzenou a neoddeliteľnou súčasťou rastu kultúry života a ekonomických aktivít obyvateľov.

Ovzdušie: Riešene územie z hľadiska čistoty ovzdušia predstavuje relatívne homogénny priestor. Relatívnu homegénnosť územia by mohli narúšať priestory komulácie zdrojov a činnosti spôsobujúcich znečistenie ovzdušia.

Voda: Je nevyhnutnou súčasťou životného prostredia všetkých rastlinných a živočíšnych ekosystémov.

Zabezpečenie dostatku kvalitnej čistej vody je preto jednou zo základných požiadaviek existencie človeka. Je potrebné riešenie protipovodňového opatrenia, úprava potoka a miestnych tokov.

Existujúca kanalizačná a vodovodná sieť prispieva k zlepšeniu životného prostredia a výraznému zlepšeniu životných podmienok v obci pre obyvateľov obce ako aj pre návštevníkov a rekreatantov. Protipovodňovými opatreniami dôjde k celkovému zlepšeniu súčasného stavu.

Kontaminácia pôdy: K cudzorodých látok do pôd prispievajú energetické a dopravné emisie.

Hluk: Je akustický fenomén hluku. Podľa poznatkov zdravotníctva 65 dB predstavuje hranicu od, ktorej začína byť negatívne ovplyvňovaný vegetatívne nervový systém. V riešenom území sa nevykonáva monitoring hlukovej záťaže z cestnej dopravy i miestnej strelnice. Vzhľadom na vysokú intenzitu je miera tejto záťaže vo všeobecnosti vysoká.

Ochrana prírody: Odstránenie nelegálnych skládok a vysadenie zelene v súlade so životným prostredím. Rešpektovať faunu a flóru miestneho regiónu.

Celé územie je s ekologického hľadiska kvalitné s veľkým potenciálom pre rozvoj rekreácie a turistiky. V obci je potrebná výsadba izolačnej, filtračnej, verejnej, obytnej zelene, štruktúru zelene začleniť do vidieckej prírody.

Celá oblasť je výzvou k výsadbe zelene, skrášleniu prostredia, riešenie relaxačno - športovej zóny i revitalizáciou obce.

Zároveň je potrebné zabezpečenie turistiky, cyklistiky a vodných športov a s tým spojenou výstavbou.

7.1. Ochrana a racionálne využívanie vôd, zabezpečenie dostatku pitnej vody.

Opatrenia:

- zlepšenie kvality povrchových tokov a podzemných vôd,
- zabezpečenie vododržnosti územia v celej obci,
- úprava potoka a miestnych tokov,
- realizácia protipovodňových opatrení,
- úprava nekrytej dažďovej kanalizácie,
- priepustov, rygolov,
- zlepšenie podmienok v ochrannej krajine.

Predpokladané výnosy:

- zníženie miery zdravotného rizika obyvateľov,
- zníženie možnosti záplav,
- zlepšenie životného prostredia,
- dosiahnutie dobrej kvality povrchových a podzemných vôd,
- čisté a vhodné prostredie pre ľudí i živočíchov,
- zlepšenie kvality vody v Zemplínskej šírave,
- zvýšený počet návštevníkov chránených území,
- zvýšený počet živočíchov v tomto území.

7.2. Minimalizácia vzniku odpadov, ekologické nakladanie s odpadmi.

Opatrenia:

- znižovanie produkcie odpadov,
- zvýšenie podielu separácie odpadov,
- zhodnocovania separovaných odpadov,
- organizované a ekologické odstraňovanie odpadov,
- propagácia metód moderného odpadového hospodárstva.

Predpokladané prínosy:

- znižovanie produkcie odpadov,
- maximálne zhodnocovanie odpadov,
- zlepšenie životného prostredia,
- skrášlenie obce a celej lokality,
- znižovanie rizík nebezpečných odpadov.

7.3. Ochrana racionálne využívanie pôd.

Opatrenia:

- zabezpečenie protieróznej ochrany pôd,
- rozvoj vinohradov,
- podpora obnovy ovocných sádov,
- preventívne opatrenia proti zakladaniu čiernych skládok,
- vyčistenie pôdneho fondu.

Predpokladané prínosy:

- znižovanie rizika pôd eróziou,
- zvýšenie kvality pôdy,
- pestovanie domácich vínnych rév, hrozna a ovocia,
- víno z produkcie domáceho prostredia,

- čistota katastrálneho územia obce,
- zvyšovanie úrodností.

7.4. Ochrana ovzdušia.

Opatrenia:

- znižovanie objemu znečisťujúcich látok produkovaných do ovzdušia,
- zníženie množstva znečisťujúcich škodlivín,
- odklon áut počas letnej sezóny,
- zníženie vypúšťaných emisií,
- pravidelné kosenie a údržba zelene,
- výsadba vzrastlej stálej i kvitnúcej zelene.

Predpokladané prínosy:

- zlepšenie imisnej situácie v ovzduší,
- zlepšenie kvality vzduchu,
- zníženie možností vzniku respiračných ochorení a alergií,
- skvalitnenie čistoty vzduchu znížením prachových častí v ovzduší,
- prevoňanie okrasnými drevinami a kvitnúcimi rastlinami.

7.5. Enviromentálna osвета, výchová a vzdelávanie v súlade s potrebami a trendmi ochrany životného prostredia.

Opatrenia:

- rozšírenie a skvalitnenie enviromentálnej výchovy a vzdelávanie,
- podpora osvetu a záujmu širokej verejnosti v problematike ochrany a skvalitňovania životného prostredia,
- prednášky o výnimočnosti územia obce,
- prednášky o triedení odpadu a následnom spracovaní,
- zjednodušenie prístupu obyvateľov ku komplexným informáciám o stave životného prostredia v obci.

Predpokladané prínosy:

- dosiahnutie efektívneho systému enviromentálnej výchovy a vzdelávania,
- triedenie odpadov,
- zníženie množstva vyvezeného netriedeného odpadu,
- zákaz vývozu odpadov na nelegálne skládky,
- zvýšenie povedomia o životnom prostredí a miestnych chránených lokalitách,
- zvýšenie informovanosti obyvateľov a ich zapojenie do ochrany životného prostredia.

8. VZDELÁVANIE A ŠKOLSTVO

V obci sa nenachádza základná škola a nie je tu ani MŠ. Je potrebné dosiahnuť kompatibilitu vzdelania a kvalifikácie s požadovanou úrovňou EÚ, a to cieľavedomé a kontinuálne prepojenie medzi dopytom na trhu práce v danej lokalite. V obci je obecná knižnica.

Využitím zariadenia obecného úradu na rozvoj ľudských zdrojov viesť rekvalifikačné školenia pre lepšie uplatnenie nezamestnaných na trhu práce.

Účelom absolventskej praxe je: získanie odborných zručností a praktických skúseností u zamestnávateľa, ktoré zodpovedajú dosiahnutému stupňu vzdelania absolventa školy v príslušnej skupine učebných odborov alebo študijných odborov.

Úrady práce na Slovensku stále môžu evidovaným uchádzačom o zamestnanie preplatiť rekvalifikačné kurzy, ktoré si nájdu sami a ktoré im pomôžu uplatniť sa na trhu práce. Uchádzač o zamestnanie si môže v zmysle zákona o službách v zamestnanosti zabezpečiť vzdelávanie aj z vlastnej iniciatívy. Ide o vzdelávanie, ktoré si zabezpečí občan sám individuálne a ktorého priamym dôsledkom je nástup do pracovného pomeru k zamestnávateľovi na výkon pracovnej činnosti, alebo začatie prevádzkovania, alebo vykonávania samostatnej zárobkovej činnosti. Vid'.: Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVR) SR. Opatrovateľský kurz je akreditovaný MPSVaR SR v rozsahu 230 hodín. Opatrovateľský kurz nazývaný tiež kurz opatrovania je určený opatrovatelkám aj opatrovateľom. Opatrovateľský kurz je možné absolvovať už za tri a pol týždňa. V súčasnosti je opatrovateľský kurz nevyhnutnou podmienkou na prácu opatrovatelky. Opatrovateľské kurzy sú prístupné všetkým. Opatrovateľský kurz sa končí skúškou a po nej je Vám vydaný certifikát opatrovateľského kurzu v slovenskom a nemeckom jazyku. Zriadenie krúžkov a klubov pre deti a mládež, dôchodcov i nezamestnaných.

8.1. Rozvoj vzdelávania.

Opatrenia:

- zapojenie relevantných partnerov do procesu vzdelávania,
- zvýšenie počtu kníh a encyklopédie v miestnej knižnici,
- možnosti prednášok pre spolky a združenia,
- podpora rozvoja vzdelávania cez rekvalifikačné kurzy,
- možnosť informovanosti rekvalifikačných kurzov pre opatrovatelky,
- poskytnutie práce pre absolventov,
- jestvujúce kurzy propagovať pre nezamestnaných.

Predpokladané prínosy:

- vytvorenie možnosti na zvyšovanie a rozširovanie kvalifikácie obyvateľov,
- zvýšenie úrovne predškolskej prípravy,

- zvýšenie počtu čitateľov a stálych návštevníkov knižnice,
- zlepšenie stavu v počte stálych čitateľov,
- mnohostranné vzdelanie obyvateľov v záujme zvýšenia kvality ich života,
- možnosť nájsť kvalifikovanú dlhodobú prácu,
- absolvovanie absolventskej praxe,
- zníženie počtu nezamestnaných.

8.2. Zvýšenie vzdelanostnej úrovne občanov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Opatrenia:

- vytváranie možnosti pre intenzifikáciu prípravy detí zo sociálne znevýhodneného prostredia predškolského veku na vstup do školských zariadení,
- vytvorenie legislatívnych podmienok pre občanov zo sociálne znevýhodneného prostredia v kultúrne pozitívnom prostredí,
- vytvorenie podmienok pre externé vzdelávanie mládeže,
- podnietenie detí a mládeže na čítanie,
- vytvorenie podmienok pre možnosť vytvorenia športových krúžkov a klubov,
- možnosť rekvalifikácie na pôvodné remeslá,
- možnosť prednášok a ukážok pôvodných remesiel,
- možnosť príspevku na samozamestnanie,
- zvýšenie znalostí z histórie a miestnej kultúry,
- zvýšenie počtu obyvateľov venujúcich sa športu.

Predpokladané prínosy:

- zníženie sociálnej zaťažnosti regiónu,
- zlepšenie vzdelanostnej úrovne obyvateľstva,
- zníženie počtu nezamestnaných absolventov,
- zvýšenie sebavedomia občanov,
- sebestačnosť a sebaúcta obyvateľov,
- nadobudnutie remeselných zručností,
- zlepšenie zdravotného stavu detí a obyvateľov,
- zlepšenie kultúry čitateľov,
- zvýšenie počtu športujúcich a zdravých občanov,
- zníženie podielu nevzdelaných a nekvalifikovaných obyvateľov,
- samozamestnanie a príspevok pre SZČO.

9. VÝSTAVBA V OBCI

Strategické ciele:

Hlavný dôraz by mal byť kladený na rekonštrukciu a modernizáciu budov vo vlastníctve obce, príslušných priestorov, parkovísk, vybudovanie chodníkov, ihrísk a výstavbu nájomných bytov. Výstavba individuálnych rodinných domov na novej IBV.

Povoľovať podnikateľskú činnosť bez negatívnych vplyvov na životné prostredie.

Návrh bývania bude akceptovať demografickú prognózu do navrhovaného roku 2025 v súlade s rozpracovaným ÚPD.

Z hľadiska použitia PPF návrh plôch na bývanie bude podmienený súhlasom užívateľov a vlastníkov pôdy ale hlavne kompetentných orgánov samosprávy.

Dominantné postavenie bude mať výstavba formou RD v prielukách, výstavba nových domov IBV. Vybudovanie nájomných bytov, po rekonštrukcii pôvodnej Materskej škôlky, rekonštrukcia a prestavba domov v obci, ktoré nie sú obývané.

TECHNOLÓGIA výstavby ekologických domov - využívanie kvalitných materiálov – zatepľovanie, použitie solárnych kolektorov, rekuperácie, tepelných čerpadiel a pod.

Vytvoriť podmienky pre trvalé osídlenie v súčasnosti neobývaných a nevyužívaných domov:

1. pre návrat pôvodných majiteľov,
2. rekonštrukcia budovy obecného úradu,
3. vybudovanie obecných bytov, bývalej MŠ,
4. v prípade nezájmu bývalých obyvateľov iniciovať zo strany OcÚ ich odpredaj,
5. vytipovať neobývané a nevyužívané domy, ktoré majú prípadnú historickú hodnotu, vhodne architektonické podmienky pre ubytovanie turistických návštevníkov,
6. vysporiadanie pozemkov pre IBV,
7. modernizácia autobusových zastávok,
8. dobudovanie priestorov cintorína,
9. výstavba relaxačno – športovej zóny futbalového ihriska.

Výstavba 2015 - 2022:

- Rekonštrukcia budovy obecného úradu,
- Výstavba nájomných obecných bytov,

- Dobudovanie obecných ciest, chodníkov, parkovísk, parkovacích plôch, autobusových zastávok – Revitalizácia námestia a jednotlivých zón,
- Výstavba a rekonštrukcia verejného osvetlenia,
- Rekonštrukcia obecného rozhlasu,
- Protipovodňové opatrenia – potok,
- Dobudovanie priestorov cintorína,
- Vysporiadanie pozemkov pre novú IBV,
- Cezhraničná spolupráca podľa výziev,
- Spracovanie Územnoplánovacej dokumentácie /ÚPD/,
- Výstavba obecné múzeum,
- Výstavba relaxačno – športovej zóny futbalového ihriska,
- Vybudovanie turistických chodníkov, cyklotrás, informačných tabúl'.

Informatívne vymedzenie etapizácie výstavby:

Č.	Stavba	Pozemok, vlastníctvo	Etapa výstavby
1.	Rekonštrukcia budovy obecného úradu	Obecné	I.
2.	Výstavba nájomných obecných bytov	Obecné	I.
3.	Dobudovanie obecných ciest, chodníkov, parkovísk, parkovacích plôch, autobusových zastávok – Revitalizácia námestia a jednotlivých zón	Obecné	II.
4.	Výstavba a rekonštrukcia verejného osvetlenia	Obecné	II.
5.	Rekonštrukcia obecného rozhlasu	Obecné	II.
6.	Protipovodňové opatrenia – potok	Obecné	III.

7. Dobudovanie priestorov cintorína Obecné III.

8.	Vysporiadanie pozemkov pre novú IBV	Obecné	III.
9.	Cezhraničná spolupráca podľa výziev	Obecné	III. - IV.
10.	Spracovanie Územnoplánovacej dokumentácie /ÚPD/	Obecné	III. - IV.
11.	Výstavba obecné múzeum	Obecné	III. – IV.
12.	Výstavba relaxačno – športovej zóny futbalového ihriska	Obecné	IV.
13.	Vybudovanie turistických chodníkov, cyklotrás, informačných tabúl	Obecné	IV.

10. Finančné zabezpečenie

Finančné zabezpečenie hovorí o zdrojoch financovania, ktoré sú vnútorné, štátne, súkromné a zdroje EÚ.

Obec bude plne využívať možnosti čerpania finančných prostriedkov hlavne zo **zdrojov EÚ** a z vlastných zdrojov, alebo vo forme úveru z bankových a nebankových inštitúcií, zo štátneho rozpočtu a iných zdrojov.

11. Rámec opatrení vlády

Podpora regionálneho rozvoja a cestovného ruchu ako významného zdroja pracovných príležitostí je v Európskej únii považovaná za jeden zo základných prvkov politiky hospodárskej a sociálnej súdržnosti. Jej cieľom je trvalo odstraňovať príčiny hospodárskych a sociálnych rozdielov v rozvoji jednotlivých regiónov a napomáhať postupnému vyrovnávaniu rozdielov v ekonomickej sile regiónov a v životnej úrovni ich obyvateľov. Štrukturálna a regionálna politika by mala byť dlhodobou cieľovo zameraná na vytváranie predpokladov pre racionálne využívanie zdrojov a harmonické usporiadanie všetkých hospodárskych i sociálnych funkcií sídiel a regiónov, vyvážený hospodársky a sociálny rozvoj, ako aj ekologickú rovnováhu územia a ochranu životného prostredia. Slovenská republika ako budúci člen sa plne pripravuje na realizáciu politiky ekonomickej a sociálnej súdržnosti.

**Slovensko bude čerpať eurofondy
prostredníctvom operačných programov:**

Regionálny operačný program

Životné prostredie

Konkurencieschopnosť a hospodársky rast

Výskum a vývoj
Zdravotníctvo
Zamestnanosť a sociálna inklúzia
Bratislavský kraj
Vzdelávanie
Informatizácia spoločnosti
Doprava
Technická pomoc

Regionálny operačný program

Hlavným cieľom Regionálneho operačného programu (ROP) je zvýšenie dostupnosti a kvality občianskej infraštruktúry a vybavenosti v regiónoch.

Plnenie uvedeného cieľa bude prispievať k dosahovaniu cieľa strategickej priority Infraštruktúra a regionálna dostupnosť, ktorým je „zvýšenie vybavenosti regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou súvisiacich služieb“. Operačný program sa cez zameranie svojich prioritných osí dopĺňa s OP Doprava, OP Informatizácia spoločnosti, OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, OP Vzdelávanie a OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia, ako sa uvádza pri popise jednotlivých prioritných osí. Prostredníctvom budovania kvalitnej a dostupnej občianskej infraštruktúry a v spolupôsobení s príspevkami v rámci ostatných relevantných operačných programov pomôže ROP dosahovať ciele Národného programu reforiem v oblasti vzdelávania, zamestnanosti a informačnej, spoločnosti. Hoci operačný program nie je priamo zameraný na podporu podnikateľskej sféry, prispeje k stimulácii vnútorných zdrojov regiónov na rozvoj nadväzujúcich podnikateľských aktivít (malé a stredné podniky) a zároveň zvýši atraktivitu regiónov pre zahraničné investície, čím prispeje k plneniu priorít Národného programu reforiem v oblasti podnikateľského prostredia.

Životné prostredie

Operačný program je zameraný na „zlepšenie stavu životného prostredia a racionálneho využívania zdrojov prostredníctvom dobudovania a skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry SR v zmysle predpisov EÚ a SR a na posilnenie environmentálnej zložky trvalo udržateľného rozvoja“.

Konkurencieschopnosť a hospodársky rast

Globálnym cieľom tohto operačného programu je zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rastu a zamestnanosti.

Výskum a vývoj

Hlavným zameraním operačného programu je „modernizácia a zefektívnenie systému podpory výskumu a vývoja a skvalitnenie infraštruktúry vysokých škôl tak, aby prispievali k zvyšovaniu konkurencieschopnosti ekonomiky, znižovaniu regionálnych disparít, vzniku nových inovatívnych (high-tech) malých a stredných podnikov, tvorbe nových pracovných miest a zlepšeniu podmienok vzdelávacieho procesu na vysokých školách“.

Zdravotníctvo

Zlepšenie podmienok ovplyvňujúcich zdravotný stav obyvateľstva ako pracovnej sily prostredníctvom zvyšovania kvality, dostupnosti, efektívnosti zdravotnej starostlivosti a podpory zdravia sú priority OP Zdravotníctvo.

Zamestnanosť a sociálna inklúzia

Cieľom operačného programu je rast zamestnanosti, sociálnej inklúzie (začleňovania) a budovanie kapacít. Vzhľadom na nízku flexibilitu a efektívnosť zamestnancov v rôznych oblastiach verejnej správy, ako aj potrebu skvalitniť tvorbu politík, budú v operačnom programe podporované aktivity smerujúce ku skvalitneniu ľudského kapitálu a aktivity orientované na kvalitnú tvorbu politík.

Bratislavský kraj

Prioritou operačného programu je všestranný rozvoj územia v záujme zvýšenia kvality života obyvateľov Bratislavského kraja v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja.

Vzdelávanie

Zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti SR prostredníctvom prispôsobenia vzdelávacieho systému potrebám vedomostnej spoločnosti je globálnym cieľom OP Vzdelávanie. Operačný program bude prostredníctvom príspevkov zo zdrojov ESF financovať formovanie a podporu ľudského kapitálu smerom k nadobudnutiu základných zručností a kľúčových kompetencií potrebných vo vedomostnej ekonomike a pre pracovný trh.

Informatizácia spoločnosti

Globálnym cieľom operačného programu je „vytvorenie inkluzívnej informačnej spoločnosti ako prostriedku na rozvoj vysoko výkonnej vedomostnej ekonomiky“, čím sa prispeje k dosahovaniu cieľa strategickej priority Vedomostná ekonomika, ktorým je „rozvoj zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu a zvyšovanie konkurencieschopnosti priemyslu a služieb“.

Doprava

Cieľom operačného programu je podpora trvalo udržateľnej mobility prostredníctvom rozvoja dopravnej infraštruktúry a rozvoja verejnej železničnej osobnej dopravy.

Technická pomoc

Globálnym cieľom operačného programu je zabezpečiť efektívne, účinné a správne riadenie, implementáciu, finančné riadenie, kontrolu a audit štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v rokoch 2014 - 2020 na Slovensku pre dosiahnutie strategického cieľa SR „Výrazne zvýšiť do roku 2020 konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky a zamestnanosť pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja“.

Horizontálne priority

Pri definovaní stratégie v NSRR bolo potrebné zamerať sa aj na riešenie horizontálnych otázok. Tie si totiž vyžadujú osobitný prístup a pozornosť. Z tohto dôvodu sú v NSRR definované štyri horizontálne priority:

Marginalizované rómske komunity

Rovnosť príležitostí

Trvalo udržateľný rozvoj

Informačná spoločnosť

Zmyslom každej z horizontálnych priorít je zabezpečiť dosiahnutie pre ňu definovaného cieľa, ktorý sa týka viacerých priorít NSRR. Nemôže byť teda zabezpečený len prostredníctvom jedného operačného programu, ale vyžaduje si koordinovaný prístup pretínajúci viaceré špecifické priority, resp. projekty.

Všetky horizontálne priority sú premietnuté v operačných programoch a centrálne koordinované prostredníctvom gestorov horizontálnych priorít.

Operačný program Technická pomoc aktivity koordinátorov horizontálnych priorít bude finančne podporovať v rozsahu vyčlenených finančných prostriedkov pre horizontálne priority v rámci prioritnej osi 1. „Príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, informovanie a posilňovanie administratívnych kapacít v oblasti štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu“.

V Slovenskej republike verejná správa pôsobí a bude naďalej pôsobiť v tzv. oddelenom modeli (štátna správa a nezávislá územná a miestna samospráva). Vzťahy medzi orgánmi štátu, krajskou samosprávou, obcami a podnikateľskými a mimovládnyimi organizáciami sa budú riadiť na báze vzájomnej spolupráce (princíp partnerstva).

Vzhľadom na kultúrno-historický a prírodný potenciál celého územia Slovenska je podpora rozvoja cestovného ruchu oblasťou, ktorá si vyžaduje dlhodobú a sústavnú pozornosť tak zo strany ústrednej štátnej správy, samosprávy, záujmových zväzov a rozvojových združení ako aj podnikateľských subjektov.

Existujúci systém podpory rozvoja cestovného ruchu prechádza zásadnými transformačnými zmenami a konkrétne sa premieta v troch základných oblastiach:

- v oblasti legislatívy,
- v oblasti inštitucionálnej podpory,
- v oblasti podporných programov pre rozvoj podnikania i cestovného ruchu.

Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020

Charakter

Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020 (ďalej len „strategický dokument“) má charakter strednodobého strategického dokumentu s celoštátnym dosahom, ktorý podlieha posudzovaniu podľa § 17 zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“) v ktorom príslušný orgán, ktorým je v tomto prípade rezortný orgán, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR (ďalej len „MDVRR SR“), vykoná zisťovacie konanie podľa § 7 zákona a na základe jeho výsledkov rozhodne, či sa uvedený strategický dokument bude posudzovať podľa zákona.

Hlavné ciele strategického dokumentu

Strategické ciele cestovného ruchu na Slovensku na obdobie do roku 2020 vychádzajú z potenciálu cestovného ruchu, jeho vývoja na Slovensku a z koncepčných dokumentov prijatých na medzinárodnej, regionálnej i národnej úrovni..
Hlavný cieľ

Hlavným cieľom strategického dokumentu je zvyšovanie konkurencieschopnosti cestovného ruchu na Slovensku pri lepšom využívaní jeho potenciálu, so zámerom vyrovnávať regionálne disparity a vytvárať nové pracovné príležitosti.

Ide o takmer identický strategický cieľ, aký bol stanovený v „Novej stratégii cestovného ruchu SR do roku 2013“ a v Programovom vyhlásení vlády SR na roky 2014 – 2020 s tým, že je potrebné pokračovať v začatých procesoch, a na základe poznatkov a východísk definovať nové čiastkové ciele ktorými sú:

Čiastkové ciele:

- a) sústrediť pozornosť na inovácie existujúcich produktov na základe trendov v dopyte po cestovnom ruchu;
- b) lepšie využívať prírodný a kultúrohistorický potenciál Slovenska podporou cieľových miest, kde už existuje stabilizovaný dopyt kľúčových trhov (nepodporovať nové cieľové miesta s nestabilnými segmentmi trhu, ktoré neprinesú dostatočný synergický efekt);
- c) podporovať cieľové miesta s dostatočným prírodným a kultúrohistorickým potenciálom v zaostávajúcich regiónoch s vysokou mierou nezamestnanosti a tak vytvárať nové pracovné príležitosti.

Textová časť sa člení na tri základné kapitoly s nasledovným obsahom:

A. Analýza vývoja cestovného ruchu

I. Medzinárodný cestovný ruch

II. Cestovný ruch v Európe

III. Porovnanie cestovného ruchu krajín V4 a Rakúska

IV. Cestovný ruch na Slovensku

B. Východiská stratégie cestovného ruchu na Slovensku do roku 2020

C. Stratégia do roku 2020

Pri tvorbe Stratégie rozvoja cestovného ruchu do roku 2020 sa vychádzalo z koncepcných dokumentov, ktoré prijala vláda SR, jej orgány a realizácia ktorých bude ovplyvňovať vývoj cestovného ruchu v nadchádzajúcom období. Je to predovšetkým Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012 – 2016 a Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2011 – zmien a doplnkov č. 1 Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2011 (ďalej len „KURS 2011“)

Zoznam dokumentov a materiálov použitých pri vypracovaní strategického dokumentu je uvedený v kapitole V/2 tohto oznámenia.

Stratégia cestovného ruchu obsahuje okrem hlavných strategických cieľov hlavné druhy – produktové skupiny cestovného ruchu na Slovensku ktorými sú:

letný cestovný ruch;

zimný cestovný ruch;

kúpeľný a zdravotný cestovný ruch;

kultúrny a mestský cestovný ruch;

kongresový cestovný ruch;

vidiecky cestovný ruch a agroturistika.

Hlavné druhy cestovného ruchu vychádzajú z doterajšieho vývoja cestovného ruchu, získaných skúseností, sú v súlade s KURS 2011 a nadväzujú na Novú stratégiu rozvoja cestovného ruchu SR do roku 2013.

Vzhľadom na skutočnosť, že Slovensko je malá krajina, ktorá má len určité kapacitné možnosti uspokojiť spotrebiteľský dopyt, je potrebné v dlhodobom výhľade orientovať sa predovšetkým na trvalo udržateľný cestovný ruch a dopyt zahraničných turistov orientovať na málo známe, nepreplnené, autentické destinácie, čo môže byť v konečnom dôsledku pre Slovensko veľmi prínosné.

Slovensko sa z hľadiska konkurencieschopnosti musí z krátkodobého hľadiska zamerať na lepšie využívanie kapacít, a z dlhodobého hľadiska najmä na zlepšovanie kvality. Znamená to zamerať pozornosť na úlohy v 2 základných oblastiach:

1. Zvyšovanie oblasti kvality v konkrétnom i širšom chápaní (ide o súbor faktorov) je základným predpokladom konkurencieschopnosti cestovného ruchu. Pre tento účel bude potrebné:

- zaviesť národný systém kvality služieb;
- zvýšiť úroveň a kvalitu destinačného manažmentu cestovného ruchu na Slovensku;
- vytvárať podmienky na podporu aktivít v cestovnom ruchu;
- odstraňovanie administratívnych prekážok podnikania;
- motivovať subjekty cestovného ruchu k inováciám;
- umožniť širšiu účasť zdravotne znevýhodnených občanov na cestovnom ruchu prostredníctvom stavebno-technických opatrení;
- v rámci iniciatívy EÚ týkajúcej sa zamerania, prípravy a realizácie Dunajskej stratégie podporovať využitie Dunaja a jeho prítokov na účely cestovného ruchu;
- podporiť rozvoj cykloturistiky, pešej turistiky a vodnej turistiky na Slovensku;
- skvalitniť pripravenosť absolventov v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu na ich uplatnenie v cestovnom ruchu;
- skvalitniť úroveň verejnej osobnej dopravy;
- zisťovať a postupne odstraňovať nedostatky a nedostatočnú kvalitu v poskytovaných službách;
- podporiť rozvoj kúpeľníctva na Slovensku;
- v rámci medzinárodnej spolupráce sa zapájať predovšetkým do iniciatív UNWTO a Európskej komisie v cestovnom ruchu;
- novelizovať zákon č. 281/2001 Z. z. o zájazdoch, podmienkach podnikania cestovných kancelárií a cestovných agentúr a o zmene a doplnení Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov;
- v súčinnosti s rezortom životného prostredia i samosprávami riešiť otázky trvalej udržateľnosti cestovného ruchu.

2. V oblasti zvýšenia atraktívnosti Slovenska ako dovolenkového cieľa rozvoj informačných služieb cestovného ruchu sa v rámci strategického dokumentu navrhuje:

- tvorba identity Slovenska - jasné vymedzenie obsahu prezentácie a vytvorenie príťažlivej a zrozumiteľnej štátnej identity SR;
- budovanie značky Slovensko;
- vytvorenie podmienok pre konkurencieschopnosť národných a regionálnych produktov cestovného ruchu;
- rozvíjanie informačných a propagačno-prezentačných aktivít obcí, miest a regiónov;
- zlepšenie vzhľadu Slovenska;
- zabezpečenie vymožitelnosti ochrany pamiatok;

spolupráca s verejnoprávnymi médiami pri poskytovaní informácií o aktivitách a atraktivitách cestovného ruchu;
marketingová podpora cestovného ruchu;
podpora rozvoja domáceho cestovného ruchu;
skvalitnenie navigácie turistov a návštevníkov.
Národná stratégia cestovného ruchu súvisí najmä s nasledovnými strategickými dokumentmi:

Medzinárodná úroveň

Oznámenie Komisie 2007: Agenda pre trvalo udržateľný cestovný ruch
Oznámenie Komisie 2010: Európa ako popredná svetová destinácia cestovného ruchu – nový politický rámec pre európsky cestovný ruch
Dohoda o ochrane prírodného a kultúrneho bohatstva UNESCO
Dohoda o zachovaní nemateriálneho kultúrneho dedičstva UNESCO

Globálny cieľ Programu

Súčasnosť je mimoriadne dynamická, dochádza k závažným globálnym zmenám spojeným v formovaním novej štruktúry celosvetovej deľby práce. Táto skutočnosť má a bude mať konkrétny dopad aj v strednej Európe, resp. formujúci sa región.

Východiskom pre odhad možného vývoja, ako už bolo uvedené sú faktory, deklarované európskou úniou vo forme cieľov dokumentu Európa 2020. Globálny cieľ PHSR sa vzťahuje k časovému horizontu, v ktorom má zmysel hodnotiť dopady aktivít podporených týmto PHSR, čo predstavuje roky 2014 - 2020.

Inteligentný rast, založený na inováciách, modernizácii a podpore výskumu a vývoja je už teraz významným faktorom (z hľadiska podielu pracujúcich v kvartérnom sektore), ktorý vplýva na štatistiky rozvinutosti európskych regiónov, kde hlavne vďaka nemu má región významné postavenie.

Čiže tento faktor je potrebné ďalej posilniť a zhodnotiť.

Inkluzívny rast predstavuje rast založený na efektívnom využívaní vnútorných zdrojov regiónu - ľudských, prírodných, kapitálových. Nesmieme, ale pritom zabúdať na skutočnosť, že významným faktorom inkluzívneho rastu je spokojnosť obyvateľov alebo ináč povedané ich ochota podieľať sa na ňom.

Úzko s tým súvisí rozvoj športu, rekreácie, zotavenia, zábavy, kultúry, umenia prostre aktivít podporujúcich kreativitu, ktoré by boli šité na mieru a tiež dostupné všetkým vekovým kategóriám.

Trvalo-udržateľný rozvoj chápeme v kontexte rozvoja sídelného prostredia v území KSK. Vo vytvorení systému ktorý by priebežne vyhodnocoval kvalitu sídelného prostredia v jednotlivých častiach KSK, identifikoval jeho narušenia a inicioval ich liečenie (nápravu). Významným faktorom zabezpečenia a zlepšenia kvality sídelného prostredia budú mať aj dopravné projekty vytvárajúce predpoklady inteligentného a inkluzívneho rastu.

Globálnym cieľom Programu je vytvorenie podmienok pre hospodársky rozvoj a zvyšovanie kvality života obyvateľov kraja.

To znamená miesta s vysokou mierou vybavenosti územia, t.j. kvalitnou ponukou služieb v oblasti komerčnej a nekomerčnej vybavenosti; s kvalitnou dopravnou infraštruktúrou napojenou na medzinárodné dopravné koridory; so zabezpečenou podporou podnikateľských aktivít založenej na vysokej miere pridanej hodnoty využívajúcich hlavne miestnu (kvalifikovanú) pracovnú silu; kde sa tvorivo

uplatňujú princípy trvalo udržateľného rozvoja sídelného prostredia v území.

Na úrovni globálnej stratégie kraja boli identifikované nasledovné oblasti podpory, ktoré budú napíňané prostredníctvom jednotlivých prioritných osí:

1. Základná infraštruktúra
2. Ľudské zdroje, zamestnanosť a sociálna inklúzia
3. Veda, výskum a inovácie

Súčasťou vyššie uvedených oblastí podpory je aj oblasť zameraná na budovanie administratívnych

kapacít verejnej správy pri realizácii programov rozvoja.

Predmetné oblasti podpory vychádzajú z oblastí podpory definovaných v rámci východiskových podkladov pre spracovanie stratégie Programu, ktorými sú Národná stratégia regionálneho rozvoja SR 2020/30, Národný program reforiem SR 2012, Návrh základných princípov partnerskej dohody pre nové programové obdobie (2014 - 2020) a Position of the Commission Services on the development of the Partnership Agreement and programmes in SLOVAKIA 2014 - 2020.

Stratégia programu v plnej miere zohľadňuje výsledky socio-ekonomickej analýzy súčasného stavu na území kraja, analýzu najvýznamnejších kľúčových aktérov pôsobiacich na území kraja (územná samospráva, asociácie, zväzy a združenie podnikateľov), ich potreby ako aj prvky spoločného strategického rámca na roky 2014 až 2020 pre fondy európskeho spoločenstva.

Stratégia na dosiahnutie globálneho cieľa

Stratégia zvolená na dosiahnutie globálneho cieľa Programu vychádza z poznania komplexných potrieb kraja a ich dôležitosti pre zabezpečenie kvality života jeho občanov. Do riešenia relatívne širokého spektra existujúcich rozvojových potrieb aktívne vstupujú viacerí aktéri (štát, miestna samospráva, súkromný sektor, mimovládne organizácie atď.) s rôznymi kompetenciami, záujmami a finančnými zdrojmi. Preto stratégia vychádza z predpokladu, že príslušné orgány verejnej správy na národnej a lokálnej úrovni zabezpečia koordinovaný prístup pri realizácii intervencií na území kraja, ktorého predpokladom je vzájomná spolupráca a informovanosť kľúčových aktérov jeho rozvoja. Špecifická pozornosť bude venovaná koordinácii intervencií spolufinancovaných zo zdrojov európskych fondov smerujúcich do územia Košického kraja cez schválené operačné programy. Účelom Programu je identifikovať problémy a faktory rozvoja a navrhnúť spôsoby ich riešenia v rámci tých oblastí, ktoré sú priamo v kompetencii samosprávy (kraja), resp. v rámci tých oblastí, ktoré nie sú priamo v kompetencii kraja, ale kraj ich v rámci svojich schopností a možností dokáže ovplyvniť (najmä pri využití princípu partnerstva).

Integrovaný prístup k stratégii územného rozvoja

Integrovaný prístup k stratégii územného rozvoja je zároveň jedným zo základných princípov

programovania v programovom období 2014 – 2020 pre fondy európskeho spoločenstva.

Integrovaný prístup predstavuje metódu mobilizácie a realizácie rozvoja v miestnych

spoločenstvách. Medzi základné princípy patria: podpora integrovaného a trvalo-udržateľného rozvoja vedeného zdola nahor, využitie miestnych zdrojov – prírodných, materiálnych, ľudských, finančných a ich inovatívne využitie pre tvorbu pridanej hodnoty v území.

Vďaka vzniku lokálnych partnerstiev a implementácii projektov prístupom zdola nahor využitím znalostí miestnych potrieb územia, ako aj skúseností miestnych aktérov, sa vytvoria lepšie podmienky pre komplexný rozvoj obcí.

Očakávané dopady:

- udržanie pozície jedného z najkonkurencieschopnejších regiónov SR a EÚ,
- zlepšenie demografického vývoja,
- zvýšenie využitia inovačného potenciálu regiónu a zvýšenie podielu inovatívnych podnikov na úroveň priemeru EÚ,
- dobudovanie dopravnej infraštruktúry pre rozvoj integrovanej a ekologickej dopravy,
- zlepšenie kvality životného prostredia.

Prioritné oblasti

Prioritná os 1 1. Veda, výskum a inovácie

Prioritná os 2 2. Ľudské zdroje

Prioritná os 3 3. Konkurencieschopnosť, rast a podnikateľské prostredie

Prioritná os 4 4. Zamestnanosť

Prioritná os 5 5. Životné prostredie, zmeny klímy a obnoviteľné zdroje energie

PO 1: Veda, výskum a inovácie

košický kraj by mal s dôrazom na oblasti podľa schválenej Inovačnej stratégie SR zamerať svoje strategické rozvojové aktivity najmä na oblasť logistiky, informačných a komunikačných technológií, automatizáciu, reguláciu a meranie, chemické a biotechnologické inžinierstvo a oblasti spoločenských a sociálnych vied, vzdelávanie.

KSK by sa okrem inovácií v priemysle mal zamerať aj na inovácie v službách a vede a výskume ako aj v spoločenských oblastiach. Vzhľadom na možnosti medzinárodnej spolupráce je potrebné vytvoriť medzinárodný technologický alebo inovačný inkubátor, alebo vyvinúť snahu o umiestnenie medzinárodne významnej výskumnej inštitúcie v regióne.

PO 2: Ľudské zdroje

KSK by mal zamerať strategické aktivity na rozvoj ľudských zdrojov s dôrazom na vedu, výskum a inovácie a rast sektoru služieb vo všetkých priemyselných odvetviach, sociálnych a zdravotníckych službách. Zvýšenú pozornosť bude potrebné venovať aj starnúcej populácii.

V oblasti verejného zdravia je nevyhnutné na regionálnej úrovni zapracovať do svojich koncepcných materiálov stratégie podpory zdravia obyvateľstva vo všetkých politikách v spolupráci s Regionálnym úradom verejného zdravotníctva.

PO 3: Zamestnanosť

KSK by sa mal zamerať na vytváranie nových pracovných miest s dôrazom na rast zamestnanosti vo vede, výskume a inováciách a v sektore služieb pre inovatívne podnikanie a perspektívne podniky. Zvýšenú pozornosť bude potrebné venovať aj

zamestnávaniu staršej populácie. Nové pracovné miesta bude potrebné vytvárať pre pracovníkov vo veku 50+ v kombinácii s novými sociálnymi a zdravotníckymi službami.

PO 4: Konkurencieschopnosť, rast a podnikateľské prostredie

KSK by mal zamerať svoje strategické aktivity s dôrazom na podporu MSP a vytváranie podnikateľského prostredia v sektore služieb pre inovatívne podnikanie a perspektívne podniky, inovatívne podniky a podniky zamerané na vývoj a produkciu najnovších technológií, ale aj poradenských a vzdelávacích služieb. Proaktívne a strategicky PZI smerovať do nových vysoko inovatívnych odvetví nadväzujúcich na rozhodujúce odvetvia a služby.

PO 5: Životné prostredie, zmeny klímy a obnoviteľné zdroje energie

BK by mal zamerať svoje strategické aktivity s dôrazom na zvýšenie využívania obnoviteľných zdrojov energií a surovín vo všetkých priemyselných odvetviach, podporu ekologickej dopravy, podporu všetkých iniciatív smerujúcich k zavádzaniu environmentálne šetrných technológií, nielen vo výrobnnej sfére, ale aj u obyvateľov (domácností).

11.1. Oblasť legislatívy

V tejto časti sú uvedené najdôležitejšie legislatívne normy, ktoré sa týkajú cestovného ruchu ako takého ako aj právne normy, ktoré majú za cieľ podporu podnikania a ekonomické oživenie regiónov.

11.2. Oblasť inštitucionálnej podpory

Národná úroveň - V súvislosti s transponovaním celej potrebnej legislatívy Európskej únie do práva Slovenskej republiky sa stáva kľúčovou otázkou schopnosť garantovať implementáciu *acquis communautaire* a jej vymáhateľnosť. Je preto potrebné posilniť administratívne kapacity v oblasti regionálneho rozvoja s cieľom efektívne využívať programy zo štrukturálnych fondov EU.

Krajská úroveň - Košický samosprávny kraj (KSK) má na výkon kompetencií v oblasti regionálneho rozvoja zriadený odbor strategického rozvoja, v rámci ktorého pôsobia referáty analýz, prognóz a programov regionálneho rozvoja, referát manažmentu a cestovného ruchu, referát územného plánovania a dopravy.

Za účelom podpory rozvoja regiónov a ich ekonomického oživenia sú na Slovensku vytvorené **odborné inštitúcie**, ktoré sa zaoberajú regionálnym rozvojom ako takým, podporou podnikania a samozrejme aj rozvojom cestovného ruchu. Keďže ide o pomerne značný počet inštitúcií so širokým záberom činnosti, v tejto časti je uvedená len stručná charakteristika týchto inštitúcií, pričom je uvedený kontakt, kde je možné získať viac informácií a ďalšie poznatky o realizovaných a pripravovaných podporných programoch.

SACR na domácom trhu spolupracuje s regiónmi a strediskami cestovného ruchu a tiež s nasledovnými združeniami:

- Slovenská asociácia cestovných kancelárií,
- Zväz hotelov a reštaurácií SR,

- Asociácia informačných centier Slovenska,
- Združenie lanoviek a vlekov - LAVEX,
- Zväz kúpeľov a žriediel SR,
- Slovenský zväz vidieckeho turizmu a agroturizmu,
- Slovenský cykloklub.

SACR je členom nasledovných medzinárodných organizácií:

- ASTA American Society of Travel Agents ,
- CEETB Central and Eastern Europe Travel Board ,
- CECTA Central European Countries Travel Association ,
- ETC European Travel Commission ,
- RDA Internationaler Bustouristik Verband e.V.

Kontakt SACR:

Pracovisko Bratislava:

Slovenská agentúra pre cestovný ruch

Dr. V. Clementisa 10

821 02 Bratislava

Tel.: +421/2/50 700 801

Fax: +421/2/55 571 654

E-mail: sacrba@sacr.sk

SZVTA - Slovenský zväz vidieckeho turizmu a agroturizmu - združuje právnické a fyzické osoby, ktoré sú spôsobilé poskytovať služby v rámci cestovného ruchu na vidieku. Zväz zastupuje záujmy podnikateľov vo vidieckom turizme a v agroturizme. SZVTA je členom Európskeho zväzu vidieckeho turizmu a dovoleník na roľníckych dvoroch, so sídlom v Štrasburgu.

Kontakt:

Tel: +421 (0) 903/546 060,+421 (0) 905/546 060

Email:

slovakguide@stonline.sk

Web:

www.agroturist.sk

Priemyselná 6, 821 09 Bratislava

Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu - bolo založené v r. 1994. Hlavným cieľom združenia je ďalšie vzdelávanie v manažmente cestovného ruchu prostredníctvom domácich odborníkov za podpory švajčiarskeho know-how. Činnosť združenia tvorí:

- vzdelávanie pracovníkov podnikov cestovného ruchu a hotelierstva, štátnej správy a samosprávy, regionálnych a miestnych združení cestovného ruchu,
- poradenská a publikačná činnosť ,
- sprostredkovanie praxe v zariadeniach cestovného ruchu vo Švajčiarsku.

Kontakt:

Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu

Tajovského 10
Banská Bystrica
974 01

 info@slovak-swisstourism.sk
 048/415 27 82
 048/415 27 82
<http://www.slovak-swisstourism.sk>

AICES - Asociácia informačných centier Slovenska - bola založená v r. 1994 ako dobrovoľné, nepolitické záujmové združenie fyzických a právnických osôb pôsobiacich v oblasti informácií a cestovného ruchu. Asociácia vznikla na ochranu práv a oprávnených záujmov informačných centier Slovenska, na podporu a skvalitňovanie ich činnosti s cieľom propagovať Slovensko v záujme rozvoja domáceho a aktívneho cestovného ruchu.

Kontakt:

ASOCIÁCIA INFORMAČNÝCH CENTIER SLOVENSKA

Námestie mieru 1

031 01 Liptovský Mikuláš

Tel.: +421/44/55 14 541, Fax: +421/44/55 14 448

E-mail: info@infoslovak.sk

Web: www.infoslovak.sk, www.aices.sk

SACK - Slovenská asociácia cestovných kancelárií - bola založená v r. 1991. Združuje cestovné kancelárie so sídlom na území SR a ďalšie fyzické a právnické osoby, ktoré sú aktívne na trhu cestovného ruchu. Zastupuje a presadzuje záujmy svojich členov vo vzťahu k orgánom štátnej správy a samosprávy, je členom Svetovej federácie národných asociácií cestovných kancelárií - FUA AV/UFTAA, zabezpečuje spoločnú propagáciu na tuzemských a medzinárodných podujatiach, vydáva mesačník Aktuality pre členov.

Kontakt:

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA CESTOVNÝCH KANCELÁRIÍ A CESTOVNÝCH AGENTÚR
Bajkalská 25., 821 01 Bratislava 2, Slovak Republic

Tel/Fax: 00421 2 5823 3385

Tel: 00421 2 5341 9058

e-mail: sacka@stonline.sk
sacka@ba.sknet.sk

ARVI - Agentúra pre rozvoj vidieka - je príspevková, nezisková organizácia, ktorej poslaním je podporovať aktivity trvalo udržateľného, vyváženého sociálno-ekonomického rozvoja vidieckych sídiel, tvorbu zamestnanosti a dodatočných príjmov pre vidiecke obyvateľstvo, pomáhať obciam pripravovať a realizovať projekty v týchto oblastiach a asistovať potencionálnym a existujúcim podnikateľským

subjektom na vidieku v ich činnosti.

Kontakt:

Agentúra pre rozvoj vidieka

Akademická 4, 949 01 Nitra

Tel./fax: 037/ 733 64 02

E-mail: arvi@arvi.sk

www.arvi.sk

NARMSP - Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania - vznikla spoločnou iniciatívou programu Európskej únie PHARE a vlády SR. Hlavným cieľom agentúry je iniciovať rozvoj a rast existujúcich a novozaložených malých a stredných podnikov. Agentúra zabezpečuje koordináciu všetkých aktivít na podporu malého a stredného podnikania v SR, vrátane finančných na medzinárodnej, národnej a lokálnej úrovni.

Kontakt:

Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania Miletičova 23, 821 09 Bratislava 2, Slovenská republika

tel.: +421 2 502 44 500

fax: +421 2 502 44 501

e-mail: agency@nadsme.sk

Podnikateľské inovačné centrá /BIC/ a Regionálne poradenské a informačné centra /RPIC/

Podporujú hospodársky rozvoj na regionálnej úrovni prostredníctvom rozvoja malého a stredného podnikania. Ich dominantnou úlohou je poskytovať komplexné služby pre sektor malých a stredných podnikateľov v jednotlivých regiónoch Slovenska, v prípade BIC sa aktivity sústreďujú predovšetkým na podporu podnikateľov s inovatívnym zameraním.

V súčasnosti sieť BIC pozostáva z BIC v Bratislave, Prievidzi, Spišskej Novej Vsi, Košiciach a Banskej Bystrici. Štruktúru RPIC tvorí 12 centier rovnomerne rozmiestnených po celom území Slovenska. Činnosť týchto inštitúcií je koordinovaná Národnou agentúrou pre podporu malého a stredného podnikania.

Kontakt:

BIC KOŠICE

Floriánska 19, 040 01 Košice 12, Ing. Andrea Hrabovská

tel.: +421-55-625 21 60

fax: +421-55-685 40 53

e-mail: bicke@bicke.sk, www.bicke.sk

SARIO - Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu je akciová spoločnosť, poskytujúca komplexné poradenské a investorské služby. Jej hlavnou úlohou je podporovať vstup zahraničného kapitálu na Slovensko a vytvárať v zahraničí pozitívny obraz o Slovensku ako krajiny s atraktívnym investičným prostredím.

Kontakt:

Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu

Trnavská cesta 100

821 01 Bratislava

Slovenská republika

Tel: +421 2 58 260 100, 101

Fax: +421 2 58 260 109

E-mail: sario@sario.sk, invest@sario.sk, trade@sario.sk

SOPK - Slovenská obchodná a priemyselná komora bola zriadená zákonom SNR č. 9/192 Zb. ako verejnoprávna inštitúcia. Členmi komory sú právnické a fyzické osoby, ktoré vykonávajú podnikateľskú činnosť okrem odvetvia poľnohospodárstva a potravinárstva. SOPK zastupuje a koordinuje spoločné záujmy svojich členov v podnikateľskej činnosti v tuzemsku i zahraničí, poskytuje im služby. Na Slovensku funguje sieť regionálnych komôr.

Kontakt:

Košice Žižkova 6, 040 01 Košice, č.tel.: 055/6220633, č.faxu: 055/6220045,

email: sopkrkke@sopk.sk

OBEO - Obchodno-ekonomické oddelenia pri zastupiteľských úradoch SR v zahraničí.

Obchodní radcovia napomáhajú pri nadväzovaní kontaktov a obchodných stykov, získavajú pre firmy zo SR cenné informácie o trhu v danom teritóriu, prípadne informujú miestne podnikateľské kruhy o investičných a obchodných príležitostiach na Slovensku. Taktiež sa zapájajú aktívne do rôznych propagačných akcií a výstav. Informácie a kontakty na konkrétne OBEO možno získať na Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Mierová 19, 827 15 Bratislava 212

Fax: 02 / 4333 7827

Ústredňa: 4854 1111 alebo:

global.marketing@sario.sk

K dispozícii na Slovensku sú podporné programy v oblasti rozvoja cestovného ruchu a podpory podnikania, ktoré spravujú úrady práce, Ministerstvo hospodárstva a ďalšie inštitúcie.

Podporné programy úradov práce

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom krajských a obvodných úradov práce zabezpečuje politiku trhu práce v SR uplatňovaním vhodných nástrojov hospodárskej a sociálnej politiky.

Zdrojom financovania politiky trhu práce:

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Špitálska ulica č. 8, 812 67, Bratislava

Kontakt pre médiá:

peter.zeman@upsvr.gov.sk, veronika.cerna@upsvr.gov.sk

Finančné prostriedky v ňom sa rozdeľujú na pasívnu politiku trhu práce (podpora v nezamestnanosti) a na aktívnu politiku trhu práce, ktorá vychádza z koncepcie rozvoja každého regiónu.

Sekcia služieb zamestnanosti

sekretariát sekcie:

Dagmar Slaná (02/20 444 897, sluzby.zamestnanosti@upsvr.gov.sk)

Diana Bagalová (02/20 444 860)

sekretariát sekcie:

Mgr. Iveta Kučerová (02/20 455 914, esf@upsvr.gov.sk)

Sekcia sociálnych vecí a rodiny

sekretariát sekcie:

Mgr. Lenka Banská (02/20 455 921, socialne.veci@upsvr.gov.sk)

Sekcia ekonomiky

sekretariát sekcie:

Natália Chovancová (02/20 441 851, ekonomika@upsvr.gov.sk)

Osobný úrad

sekretariát:

osobny.urad@upsvr.gov.sk

Odbor kontroly sekretariát:

Sekcia riadenia

Iveta Jonášová (02/20 441 803, kontrola@upsvr.gov.sk)

Podmienky poskytnutia štátnej pomoci

Štátna pomoc sa poskytuje vo forme dotácie na realizáciu projektu, bližšie informácie o štátnom programe nájdete na webovskej stránke

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky
Námestie slobody č. 6, P.O.BOX 100, 810 05 Bratislava, Slovenská republika
Tel.: 02 5949 4111, info@mindop.sk

Štátny fond rozvoja bývania 2015

Štátny fond rozvoja bývania (ŠFRB) poskytuje: v účeloch obstaranie nájomného bytu, obnova bytovej budovy a výstavba, dostavba alebo obnova zariadenia sociálnych služieb.

- a) Úvery na výstavbu nájomných bytov
- b) Úvery na obnovu bytovej budovy
- c) Úvery na výstavbu, dostavbu alebo obnovu zariadení sociálnych služieb
- d) Úvery pre fyzické osoby

Lamačská cesta 8, 833 04 Bratislava 37

e-mail: info@sfrb.sk

Iniciatívy JESSICA v rámci ROP a OPBK:

Finančné prostriedky alokované v rámci ROP a OPBK určené na zlepšenie energetickej efektívnosti budov, t.j. zatepľovanie existujúcich budov v mestských oblastiach, sú prostredníctvom ŠFRB poskytované žiadateľom o podporu vo forme návratných dotácií. V roku 2013 boli poskytované úvery s úrokom 0 % s lehotou splatnosti 15 rokov, a to vo výške 80 % z obstarávacej ceny oprávnených nákladov. Celkové finančné prostriedky pre rok 2013 predstavovali 11 529 412 Eur, kde pre ROP bolo vyčlenených 8 mil. Eur a pre OPBK 3 529 412 Eur.

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky,
Nám. Ľ. Štúra 1, 812 35 Bratislava
Tel.: +421 2 5956 1111

Gestorským rezortom je MZP SR a je charakterizovaný ako proces aktivít prispievajúcich ku skrášleniu a zlepšeniu prostredia na dedinách.

Viac o programe na stránke:

Program obnovy dediny

www.obnovadediny.sk

Kontaktné pracoviská poradcov SAŽP pre kraje_Košický kraj, Prešovský kraj

SAŽP - Centrum plánovania prírodných a energetických zdrojov,
Sabinovská 3, 080 01 Prešov
fax: 051/74 80 118
Ing.arch. Jozef Macko
jozef.macko@sazp.sk

tel.: 051/74 80 122, 0907 850 100

11.3. Integrovaný regionálny operačný program 2014 – 2020

STRATÉGIA PRÍNOSU INTEGROVANÉHO REGIONÁLNEHO OPERAČNÉHO PROGRAMU PRE STRATÉGIU ÚNIE NA ZABEZPEČENIE INTELIGENTNÉHO, UDRŽATEĽNÉHO A INKLUZÍVNEHO RASTU A DOSIAHNUTIE HOSPODÁRSKEJ, SOCIÁLNEJ A ÚZEMNEJ SÚDRŽNOSTI

Jeho globálnym cieľom je: prispieť k zlepšeniu kvality života a zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb s dopadom na vyvážený a udržateľný územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť regiónov, miest a obcí.

Stratégia podpory IROP zohľadňuje stratégiu Európa 2020 a prispieva k plneniu jej priorít, najmä k udržateľnému a inkluzívnemu rastu a reflektujúc potreby a výzvy konkrétnych regiónov smeruje k:

- rozvoju vybraných oblastí/komponentov podmieňujúcich kvalitu života a konkurencieschopnosť v danom území a
- rozvoju/posilneniu hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti na regionálnej a subregionálnej úrovni ako predpokladu znižovania prehlbovania medzi a vnútroregionálnych rozdielov, prostredníctvom zabezpečenia
- efektívneho a udržateľného poskytovania verejných statkov a služieb zabezpečovaných z miestnej a regionálnej úrovne a
- efektívneho využitia vnútorných zdrojov regiónov s cieľom zvyšovania konkurencieschopnosti a kvality života obyvateľov.

Stratégia IROP spočíva v kombinácii a synergickom prepojení vhodne zvolených intervencií regionálneho a miestneho charakteru a intervencií národného charakteru ako prostriedku posilnenia kvality života a regionálnej konkurencieschopnosti, s dopadom na vyvážený územný rozvoj.

Vnútoraná stratégia IROP je založená na koncepte rozvoja regionálnej konkurencieschopnosti, kľúčových výziev a príležitostí komplementárnou podporou štyroch faktorov konkurencieschopnosti regiónov SR zahrnutých v IROP: infraštruktúra, dostupné a efektívne verejné služby, podpora podnikania a tvorby pracovných miest, miestne komunity na vidieku a v mestách. Všetky tieto oblasti podpory napomôžu riešeniu regionálnych rozdielov, avšak RIUS - implementačný nástroj IROP identifikuje ich rozsah v danom území.

Opatrenia na riešenie v rámci IROP:

Kultúrny a kreatívny sektor (KKS) má ako katalyzátor inovácií značný potenciál pre riešenie tvorby hospodárskeho rastu a ako sektor má významný podiel na zamestnanosti.

- Podpora budovania podnikateľského ducha a zručností študentov, absolventov a talentov v KKS s cieľom samozamestnatelnosti, či zakladania vlastných podnikov
- Podpora kreatívnej a experimentálnej tvorby, špecifické poradenstvo v oblasti netechnologických inovácií a podnikania, sieťovanie, medzinárodná spolupráca
- Vytváranie podmienok pre rozvoj KKS z hľadiska priestorových a technických podmienok, budovanie priestorov na stretávanie a experimentovanie, na kultúrnu a kreatívnu produkciu a spotrebu vrátane obnovy historických objektov

- Budovanie partnerstiev a organizačnej kultúry medzi verejným a súkromným sektorom v KKS
- Umožnenie prístupu k financovaniu pre rozvoj talentov, organizácií a podnikov KKS
- Budovanie povedomia o KKS (prezentácie, kampane, konferencie, semináre, kultúrne politiky).

Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie
 „Zvýšenie energetickej efektívnosti bytových domov“

„Realizácia opatrení zameraných na zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov a verejných budov“

„Zvyšovanie energetickej efektívnosti cestou zlepšenia energetickej hospodárnosti bytových domov a verejných budov bude zároveň viesť k zníženiu dopytu po energii a prispievať tak k zvýšeniu bezpečnosti dodávok energie“.

Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie.

Východné Slovensko

Región s krajskými mestami Košice a Prešov dopĺňajú ťažiskové osídlenia druhej úrovne Michalovce – Vranov nad Topľou – Humenné a Poprad – Spišská Nová Ves. Blízkosť krajských miest, ktoré sú 2. a 3. najväčšie na Slovensku generuje významné väzby medzi nimi.

Hlavnými problémami sú izolovane fungujúce systémy verejnej dopravy, nedostatočná koordinovanosť a nadväznosť jednotlivých dopravných systémov, chýbajúci centrálny dispečing, ktorý by riadil jednotlivé dopravné systémy ako jeden celok, málo atraktívna železničná doprava v porovnaní s prímestskou autobusovou dopravou, zlý stav vozidiel a koľajových tratí MHD a údržby vo všeobecnosti a nevyhovujúci stavebný a prevádzkový stav na prestupných miestach a zastávkach. V Prešove navyše priemerný vek autobusov dosahuje 10 rokov.

Okruhy plánovaných aktivít:

- plán dopravnej obsluhy (KSK+PSK) – komplementarita s OPII: nevyhnutný strategický dokument na podporu projektov
- generel dopravy (KSK+PSK) – komplementarita s OPII: nevyhnutný strategický dokument na podporu projektov
- zriadenie dynamickej preferencie VOD na križovatkách a priechodoch riadených svetelnou signalizáciou (Košice) – komplementarita s OPII: nákup nových električiek a trolejbusov v Košiciach
- modernizácia zastávok verejnej osobnej dopravy (KSK, PSK, Košice) – komplementarita s OPII: nákup nových trolejbusov v Košiciach
- dispečerský systém + tarifno-informačné zabezpečenie IDS – komplementarita s OPII: terminály integrovanej osobnej dopravy (so zásahom do železničnej infraštruktúry)
- prestupné terminály a P+R v rámci IDS
- obnova vozidlového parku autobusov (Prešov)

Ľudský potenciál KSK tvoria študenti a absolventi vysokých a stredných škôl v kraji, ktoré sa venujú kreatívnym odborom ako architektúra, dizajn, filmová tvorba a multimédiá. V kombinácii s rozvinutým priemyslom, prítomnosťou veľkých hráčov

a možnosťou medzinárodnej spolupráce vzniká priestor pre tvorbu komplexne zameraných opatrení.

Regionálna zamestnanosť v KKS

Podiel zamestnanosti v KKS na celkovej zamestnanosti dosahuje v priemere za roky 2009 – 2011 nasledujúce hodnoty v jednotlivých krajoch: BSK 14,69%, TTSK 11,97%, TSK 15,2%, NSK 14,02%, ZSK 15,9%, BBSK 17,92% , PSK 13,5% a KSK 17,69%.

Hlavné výzvy na miestnej úrovni:

A. Zníženie sociálno-ekonomickej zaostalosti

- zvýšiť konkurencieschopnosť vidieckych oblastí, najmä zaostávajúcich, v porovnaní s urbanizovaným priestorom,
- zvýšiť podiel produktívneho obyvateľstva a nízky počet samostatne zárobkovo činných osôb,
- zlepšiť podporu živnostníkov a samostatne hospodáriacich roľníkov (SHR), mikro a malých podnikov najmä v poľnohospodárskom sektore,
- zlepšiť kvalifikáciu a prax pracovnej sily (vyšší podiel ľudí so základným alebo nižším stredným vzdelaním, nízky podiel vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva na vidieku),
- znížiť vysokú mieru nezamestnanosti, hlavne dlhodobej a mladých ľudí na vidieku, čím sa zvyšuje riziko chudoby,
- eliminovať dôsledky vnútornej migrácie (odliv najmä mladých ľudí zo zaostalejších regiónov alebo prílev obyvateľov do obcí v zázemí väčších miest v rámci suburbanizácie),
- rozšíriť príležitosti na vznik miestnych trhov a tvorbu krátkych miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov (napr. potravinových výrobkov a služieb),
- rozvíjať potenciál miestnych ekonomík a zlepšiť zavádzanie inovácií na miestnej úrovni,
- zlepšiť využívanie zdrojov vo vidieckych oblastiach, napr. prírodno-kultúrneho dedičstva a jedinečných hodnôt územia.

B. Zvýšenie kvality života

- zlepšiť sociálnu a technickú infraštruktúra,
- zvýšiť atraktivitu územia pre obyvateľov a zlepšiť možnosti alternatívneho trávenia voľného času,
- zvýšiť povedomie o hodnotách kultúrneho dedičstva a o ochrane prírodných zdrojov,
- zvýšiť odolnosť a ochranu voči živelným katastrofám,
- zlepšiť zavádzanie nových progresívnych (zelených) technológií a inovácií,
- zvýšiť podporu sociálnej inklúzie, zmiernenia chudoby vrátane separovaných a segregovaných MRK a podporu hospodárskeho rastu.

C. Zlepšenie infraštruktúry miestnych služieb

- zvýšiť efektívnosť, kvalitu a rôznorodosť miestnych služieb,

- zvýšiť mieru zapojenia miestnych partnerov do prípravy a implementácie projektov a znížiť dominanciu podpory subjektov verejného sektora.

Akčný plán nastavenia a plnenia výsledkových ukazovateľov pre špecifický cieľ 1.1 „Zlepšenie dostupnosti k cestnej infraštruktúre TEN-T a cestám I. triedy“

Proces výberu ciest bude prebiehať na úrovni Rady Partnerstva pre RIUS pri dodržaní princípu výberu operácií nadefinovaných v IROP a v RIUS.

Akčný plán nastavenia a plnenia výsledkových ukazovateľov pre špecifický cieľ 1.2.2 „Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb“

Spôsob výpočtu cieľovej hodnoty:

- cieľová hodnota ukazovateľa k roku 2023 bude stanovená na základe kvalifikovaného (expertného) odhadu MDVRR SR a VÚD, 225

Verzia 1.3, 12. 12. 2014

- pri stanovení cieľovej hodnoty ukazovateľa je potrebné zohľadniť, aby táto okrem reálnosti (dosiahnuteľnosti) vyjadrovala aj dostatočnú mieru ambicióznosti zohľadňujúcu opatrenia, ktoré sa v rámci OP plánujú prijať za účelom zabezpečenia širokej informovanosti,

- pri výpočte cieľovej hodnoty predpokladáme zachovanie rovnakej metodiky výberu, administrácie, vyhodnocovania a použitia rovnakých alebo podobných softvérových nástrojov aké budú použité pri definovaní východiskovej hodnoty.

Akčný plán nastavenia a plnenia výsledkových ukazovateľov pre špecifický cieľ 2.1.1 „Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni“

Spôsob výpočtu cieľovej hodnoty

- cieľová hodnota pre rok 2023 bude vychádzať z prognózy vývoja obyvateľstva SR (pre relevantnú vekovú štruktúru)

- počet detí, ktorým je poskytovaná služba starostlivosti, bude stanovený na základe kvalifikovaného odhadu, pri zohľadnení očakávanej absorpčnej schopnosti v RIÚS.

Akčný plán kvantifikácie východiskovej a cieľovej hodnoty výsledkového ukazovateľa pre špecifický cieľ 2.1.2. „Počet iných zdravotníckych pracovníkov primárneho kontaktu na jedno kontaktné miesto“

Spôsob výpočtu cieľovej hodnoty

Na základe analýzy MZ SR, ktorá bola následne konzultovaná so všetkými samosprávnymi krajinami a zohľadňujúc prirodzenú koncentráciu lekárov primárneho kontaktu v mikroregiónoch (mestá, väčšie obce) bol stanovený predpokladaný počet 134 kontaktných miest integrovaných centier zdravotnej starostlivosti (ICZS), ktoré môžu byť etablované v jednotlivých samosprávnych krajinách.

Na základe analýzy bude kvantifikovaná súčasná koncentrácia iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu v stanovených 134 kontaktných miestach a bude stanovený kapacitný odhad navýšenia počtu iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu v každom mikroregióne.

Pre kvantifikáciu počtu zvyšných iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu mimo ICZS na jedno kontaktné miesto bude použitý nasledovný postup:

1) Predpoklad, že priemerný počet iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu na jedno kontaktné miesto bude na úrovni vypočítaného východiskového stavu.

2) Predpoklad, že každý iných zdravotnícky pracovník prvého kontaktu mimo ICZS bude pôsobiť v samostatnom kontaktnom mieste, t.j. FTE/CP=1,00

Na základe predpokladu 1) sa vypočíta konečná hodnota počtu FTE na jedno kontaktné miesto všetkých iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu na základe váženého priemeru - podielu jednotlivých iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu z celkového počtu všetkých iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu.

Na základe predpokladu 2) sa vypočíta konečná hodnota počtu FTE na jedno kontaktné miesto všetkých iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu na základe váženého priemeru - podielu jednotlivých iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu z celkového počtu všetkých iných zdravotníckych pracovníkov prvého kontaktu.

Výsledná cieľová hodnota ukazovateľa bude stanovená ako jednoduchý priemer oboch získaných hodnôt.

Akčný plán nastavenia a plnenia výsledkových ukazovateľov pre špecifický cieľ 2.2.2. „Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl“

Spôsob výpočtu cieľovej hodnoty

- za základ pri výpočte cieľovej hodnoty bude slúžiť medziročné porovnanie priemernej úspešnosti v teste prírodovednej gramotnosti vo vybranom ročníku 2. stupňa ZŠ

- pri výpočte cieľovej hodnoty predpokladáme zachovanie rovnakej metodiky výberu, administrácie a vyhodnocovania testu a použitia rovnakých alebo podobných softvérových nástrojov aké budú použité pri definovaní východiskovej hodnoty

Aby mohli byť porovnávané iné vzorky žiakov s časovým odstupom niekoľkých rokov, v testovacích nástrojoch bude využívaný prekryvový súbor úloh (tzv. kotviace položky), na základe ktorých bude možné porovnať úspešnosť žiakov z rôznych súborov.

Pri výpočte odhadu cieľovej hodnoty budú zohľadnené nasledovné externé faktory ovplyvňujúce výsledok testovania. 232

Verzia 1.3, 12. 12. 2014

- sociálna a ekonomická situácia žiakov,

- regionálne rozdiely,

- vplyv miery nezamestnanosti v regióne
- vplyv školy na výchovu žiakov a ich vzdelávanie.

Akčný plán identifikácie východiskovej a cieľovej hodnoty výsledkového ukazovateľa „Celková zamestnanosť v kultúrnom a kreatívnom priemysle“

STANOVENIE VÝSLEDKOVÉHO INDIKÁTORA „Celková zamestnanosť v kultúrnom a kreatívnom priemysle“

Bude ju tvoriť „Celková zamestnanosť v kultúrnom a kreatívnom sektore 97— a— Celková zamestnanosť v kreatívnych profesiách 98—.

Akčný plán nastavenia a plnenia výsledkových ukazovateľov pre špecifický cieľ 5.1.1. „Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií“

V súvislosti s podporou podnikania, ktorá je relevantná pre obidva fondy, sú oprávnené:

Z EPFRV (PRV) v súvislosti s príslušnými oblasťami:

o v súvislosti s investíciami do poľnohospodárskych podnikov – FO a PO podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe,

o v oblasti spracovania produktov poľnohospodárskej prvovýroby a/alebo potravinárskej výroby – FO a PO podnikajúce v oblasti spracovania produktov poľnohospodárskej prvovýroby a/alebo potravinárskej výroby,

o v oblasti podpory vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky – Mikropodniky a malé podniky (v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) vo vidieckych oblastiach, o v súvislosti s investíciami do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností – FO a PO podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe, FO a PO (mikropodniky a malé podniky vo vidieckych oblastiach v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) obhospodarujúce lesy vo vlastníctve:

súkromných vlastníkov a ich združení;

obcí a ich združení;

cirkvi, ktorej majetok možno podľa právneho poriadku SR považovať za súkromný, pokiaľ ide o jeho správu a nakladanie s ním.

a FO a PO (mikropodniky a malé podniky vo vidieckych oblastiach v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) podnikajúce v oblasti hospodárskeho chovu rýb (akvakultúry), za podmienky, že pochádza min. 30% tržieb/príjmov prijímateľa z vlastnej poľnohospodárskej, lesníckej alebo akvakultúrnej činnosti,

o v oblasti podpory investícií do lesných technológií a spracovania, do mobilizácie lesníckych výrobkov a uvádzania na trh FO a PO (malé a stredné podniky v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) obhospodarujúce lesy vo vlastníctve:

súkromných vlastníkov a ich združení;

obcí a ich združení;

cirkvi, ktorej majetok možno podľa právneho poriadku SR považovať za súkromný, pokiaľ ide o jeho správu a nakladanie s ním.

a FO a PO (malé a stredné podniky v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) poskytujúce služby v lesníctve za predpokladu poskytnutia týchto služieb subjektom uvedeným v predchádzajúcom bode.

Akčný plán nastavenia a plnenia výsledkového ukazovateľa pre špecifický cieľ 6.2 „Zabezpečenie publicity, informovania a podpory prijímateľov v procese implementácie“

Cieľová hodnota ukazovateľa k roku 2023 bude následne stanovená na základe kvalifikovaného (expertného) odhadu tak, aby okrem reálnosti (dosiahnuteľnosti) vyjadrovala aj dostatočnú mieru ambicióznosti zohľadňujúcu opatrenia, ktoré sa v rámci OP plánujú prijať za účelom zabezpečenia širokej informovanosti.

ZÁVER:

V súčasnosti v Slovenskej republike prebieha proces programovacieho obdobia na roky 2014 – 2020. Pre tieto zámery bolo potrebné zmapovať problémy, východiská a vytýčiť socio-ekonomické a enviromentálne rozvojové ciele a priority SR.

Nástrojom pre naplnenie týchto náročných úloh je Národný strategický referenčný rámec SR.

V súčinnosti s:

- Národným strategickým referenčným rámcom Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020,
- Programom rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 so zameraním na územný rozvoj,
- Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja na roky 2015 – 2020,
- Integrovaný regionálny operačný program 2014 – 2020,

a následne sa aktualizoval Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Kusín ako základný rámec pre budúce programovacie obdobie na roky 2015 - 2020 v oblasti znižovania disparít prezentované v EÚ.

Hlavným cieľom tohto dokumentu je zlepšovať kvalitu života občanov a sociálnu súdržnosť obce, najmä vytvoriť podmienky pre ekonomický rozvoj a tvorbu pracovných príležitostí, presadzovať koncept trvalo udržateľného rozvoja tak, aby sa obec v rámci Košického kraja a SR pri začleňovaní do štruktúr EÚ stala plnohodnotnou.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Kusín je vlastníctvom obce Kusín.

Akékoľvek zneužitie autorského práva fyzickou alebo právnickou osobou, kopírovanie celku alebo jeho častí alebo iné zneužitie má za následok trestnoprávnu zodpovednosť!

Autorské práva a systém, formu a obsah spracovania a zoradenia jednotlivých informácií sú vyhradené pre spracovateľa projektu.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Kusín je dielom Ing. Ján Ondarišin a kolektív.

Spracovatelia: - Ing. Ján Ondarišin a kolektív

- starosta obce Vladimír Jus

- obecné zastupiteľstvo:

Ján Benculák, Silvester Romanec, Július Rachel, Emil Čornej

Mária Kušnírová

- obyvatelia obce Kusín